

GERMÁNSKE A STREDOVEKÉ OSÍDLLENIE V GALANTE

Výskum sídlisk na trase severovýchodného a východného obchvatu Galanty¹

MIROSLAVA KISSOVÁ – LUCIA NEZVALOVÁ –
ADRIÁN NEMERGUT – IVAN CHEBEN

Germanic and Medieval Settlement in Galanta. Excavation of Settlement Along the Route of the North-Eastern and Eastern Bypass of Galanta. During the archaeological development-led excavation carried out as part of the construction of the road infrastructure, three separate archaeological sites were investigated in the year 2011. Two of them, in the Drnové and Richtárske site, can be dated to the Middle Ages on the basis of the discovered finds. The settlement of the third locality, at the site Pod záhradami, belongs to the open habitation from the Late Roman period. All of them were located on the banks of the Derňa stream. Settlement features including pit houses, storage pits, a water well, pyrotechnological equipment, and other settlement pits were identified. Rare finds prove the use of the site even at the end of the Eneolithic. This paper is focused on the analysis of the archaeological contexts, settlement features, and archaeological finds. Emphasis is placed on the detailed examination of pottery and other associated artefacts. It also examines possible interpretations of the sites on which the artefacts were found and evaluates them in the context of prehistoric and historic settlement.

Keywords: southwestern Slovakia, Galanta, Final Eneolithic, Late Roman period, Early Middle Ages, High Middle Ages, settlements, pit houses, settlement features, pottery, glass finds.

ÚVOD

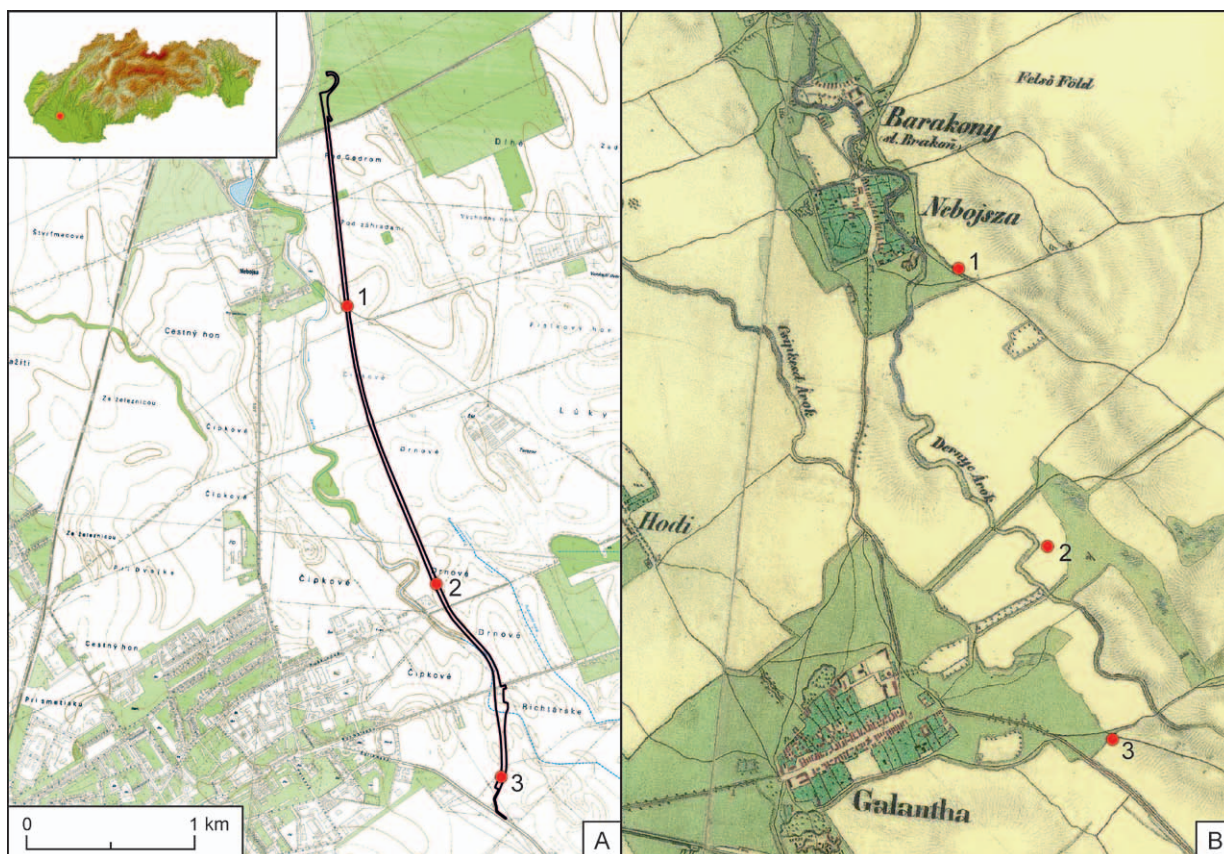
V krajine bez výrazných antropogénnych zásahov patrí činnosť riek k významným exogénnym činiteľom modelujúcim reliéf územia. Systém riečnej siete, rozvetvanej na množstvo väčších a menších vodných tokov vzájomne prepojených zložitým systémom suchých depresí, jazier a močiarov v rôznom stupni vývoja, reprezentuje na juhozápadnom Slovensku rieka Váh, ktorá spolu so svojimi prítokmi, vlievajúc sa do otvorenej Podunajskej nížiny, vytvárala široké nivy pravidelne zaplavované až do jej regulácie v polovici 19. stor. (*Ištok/Ižóf* 1990, 147, obr. 1). To sa muselo odraziť nielen v ekosystéme danej oblasti, ale aj v sídliskovom obraze krajiny. Rieka Váh v tejto oblasti vytvorila ukladaním splavenín do koryta (a počas povodní pozdĺž neho) tzv. agradačné valy, teda náplavové vyvýšeniny a pieskové presypy, ktoré patrili k miestam s vhodnými podmienkami na osídlenie v nížinách, obkolesenými vodnými ramenami, mokradami a močiarom (napr. *Bialeková* 1990, 115–119; *Ištok/Ižóf* 1990). Patria k nim aj archeologické lokality preskúmané počas jesenných mesiacov v roku 2011 v extraviláne mesta Galanta a jej mestskej časti Nebojsa, ktoré sú situované v strednej

časti Podunajskej roviny (časť Podunajskej nížiny) v medziriečí Váhu, Dudváhu a toku Šárd, na brehoch menšej riečky Derňa. Záchranné aktivity sa tu uskutočnili z dôvodu výstavby cestného obchvatu mesta Galanta. Počas nich boli preskúmané tri samostatné polohy s dokladmi osídlenia v minulosti (obr. 1). V mestskej časti Nebojsa, v polohe Pod záhradami, bolo potvrdené osídlenie zo záveru eneolitu a doby rímskej, zistené už v roku 1968 *T. Kolníkom* (1969). Východne od intravilánu mesta, v polohách Drnové a Richtárske, boli preskúmané relikty zo stredoveku. Sídlisko z 9.–11. stor. v polohe Richtárske bolo známe už od roku 2008, kedy sa jeho časť preskúmala počas výstavby I. etapy cestného obchvatu Galanty (*Kopčeková* 2011). V predloženej príspevku prezentujeme výsledky výskumu zo všetkých troch skúmaných lokalít.

OSÍDLLENIE V POLOHE POD ZÁHRADAMI

Lokalita bola situovaná na juhovýchodnom okraji miestnej časti Galanty-Nebojse, na ľavobreží potoka Derňa. Počas archeologického výskumu bolo na ploche v dĺžke 226 m a v šírke záberu stavby 21 m

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0563. Príspevok vznikol s podporou grantových projektov agentúry VEGA 01/0240/21 a 02/0145/22.

Obr. 1. Galanta, okr. Galanta. Trasa cestnej komunikácie s vyznačenými archeologickými lokalitami. A – základná mapa v mierke 1 : 10 000; B – mapa II. vojenského mapovania. 1 – poloha Pod záhradami; 2 – poloha Drnové; 3 – poloha Richtárske. Mapový podklad GKÚ Bratislava. Autor M. Kissová.

odokrytých 38 zahĺbených sídliskových objektov (obr. 2), vrátane šiestich zemníc (objekty 3, 4, 14, 16, 17 a 18), jednej pece s predpecným priestorom (objekty 32 a 33), troch malých piecok alebo ohnísk (objekty 1, 6 a 19), jednej studne (objekt 8), 11 kolových jám vytvárajúcich obdĺžnikový pôdorys (objekty 21–31), 11 zahĺbených jám neurčenej funkcie (objekty 2, 5, 7, 10–13, 15, 20, 35 a 36) a viacerých úsekov žlabov (objekty 9, 34, 37 a 38). Z toho 31 objektov možno chronologicky priradiť dobe rímskej, dve sídliskové jamy rámcovo záveru eneolitu (objekt 5 a pravdepodobne objekt 10) a päť objektov ostáva nedatovaných, nakoľko ich výplň neobsahovala chronologicky citlivé nálezy (objekty 6, 9, 34, 37 a 38).

Súpis objektov

Objekt 1 (tab. I: 1–4)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu so stenami šikmo sa zužujúcimi k takmer rovnému dnu. Výplň bola tvorená hnedočiernou hlinou s prímiesou väčších kusov mazanice, najmä tesne pod povrchom. Na dne bol objavený zhluk črepov. Pravdepodobne išlo o malú piecku/ohnisko. Rozmery: dĺ. 200 cm, š. 100 cm, hĺ. min. 30 cm.

Nálezy z výplne: železný predmet, črepy, mazanica, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Objekt 2 (tab. I: 5–15)

Sídliskový objekt kruhového pôdorysu so stenami šikmo sa zužujúcimi k takmer rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. 180 cm, š. 170 cm, hĺ. min. 50 cm.

Nálezy z výplne: dva okraje zo sklenených nádob, miniatúrna nádobka, črepy, mazanica, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

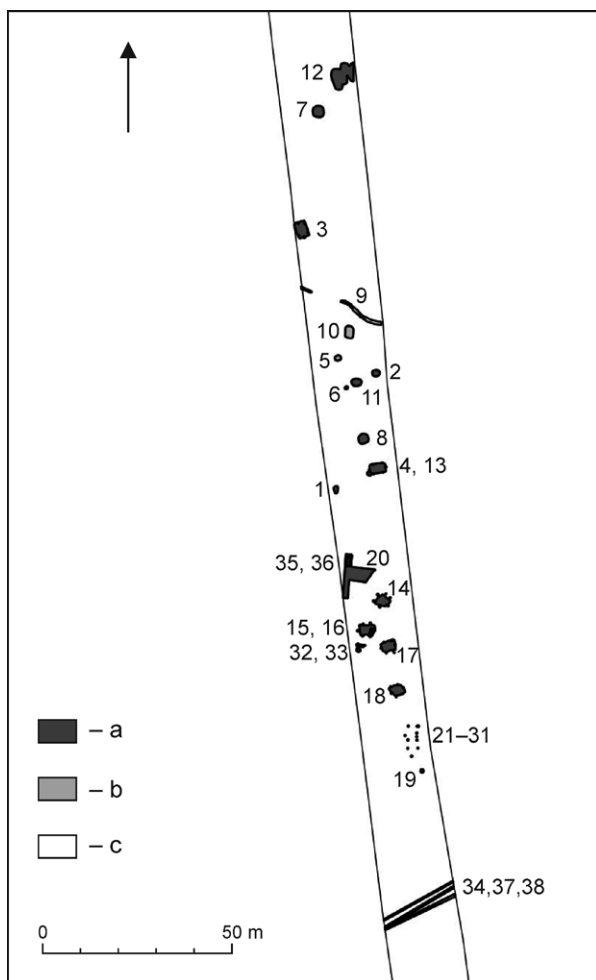
Objekt 3 (tab. II)

Zemnica šesťkolovej konštrukcie pravouhlého pôdorysu so zaoblenými rohmi. Ubitá podlaha nebola identifikovaná. V severozápadnom a juhozápadnom rohu sa nachádzali menšie oválne priehlbne. Severozápadný roh nebol kompletne preskúmaný. Nachádzal sa tu výklenok, ktorý sčasti pokračoval mimo skúmanú plochu a nebol zachytený v celistvosti (vchodový výklenok?). Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou menších kusov mazanice. Rozmery: dĺ. 440 cm, š. 300 cm, hĺ. min. 20 cm.

Orientácia: SSZ – JJV.

Nálezy z výplne: fragment tela zo sklenej nádoby, praslen, črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Obr. 2. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Plán objektov. Legenda: a – doba rímska; b – neskorý eneolit; c – nedatované. Autor M. Kissová, A. Nemergut.

Objekt 4 (tab. III)

Plytko zahĺbená zemnica 9 (10?)-kolovej konštrukcie pravo-uhlého pôdorysu s ubitou podlahou. Kolové jamy boli situované po jednej v strede kratších stien, po tri v dlhších stenách. Jedna kolová jama bola zistená v severozápadnom rohu objektu (jej ekvivalent v juhozápadnom rohu nebol zachytený, nakoľko tu bol zahĺbený objekt 13). V strede západnej časti objektu bola zistená prepálená plocha, pravdepodobne ohnisko. Do podlahy bolo zahĺbených niekoľko menších kolových jamiek. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou mazanice. V juhovýchodnom rohu bol objekt 4 porušený mladším objektom 13.

Rozmery: dĺ. 440 cm, š. 260 cm, zachytené len dno.

Orientácia: Z – V.

Nálezy z výplne: praslen, zlomok kamenného predmetu, črepy, mazanica, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Objekt 5 (tab. IV)

Zahĺbený objekt nepravidelného kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. 150 cm, š. 140 cm, hĺ. min. 20 cm.

Nálezy z výplne: fragment kamenného okruhliaka, 1 ks štiepanej industrie, črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorý eneolit.

Objekt 6 (tab. V: 1)

Zahĺbený objekt nepravidelného kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Pravdepodobne išlo o malú piecku/ohnisko.

Rozmery: dĺ. 90 cm, š. 80 cm, hĺ. min. 30 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: nedatované.

Objekt 7 (tab. V: 2)

Zahĺbený objekt takmer kruhového pôdorysu so šikmo sa zužujúcimi stenami a členitým dnom. Výplň tvorila čierna hlina, ktorá bola na povrchu prevrstvená sivočiernou zeminou. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. 300 cm, š. 290 cm, hĺ. min. 80 cm.

Nálezy z výplne: štyri črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 8 (tab. VI; VII)

Zahĺbený objekt kruhového pôdorysu s takmer kolmými stenami. Dno objektu nebolo zachytené, nakoľko sa v hĺbke 200 cm nachádzala hladina spodnej vody. Výplň tvorila sivočierna hlina s prímiesou mazanice. Pravdepodobne išlo o studňu.

Rozmery: dĺ. 280 cm, š. 280 cm, hĺ. min. 210 cm.

Nálezy z výplne: črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Objekt 9 (tab. VIII: 1)

Zahĺbený objekt žľabovitého charakteru nepravidelného tvaru so stenami šikmo klesajúcimi k rovnému dnu. Prechádzal cez celú šírku skúmanej plochy a pokračoval aj mimo nej. V jednom úseku bol prerušený z dôvodu prebratia vrstvy ornice zemným strojom pri odhumusovaní plochy. Výplň objektu tvorila sivočierna hlina s prímiesou mazanice. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. nezistená, š. 40–90 cm, hĺ. min. 20 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: nedatované.

Objekt 10 (tab. V: 3, 4)

Zahĺbený objekt oválneho pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k mierne šikmému dnu. Výplň tvorila čierna hlina. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. 300 cm, š. 210 cm, hĺ. min. 10 cm.

Nálezy z výplne: jeden črep, zvieracie kosti.

Datovanie: pravdepodobne neskorý eneolit.

Objekt 11 (tab. V: 5, 6)

Zahĺbený objekt oválneho pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k rovnému dnu. Výplň tvorila sivočierna hlina. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. 260 cm, š. 190 cm, hĺ. min. 30 cm.

Nálezy z výplne: jeden črep, zvieracie kosti.

Datovanie: pravdepodobne neskorá doba rímska.

Objekt 12 (tab. IX)

Sústava šiestich exploatačných jám nepravidelného tvaru so stenami šikmo klesajúcimi k nerovnému dnu. Výplň tvorila sivočierna hlina s prímiesou mazanice.

Rozmery: dĺ. min. 610 cm, š. min. 600 cm, hĺ. 45 cm.

Nálezy z výplne: 11 črepov, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Objekt 13 (tab. V: 7)

Zahĺbený objekt takmer kruhového pôdorysu so stenami šikmo sa zužujúcimi k mierne členitému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. 120 cm, š. 120 cm, hĺ. min. 30 cm.

Nálezy z výplne: štyri črepy.

Datovanie: pravdepodobne neskorá doba rímska.

Objekt 14 (tab. X: 1–5)

Plytko zahĺbená zemnica so šesťkolovou konštrukciou nepravidelného oválneho pôdorysu s ubitou podlahou. Výplň tvorila hnedočierna hlina. Zachytené len dno objektu.

Rozmery: dĺ. 340 cm, š. 300 cm.

Orientácia: Z – V.

Nálezy z výplne: črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Objekt 15 (tab. XI)

Zahĺbený objekt oválneho pôdorysu s takmer kolmo zrezanými stenami a rovným dnom. V stenách objektu boli na desiatich miestach zachytené stopy po menších horizontálnych koloch s priemerom okolo 10 cm. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou menších kusov mazanice. Na dne bola zistená vrstva prepálenej hliny. Objekt 15 porušil objekt 16, čoho dôkazom sú dve kolové jamy zistené v severovýchodnom a juhovýchodnom rohu, vyplnené rovnakou zeminou ako celý objekt 15. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. 220 cm, š. min. 120 cm, hĺ. min. 40 cm.

Nálezy z výplne: črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá (?) doba rímska.

Objekt 16 (tab. XI)

Plytko zahĺbená zemnica so šesťkolovou konštrukciou pravouhlého pôdorysu s oblými rohmi a ubitou podlahou. Výplň bola tvorená hnedočiernou hlinou. V juhovýchodnom rohu bol objekt 16 porušený objektom 15. Zachytené len dno objektu.

Rozmery: dĺ. 400 cm, š. 260 cm.

Orientácia: Z – V.

Nálezy z výplne: tri črepy.

Datovanie: neskorá (?) doba rímska.

Objekt 17 (tab. X: 6–10)

Plytko zahĺbená zemnica so šesťkolovou konštrukciou pravouhlého pôdorysu s ubitou podlahou. V blízkosti kolových jám 3 a 7 (v SV a JV rohu) boli situované ďalšie dve kolové jamy 2 a 8. V strede objektu sa nachádzali jedna väčšia a dve menšie misovité priehlbne. Ubitá podlaha bola na celej ploche porušená množstvom malých jamiek. Výplň objektu tvorila hnedočierna hlina.

Rozmery: dĺ. 380 cm, š. 280 cm, hĺ. min. 5 cm.

Orientácia: Z – V.

Nálezy z výplne: fragment tela zo sklenenej nádoby, fragment hlineného závažia/gule, plochý kamenný predmet, 14 črepov, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Objekt 18 (tab. XII)

Plytko zahĺbená zemnica nepravidelného pravouhlého pôdorysu so šesťkolovou konštrukciou s ubitou podlahou. V strede objektu bola situovaná nepravidelná misovitá priehlbňa. Ubitá podlaha bola porušená množstvom malých kolových jamiek. Výplň objektu a kolových jám tvorila hnedočierna hlina.

Rozmery: dĺ. 360 cm, š. 280 cm, hĺ. min. 15 cm.

Orientácia: Z – V.

Nálezy z výplne: železný sekáč, črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska.

Objekt 19 (tab. V: 8)

Zahĺbený objekt takmer kruhového pôdorysu s misovitým dnom. Výplň tvorila mazanica. Pravdepodobne išlo o malú piecku/ohnisko.

Rozmery: dĺ. 105 cm, š. 100 cm, hĺ. min. 20 cm.

Nálezy z výplne: jeden črep, mazanica, zvieracie kosti.

Datovanie: pravdepodobne neskorá doba rímska.

Objekt 20 (tab. XIII–XXII)

Zahĺbený objekt väčších rozmerov. Celkový tvar a rozmery nebolo možné zistiť, nakoľko severným a západným smerom objekt pokračoval mimo skúmanú plochu. Výplň tvorila sivočierna hlina, ktorá bola prevrstvená sivo-hnedou zeminou s prímiesou menších kusov mazanice a miestami vrstvou hnedočiernej hliny s väčšími kúskami mazanice. V severozápadnej časti objektu 20 boli zistené objekty 35 a 36, ktoré sa taktiež nepodarilo preskúmať v celistvosti, nakoľko zasahovali mimo skúmanú plochu. Pravdepodobne išlo o exploatačnú jamu alebo prírodnú depresiu s kumuláciou hnuťelných nálezov.

Rozmery: celkové rozmery nezistené, hĺ. min. 100 cm.

Nálezy z výplne: železný nôž, fragment železného noža, železný klinec, železný fragment držadla vedierka, 2 ks železných fragmentov, fragment kamenného žarnova, 2 ks železnej trosky, črepy, mazanica, zvieracie kosti.

Datovanie: neskorá doba rímska so sekundárnymi nálezmi z neskorého eneolitu.

Objekt 21 (tab. XXIII: 1)

Zvyšok kolovej jamy kruhového pôdorysu s takmer rovným dnom. Výplň bola tvorená hnedočiernou hlinou s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 30 cm, hĺ. min. 8 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 22 (tab. XXIII: 1)

Zvyšok kolovej jamy kruhového pôdorysu s takmer rovným dnom. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 23 cm, hĺ. min. 8 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 23 (tab. XXIII: 1)

Kolová jama kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k takmer rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 45 cm, hĺ. min. 15 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 24 (tab. XXIII: 1)

Kolová jama kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k takmer rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 30 cm, hĺ. min. 15 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 25 (tab. XXIII: 1)

Kolová jama kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k takmer rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 30 cm, hĺ. min. 12 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 26 (tab. XXIII: 1)

Zvyšok kolovej jamy kruhového pôdorysu s takmer rovným dnom. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 30 cm, hĺ. min. 7 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 27 (tab. XXIII: 1)

Kolová jama kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k takmer rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 30 cm, hĺ. min. 20 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 28 (tab. XXIII: 1)

Kolová jama kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k takmer rovnému dnu. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 40 cm, hĺ. min. 17 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 29 (tab. XXIII: 1)

Zvyšok kolovej jamy kruhového pôdorysu s takmer rovným dnom. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou

väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 28 cm, hĺ. min. 10 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 30 (tab. XXIII: 1)

Zvyšok kolovej jamy kruhového pôdorysu s takmer rovným dnom. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou väčších kusov mazanice. Kolová jama bola pravdepodobne súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: pr. 30 cm, hĺ. min. 10 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 31 (tab. XXIII: 1, 2)

Zahĺbený objekt oválneho pôdorysu so stenami takmer kolmo klesajúcimi k rovnému dnu. Výplň tvorila žltosivá hlina. Je možné, že kolová jama bola súčasťou konštrukcie nadzemného objektu.

Rozmery: dĺ. 50 cm, š. 40 cm, hĺ. min. 60 cm.

Nálezy z výplne: tri črepy.

Datovanie: pravdepodobne neskorá doba rímska.

Objekt 32 (tab. XXIII: 3–6)

Pec kruhového pôdorysu so stenami šikmo klesajúcimi k rovnému dnu. Steny pece, ktoré boli na dvoch miestach prerušené, pozostávali z prepálenej hlíny. Dno pece bolo vyplnené vrstvou sivej hlíny, ktorá bola prevrstvená vrstvou s uhlíkmi. Východne od samotnej pece, resp. od otvoru v peci, sa nachádzala vrstva sivej hlíny, označená ako objekt 33, ktorá mohla s pecou súvisieť.

Predpecná jama oválneho pôdorysu, situovaná južne od pece, podkovovito nadväzovala na pec, no nebola s ňou prepojená. Mala šikmé steny klesajúce k lavorovitému dnu. Výplň tvorila vrstva sivohnedej hlíny, ktorá bola prevrstvená hlinou oranžovohnedej farby.

Rozmery pece: pr. 90 cm, hĺ. min. 30 cm.

Rozmery predpecnej jamy: dĺ. 110 cm, š. 90 cm, hĺ. min. 40 cm.

Nálezy z výplne pece a predpecnej jamy: 12 črepov, zvieracie kosti.

Datovanie: doba rímska.

Objekt 33 (tab. XXIII: 3–6)

Zvyšok vrstvy nepravidelného oválneho tvaru. Výplň bola tvorená sivastou hlinou, zrejme popolom. Objekt pravdepodobne súvisel s objektom 32.

Rozmery: dĺ. 180 cm, š. 50 cm, hĺ. min. 4 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: doba rímska.

Objekt 34 (tab. VIII: 2)

Zahĺbený objekt žlabovitého charakteru s kotlovitým dnom. Prechádzal cez celú šírku skúmanej plochy a s najväčšou pravdepodobnosťou pokračoval aj mimo nej. Výplň tvorila hnedočierna hlina. V niekoľkých miestach sa porušoval so žlabovitým objektom 38 (nebolo možné zistiť chronologickú následnosť či súčasnosť objektov). Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. nezistená, š. 50 cm, hĺ. min. 30 cm.

Nálezy z výplne: 13 črepov.

Datovanie: nedatované.

Objekt 35 (tab. XXII: 11–15)

Zahĺbený objekt nezisteného tvaru a rozmerov, nakoľko zasahoval mimo skúmanej plochy a bol porušený objektmi 20 a 36. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou menších kúskov mazanice, ktorá bola prevrstvená sivou štrkovou vrstvou. Funkcia neurčená.

Rozmery: nezistené, hĺ. 120 cm.

Nálezy z výplne (spolu s objektom 36): 20 črepov, zvieracie kosti.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 36 (tab. XXII: 11–15)

Zahĺbený objekt nezisteného tvaru a rozmerov, nakoľko zasahoval mimo skúmanú plochu, bol porušený objektom 20 a narúšal objekt 35. Výplň tvorila hnedočierna hlina s prímiesou menších kúskov mazanice. Funkcia neurčená.

Rozmery: nezistené, hĺ. min. 50 cm.

Nálezy z výplne (spolu s objektom 35): 20 črepov, zvieracie kosti.

Datovanie: pravdepodobne doba rímska.

Objekt 37 (tab. VIII: 2)

Zahĺbený objekt žlabovitého charakteru s kotlovitým dnom. Prechádzal cez celú šírku skúmanej plochy a s najväčšou pravdepodobnosťou pokračoval aj mimo nej. Výplň tvorila hnedočierna hlina. Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. nezistená, š. 40 cm, hĺ. min. 25 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: nedatované.

Objekt 38 (tab. VIII: 2)

Zahĺbený objekt žlabovitého charakteru s kotlovitým dnom. Prechádzal cez celú šírku skúmanej plochy a s najväčšou pravdepodobnosťou pokračoval aj mimo nej. Výplň tvorila hnedočierna hlina. V niekoľkých miestach sa porušoval so žlabovitým objektom 34 (nepodarilo sa zistiť chronologickú následnosť či súvekosť objektov). Funkcia neurčená.

Rozmery: dĺ. nezistená, š. 50 cm, hĺ. min. 42 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: nedatované.

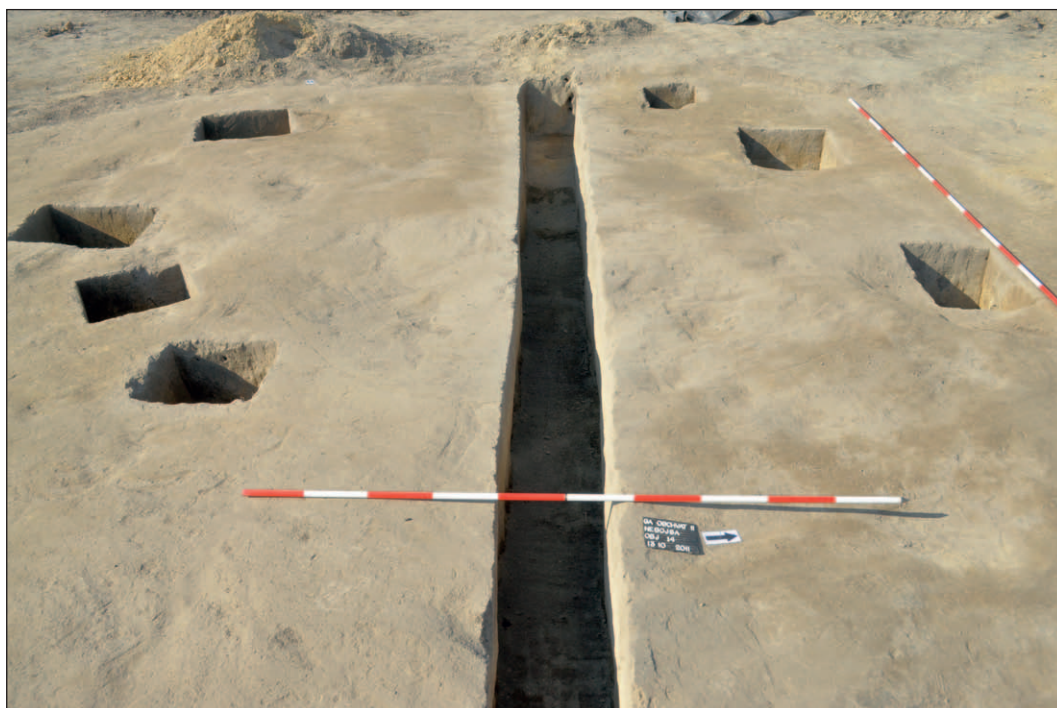
Charakteristika sídliskových objektov

Záver eneolitu

Rámcovo do obdobia záveru eneolitu môžeme s určitosťou zaradiť objekt 5. Ide o zahĺbený objekt nepravidelného kruhového pôdorysu (tab. IV: 1), ktorý obsahoval 87 črepov, jeden štiepaný kamenný artefakt, väčší fragment kamenného okruhuľiaka bez stôp po opracovaní a zvieracie kosti (tab. IV: 2–14). V súbore bola zastúpená hlavne stredne hrubá keramika (7 až 12 mm) hnedého, tmavohnedého až sivočierneho sfarbenia. Ojedinele sa vyskytli aj tenkostenné fragmenty s hrúbkou steny do 5 mm. Najviac črepov pochádza z tiel nádob s povrchom upraveným zdršňovaním, najmä slamovaním a odtlačkami slamy a trávy (tab. IV: 8, 11–14). Nápadný

je fragment širokej a plytkej misy so zhrubnutým zaobleným okrajom s priemerom ústia 29 cm, ktorej vonkajší povrch bol zdobený slamovaním (tab. IV: 14) a fragment šálky s hladným povrchom a malým uškom oválneho prierezu (tab. IV: 4). Črepy zhotovené z rovnakého materiálu boli objavené aj v objekte 10 (tab. V: 4) a vo výplni objektu 20, datovaného do neskorej doby rímskej (tab. XIV: 4; XV: 10, 22; XVI: 7, 13, 14; XX: 24; XXI: 13, 14). Ten pravdepodobne porušil chronologicky staršie objekty, ktoré sa v teréne nepodarilo rozoznať. Zo súboru vynikajú fragmenty šálok (?) zdobené vhlbenou výzdobou v podobe krátkych horizontálnych zárezov vytvárajúcich líniu na hrdle (tab. XIV: 4; XV: 22; XVI: 7, 14). Na dvoch exemplároch bolo od okraja po plecía aplikované malé uško oválneho prierezu (tab. XIV: 4; XVI: 7). V súbore sa našiel aj fragment uška okrúhleho prierezu, ktorý charakterom materiálu zodpovedá nálezom z objektov 5 a 10 (tab. XVI: 13). Niekoľko fragmentov tiel bolo zdobených rytými líniami alebo oblúkmi (tab. XV: 22; XVI: 7; XX: 24; XXI: 13, 14). Na vnútornom povrchu nádob dominovalo hladenie, vyskytol sa však aj hrubý, neupravený povrch.

Z typologického hľadiska sa v daných súboroch objavujú prvky vyskytujúce sa už od mladého a neskorého eneolitu. Charakteristická je úprava povrchu slamovaním, ktorá patrila k bežným technikám od záveru badenskej kultúry (*Mellnerová Šuteková et al. 2015, 26*). Prináleží sem aj esovitá profilácia tela (tab. IV: 4) a vyššie kónické, mierne vyhnuté hrdlo (tab. IV: 5, 10), ktoré sa objavujú naprieč neskoroeneolitickými a starobronzovými kultúrami a nepredstavujú kultúrne špecifické atribúty (*Mellnerová Šuteková et al. 2015, 23*). Na druhej strane, v súbore absentujú elementy, ktoré by ho umožnili s istotou kultúrne zaradiť. Vo výzdobných motívoch chýba kolkovanie, brázdnený vpich, leštenie či plastická výzdoba v podobe obežných líšt, alebo jazykovitých výčnelkov. Práve 3. tisícročie pred Kr. je obdobím, kedy sa vyskytujú spoločne elementy niekoľkých kultúr na lokalitách, resp. v objektoch a je možné ich identifikovať s viacerými kultúrnymi jednotkami. Daná problematika však nie je doposiaľ uspokojivo vyriešená (podrobnejšie napr. *Furholt 2008; Mellnerová Šuteková 2012*). Istým vodidlom môže byť zhrubnutie okrajov mis a šálok, ktoré sa objavuje v kontextoch kultúry Makó-Kosihy-Čaka (*Beljak Pažinová/Beljak 2014, 97; Kulcsár 2009, 105–113, obr. 22*). V mikroregióne Galanty je obdobie záveru eneolitu zastúpené skôr sporadicky. Z bližšieho okolia je súveké osídlenie evidované v Sládkovičove v polohe Za mostom, kde bolo objavených päť objektov kultúry Makó-Kosihy-Čaka (*Vladár 1969, 98–105, obr. 3; 5–12*), a v polohe Nové diely, kde bol objavený kostrový hrob csepelskej skupiny kultúry

Obr. 3. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 14. Foto A. Nemergut.

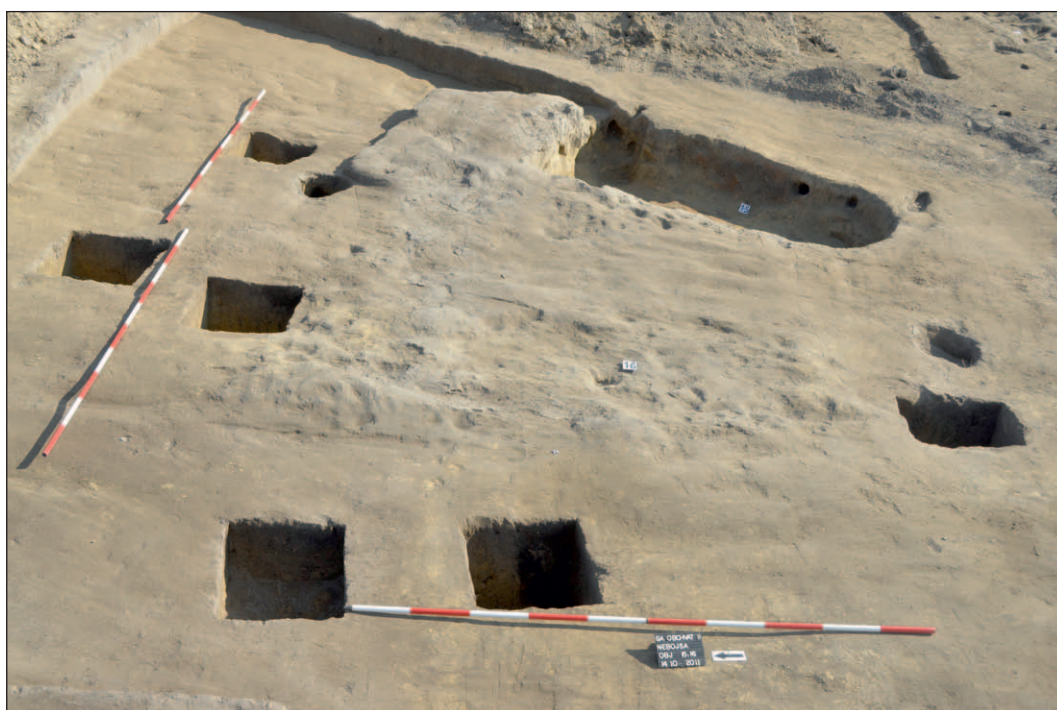
zvoncovitých pohárov (Nevizánsky 2001, 28; Vladár 1969, 107). Ku kultúre Makó-Kosihi-Čaka kultúrne prislúchal aj žiarový hrob zo Šale, objavený v roku 1966 pri výstavbe chemických závodov (Vladár 1967). Ďalšie doklady osídlenia sú známe z Dlhej nad Váhom, polohy Vinohrady a Dolnej Stredy, polohy Vríšky (Beljak Pažinová/Beljak 2014, obr. 1; Vladár 1966, 256, obr. 1). Ojedinelé nálezy keramiky, ktorá charakterovo zodpovedala nálezom z objektu 5 v polohe Pod záhradami, boli identifikované taktiež v polohe Richtárske s doloženým stredovekým osídlením hodnoteným v tejto štúdii. Ide však len o zberové nálezy bez bližšieho kontextu, situované 3 km južne od polohy Pod záhradami, na pravom brehu riečky Derňa.

Doba rímska

K najvýraznejším objektom z doby rímskej objaveným v polohe Pod záhradami v Galante-Nebojsa patria obytné stavby, tzv. zahĺbené chaty alebo zemnice. Radíme sem šesť objektov – 3, 4, 14, 16, 17 a 18. Spravidla mali pravouhlý pôdorys so zaoblenými rohmi, príznačný svojou stĺpovou nosnou konštrukciou v šesťuholníkovej schéme. Ide o zahĺbené objekty, pri ktorých zvyčajne zachytávame po jednom nosnom kole v strede kratších stien a po dvoch v dlhších stenách. Pri objektoch 14 a 18 nie je možné určiť pôvodný tvar pôdorysu, keďže boli zachytené len ich dná. Na sídlisku v polohe Pod

záhradami vieme identifikovať na základe stavebnej konštrukcie tri varianty zemníc.

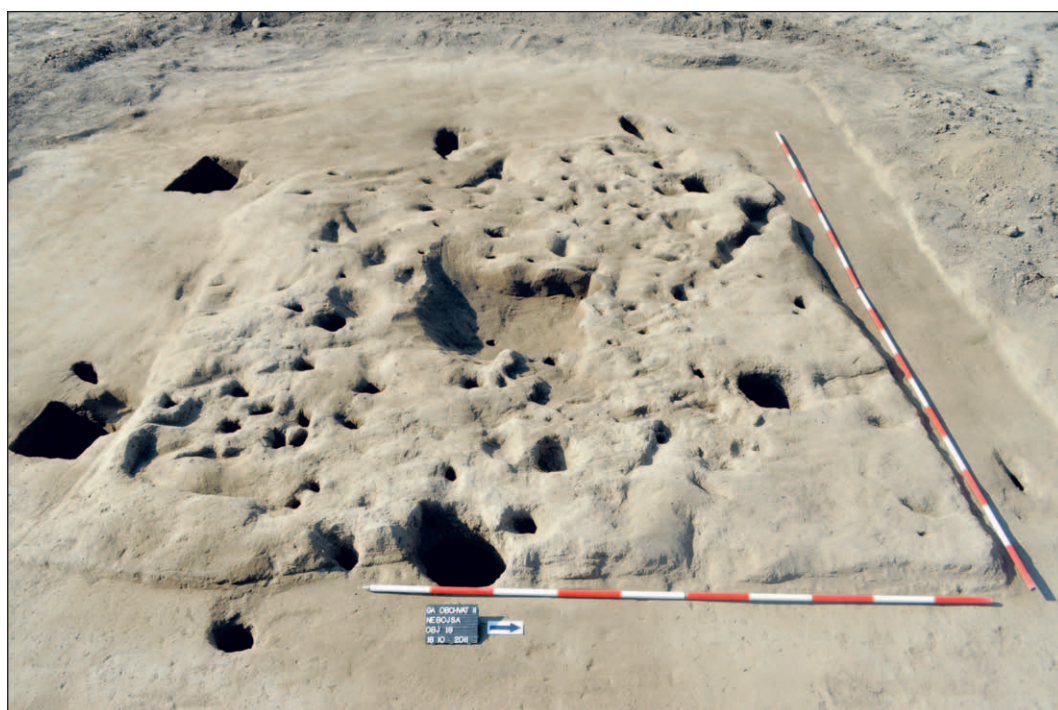
Najbežnejším typom vyskytujúcim sa na kvádskych sídliskách juhozápadného Slovensku sú zahĺbené chaty so šesťkolovou konštrukciou a bez vchodového výklenku, ku ktorým zaraďujeme objekty 14, 16, 17 a 18 (obr. 3–6). Z typologického hľadiska prislúchajú k typu III/1 podľa členenia T. Kolníka (1998, 146, 147, obr. 1: 6), resp. typu B1 v klasifikácii E. Droberjara (1997, obr. 11) a C1 v typológii A. Leubeho (2009, 147, 148, obr. 99). Uvedené zemnice boli situované v južnej časti skúmanej plochy a vytvárali pomyselnú líniu v severojužnom smere. Vzdialené boli od seba v pravidelných rozstupoch 9 m v severojužnom smere, jedine zemnica 16 z osi mierne vybočovala a zároveň bola porušená objektom 15 (obr. 7). Boli zhodne orientované dlhšou osou v západovýchodnom smere a ich rozloha sa pohybovala okolo 10 až 13 m² (tabela 1), čo ich rozmerovo radí k menším zemniciam. Pre porovnanie, na sídliskách v Bratislave-Trnávke bola zaznamenaná tendencia zväčšovania interiérovej plochy zemníc od 11,03 m² v 2. stor. cez 17,37 m² z konca 2. až prvej polovice 3. stor. až po 22,6 m² v druhej polovici 3. až v 4. stor. (Varsík 2011a, 30, 106, obr. 12), zatiaľ čo úžitková plocha zemníc na sídlisku vo Veľkom Mederi sa zmenšovala v priemere od 17 m² vo fázach A (druhá polovica 2. stor.) a B (koniec 2.–druhá tretina 3. stor.) po 11,5 m² vo fáze C (posledná tretina 3.–4. stor.; Varsík 2003, 162). Na sídlisku v Bratislave-Dúbravke

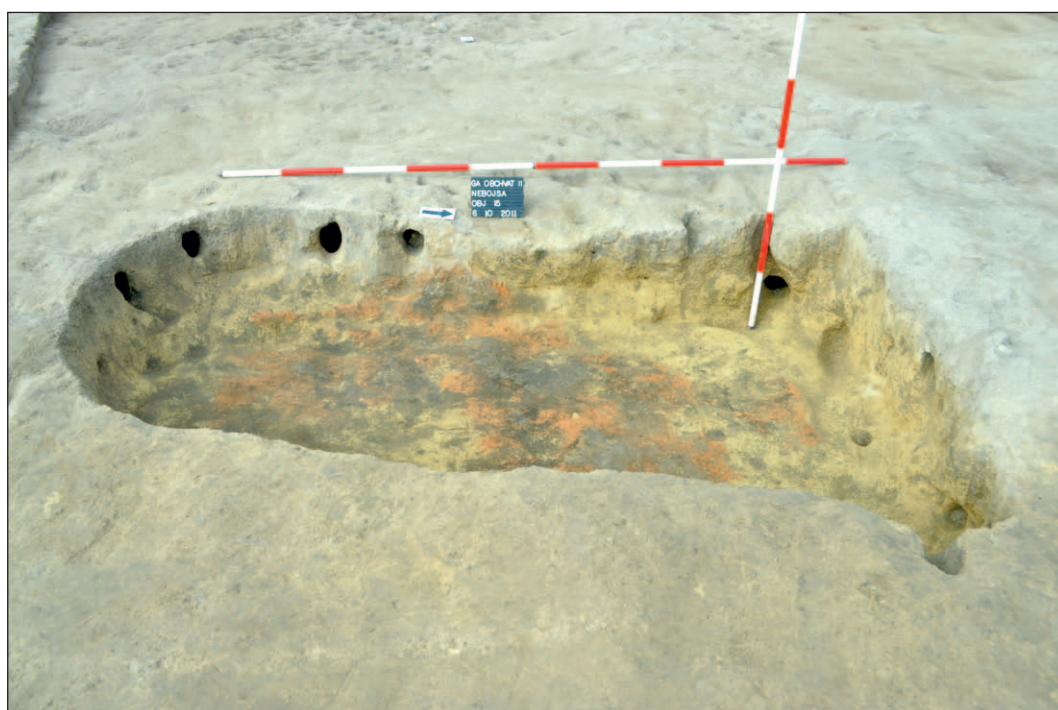
Obr. 4. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekty 15 a 16. Foto A. Nemergut.

Obr. 5. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 17. Foto A. Nemergut.

Obr. 6. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 18. Foto A. Nemergut.

Obr. 7. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 15. Foto A. Nemergut.

Tabela 1. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Základné údaje o zemniciach. Autor M. Kissová.

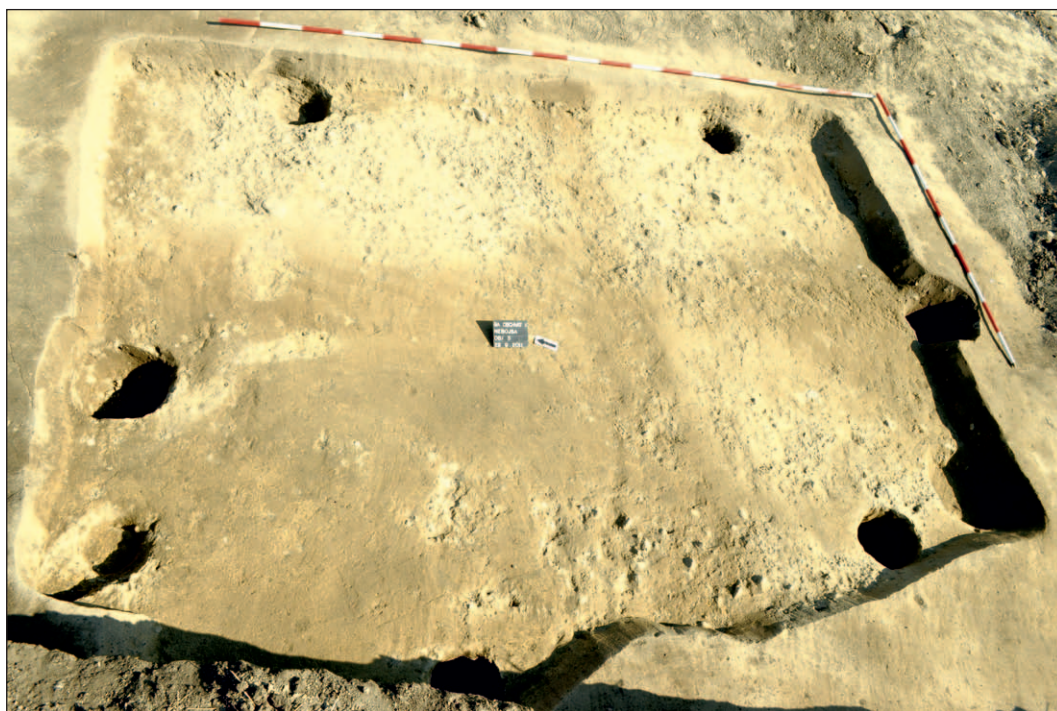
	Rozmery [m]	Plocha [m ²]	Hĺbka [cm]	Schéma	Ubitá podlaha	Orientácia
Objekt 3	4,4 × 3	13,2	60	6	nie	SSZ – JJV
Objekt 4	4,3 × 2,6	11,2	50	9 (10?)	áno	Z – V
Objekt 14	3,4 × 3	10,2	50	6 (+ 2 zdvojené)	áno	Z – V
Objekt 16	4 × 2,6	9,2	50	6	áno	Z – V
Objekt 17	3,8 × 2,8	10,64	60	6 (+ 2 zdvojené)	áno	Z – V
Objekt 18	3,6 × 2,8	10,44	50	6	áno	Z – V

sa vnútorná plocha zemníc zo 4. stor. pohybovala v dvoch rozmedziach – od 16 do 18,5 m² a od 23 do 31 m² (Elschek 2017, 81) a v Cíferi-Páci medzi 11,14 m² a 25,45 m² (Varsík/Kolník 2021, 112).

Pri zemniciach z Galanty-Nebojsy je z konštrukčného hľadiska nutné všimnúť si rozmiestnenie nosných kolov v objektoch 14 a 17, kde boli dva stĺpy zdvojené. V objekte 14 to boli kolové jamy 1 a 8 v strede kratšej, západnej steny a kolové jamy 3 a 4 v dlhšej, severnej stene (tab. X: 1). V prípade objektu 17 boli v blízkosti kolových jám 3 a 7 v severovýchodnom a juhovýchodnom rohu situované ďalšie dve kolové jamy menších rozmerov 2 a 8 (tab. X: 6). Dodatočné, sekundárne doložené koly, dosahovali menšej hĺbky ako pôvodné stĺpy, ktoré zrejme tvorili základ nosnej konštrukcie. Plytšie kolové jamy (v objekte 14 jamy 3 a 8, v objekte 17 jamy 2 a 8) môžu byť považované za doklad opráv či spevňovania nosnej konštrukcie. Podobné opravy boli doložené na sídlisku vo Veľkom Mederi v objekte 103 (Varsík 2003, obr. 13: 3), na sídlisku Bratislava-Trnávka v polohe Silničné (objekty 25 a 26; Varsík 2011a, 106, obr. 54) či v objekte 35/2005 zo Šaroviec (Beljak 2010, obr. 9: 1). Zdvojenie kolových jám bolo objavené aj v objekte 1 na sídlisku medzi Trnavou a Bohdanovcami v rámci výskumov pri prekládke tranzitnej vetvy ropovodu, avšak autor výskumu duplicitu kolov neinterpretuje ako dodatočné opravy alebo zosilnenie konštrukcie, ale ako intencionálny prvok, snáď súvisiaci s absenciou hrubších stromov v okolí (Turčan 1996, 108, obr. 2). Dno zemníc zo sídliska Pod záhradami predstavovala ubitá podlaha. Vymazávanie, vysušovanie, ani stopy po vypaľovaní podlahy neboli zistené. Celistvosť ubitej podlahy bola pri objektoch 17 a 18 porušená jamami zasahujúcimi pod úroveň podlahy. V strede južnej steny objektu 17 sa nachádzala jedna väčšia a severne od nej dve menšie misovité priehlbne. Oválna misovitá priehlbňa pri dlhšej južnej stene zvykla sprevádzať vchodový výklenok, ktorý sa nedochoval (Kolník/Varsík/Vladár 2007, 19). Popritom bola ubitá podlaha na celej ploche porušená množstvom drobných jamiek (obr. 5). Obdobný charakter podlahy bol identifikovaný taktiež pri objekte 18. V strede jeho

pôdorysu bola zistená plytká misovitá priehlbňa nepravidelného tvaru, taktiež obkolesená drobnými jamkami po celej ploche podlahy (obr. 6). Analogické plytké misovité priehlbne, predovšetkým pri vchodových výklenkoch v južnej stene, sa pomerne bežne vyskytujú v germánskych chatách (Droberjar 1997, obr. 13; Kolník/Varsík/Vladár 2007, 19; Varsík 2003, 161–163; Varsík/Kolník 2021, obr. 85: 5). Pre ich účel zatiaľ nebolo nájdené uspokojivé vysvetlenie. Jasná nie je ani funkcia drobných jamiek s priemerom okolo 10 cm, ktoré taktiež porušujú ubitú podlahu. Vo všeobecnosti sa pripisujú stopám po vnútornom zariadení a konštrukcii podláh (Varsík 2003, 163), prípadne sa interpretujú ako drenážne diery na odvádzanie vody (Ruttikay/Ruttikayová 2021, 268). K zahĺbeným chatám so šesťkolovou konštrukciou a pravouhlým či oválnym pôdorysom existujú početné analógie, keďže predstavujú najbežnejší typ stavieb na kvádskych sídliskách, charakteristický pre celú svébsku sídliskovú oblasť nad stredným Dunajom (juhozápadné Slovensko, južná Morava, Dolné Rakúsko) a v Čechách. Vyskytujú sa východným smerom až po východné Slovensko a smerom na západ do oblasti Sprévy vo východnom Nemecu (Varsík 2011b, 10). Na Slovensku ich existenciu zaznamenávame už od 1. stor. (Elschek 1995, 41, obr. 6: 1; 2017, 27–32), počas celej doby rímskej (Kolník/Varsík/Vladár 2007, 19, obr. 7; Romsauer et al. 2019, 50–53; Varsík 2003, 161–163, obr. 10; 13; 2011a, 28–31, 105, 106, 113, obr. 11; 54; 58) až do obdobia sťahovania národov, kedy sa vyskytujú zemnice s nárožnými stĺpmi – typ IV podľa T. Kolníka (1998, 147, obr. 1: 10, 11), avšak staršie z nich svojou dispozíciou ešte pripomínajú šesťkolové stavby z doby rímskej (Varsík 2011b, 11).

Vo výplni zemníc – objektov 14, 16, 17 a 18 z polohy Pod záhradami bolo objavených len minimum huteľných artefaktov, čo je pravdepodobne spôsobené metodikou výskumu, pri ktorej sa skrývka ornice a podorníčia vykonávala strojom, a tým pádom sa v teréne zachytili len dná objektov zahĺbené do podlažia. Najvýraznejší materiál, ktorý umožňuje objekt spoľahlivo datovať, pochádza z objektu 18. Bol tu objavený väčší fragment mortária s glazúrou

Obr. 8. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 3. Foto A. Nemergut.

zelenej farby, germánske na kruhu točené nádoby a železný sekáč (tab. XII). Výplň objektov 14 a 17 obsahovala zväčša časti tiel v ruke zhotovených nádob a chronologicky málo citlivé drobné predmety (plochý kameň, fragment zle vypálenej hlinenej gule/závažia; tab. X). Pri ich časovom zaradení sa môžeme v prípade objektu 14 opierať jedine o charakter domácej v ruke zhotovenej keramiky (okraj hrncovitej nádoby, absencia výzdoby na povrchu; tab. X: 2, 3) a v prípade objektu 17 aj o ohňom deformovaný horizontálne rozšírený okraj väčšieho hrnca alebo zásobnice z kategórie sivého drsného riadu a malý fragment skla (tab. X: 7, 8). Stratigraficky zaujímavá situácia sa vyskytla pri objekte 16, ktorý vybočoval z radu zemníc – objektov 14, 17 a 18 a ktorý bol v juhovýchodnom rohu porušený objektom 15. Oba objekty však obsahovali chronologicky i typologicky príbuzný nálezový materiál (tab. XI). Za zmienku stojí, že v rámci hnuťelných artefaktov až na jeden malý fragment zdobený vlnovkou, pravdepodobne rímskoprovinciálnej proveniencie (tab. XI: 4), absentovali vo výplni objektov 15 a 16 nádoby vyhotovené za pomoci hrnčiarskeho kruhu. Na základe sprievodných nálezov vo výplni ale nie je jasné, či objekt 16 je o niečo starší ako ostatné zemnice. Na dne objektu 15 bola objavená hrubšia vrstva prepálenej hliny a v stenách stopy po menších horizontálnych tyčiach s priemerom okolo 10 cm. Tie mohli slúžiť ako podstava pre zvýšenú podlahu alebo iný konštrukčný prvok (obr. 7).

Ďalším variantom šesťkolových zemníc, zistených na sídlisku Pod záhradami, je typ s vchodovým výklenkom, ku ktorému je pravdepodobne možné zaradiť objekt 3 (obr. 8; tab. II: 1). Identifikácia vchodového výklenku je však neistá, keďže časť východnej steny zemnice zasahovala mimo trvalý záber stavby a nemohla byť preskúmaná. Práve na tomto mieste sa črtala časť výklenku s výplňou totožnou s výplňou zo zemnice. Vchodové výklenky sa v germánskych zemniciach vyskytujú zvyčajne v strede dlhšej južnej steny (Varsík 2011b, 13). Príklady môžeme uviesť z plošne skúmaných sídlisk vo Veľkom Mederi: objekty 39/89, 94, 107 a 114 (Varsík 2003, obr. 10) a v Branči: objekty 19, 20, 26, 42, 83, 96, 123, 167, 189, 202 a 208 (Kolník/Varsík/Vladár 2007, 19, obr. 7: III). Objekt 3 z polohy Pod záhradami, situovaný na najsevernejšom okraji náleziska, obďaleč zvyšku objektov z doby rímskej, sa od ostatných zemníc na lokalite odlišoval aj ďalšími stavebnými detailmi. Rozmerovo bol mierne rozľahlejší (jeho plocha dosahovala 12,36 m²), orientácia dlhšej osi bola v smere SSZ – JJV a podlaha nebola ubitá, ani nijako inak upravená. V severozápadnom a juhozápadnom rohu objektu boli rozoznané menšie, pomerne plytké oválne priehlbne, s výplňou totožnou s výplňou zemnice. Materiálna náplň však zapadá do rámca 4. stor. Hnuťelný archeologický materiál nájdený vo výplni obsahoval artefakty typické pre záver doby rímskej – fragment glazovaného mortária, niekoľko kusov sivej drsnej keramiky, vrátane

Obr. 9. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 4. A – po vybratí; B – detail na ohnisko. Foto A. Nemergut.

Obr. 10. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekty 21–31. Foto A. Nemergut.

rekonštruovateľného pohára/vázy, germánsky na kruhu točený riad a v rukách zhotovenú misku s charakteristicky lievikovito roztvoreným ústím (tab. II).

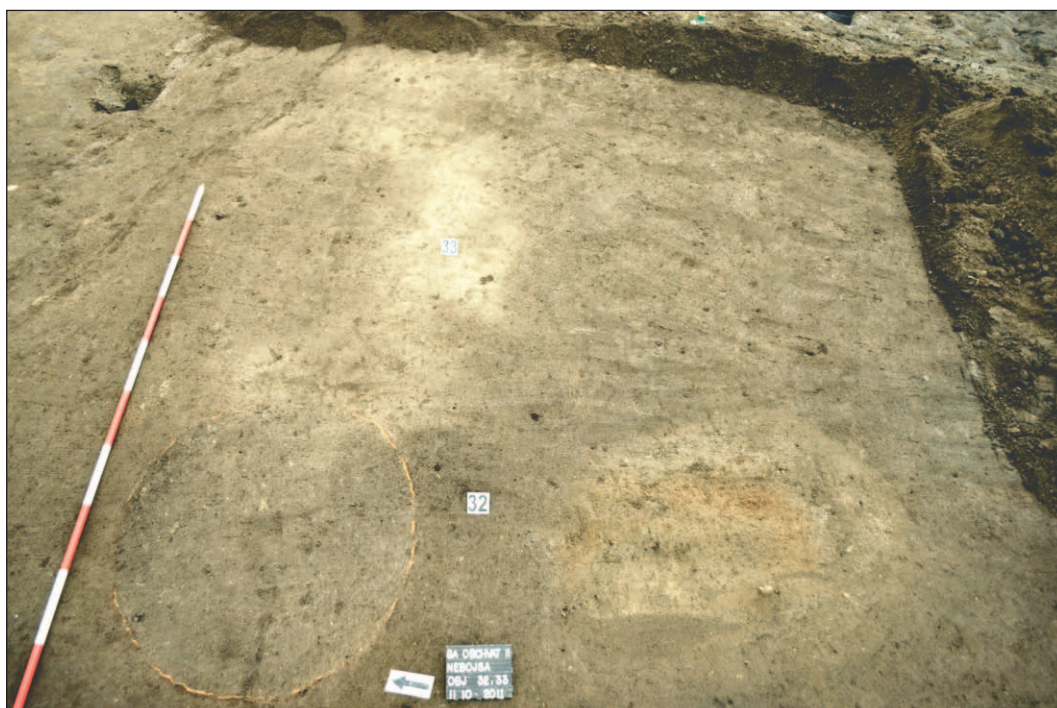
Z rámca preskúmaných zemníc sa vyníma objekt 4, ktorý predstavoval odlišný konštrukčný typ. Mal pravouhlý pôdorys so zaoblenými stenami s rozmermi $4,3 \times 2,6$ m ($10,63$ m²) a orientáciou dlhšej osi v smere Z – V (obr. 9A; tab. III: 1). Z typologickej klasifikácie svébskych chát sa vymyká počtom nosných kolov, po ktorých bolo objavených až deväť kolových jám. Z toho po jednej v strede kratších stien, ako je typické pri chatách so šesťkolovou konštrukciou. Štyri kolové jamy boli zachytené v severnej stene a tri v južnej stene (štvrtá kolová jama v južnej stene symetricky k severnej je otázna, nakoľko juhozápadný roh zemnice bol porušený objektom 13). Aj napriek tomu, že je daná zemnica pozoruhodná nezvyklým počtom kolových jám, môžeme aj v tomto rozporení postrehnúť šesťkolovú konštrukčnú schému doplnenú po jednom kole v strede dlhších strán a o jeden kôl v severozápadnom rohu objektu. To ho radí k typu III/3 podľa T. Kolníka (1998, 147, obr. 1: 8), k typu E podľa členenia E. Droberjara (1997, 22, obr. 11) a D3 v typológii A. Leubeho (2009, 148–151, obr. 99). Analógiu nachádzame na sídlisku v Mušove v chate I, kde boli do základnej šesťkolovej schémy doplnené koly v severnej a východnej stene a vo všetkých rohoch objektu s výnimkou východného (Peškař 1961, 417,

obr. 3: 6). Zahĺbené chaty šesťkolovej konštrukcie, pri ktorej sa stĺpy presúvajú do rohov objektu, sú na území Slovensku doložené v germánskych osadách z konca doby rímskej a počiatku obdobia sťahovania národov (Kolník 1962, 361, 362; Nitra-Párovské háje; Pieta/Ruttkay 1997, 146, 147, tab. 4; Šarovce, chata B6; Beljak 2010, 35, obr. 2; Veľký Meder; Varsik 2003, 171, 172, tab. 10: III). Od ostatných zemníc, odokrytých na sídlisku Pod záhradami, sa objekt 4 odlišuje aj prítomnosťou ohniska v interiéri (obr. 9B). Zvyšky ohnísk v chatách sú celkovo zriedkavým javom. Ich stopy (v kontexte neskoršej doby rímskej) boli objavené v chatách 2, 5 a 12 v Štúrove (Beljak/Kolník 2007, 136), v chate B6 v Šarovciach (Beljak 2010, 35, obr. 3: 1) či v objekte 190 v Branči. Ten však bol pravdepodobne výrobným objektom (Kolník/Varsik/Vladár 2007, 19).

Aktuálnou otázkou pri štúdiu zemníc z doby rímskej je rozpoznanie ich funkcie – obytnej, hospodárskej či výrobnjej (k diskusii pozri Leube 2009, 157–159; Salač 2008, 47, 48; Varsik 2011a, 27, 31), nakoľko veľkoplošné výskumy západogermánskych osád z územia Nemecka ukazujú tendenciu využívania zemníc na hospodárske účely (Donat 2001). Obytnú funkciu tu preberajú nadzemné stavby s kolovou konštrukciou, tzv. *Wohnstallhaus*. Avšak ich existencia na germánskych sídliskách juhozápadného Slovenska nie je doposiaľ jednoznačne doložená. Nadzemné stavby sa u nás dochovali len zriedkavo, čo je pravdepodobne

Obr. 11. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 32. Foto A. Nemergut.

Obr. 12. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekty 32 a 33. Foto A. Nemergut.

dôsledok hlbkej orby a moderných metód výskumu, pri ktorých sa odkrývajú len torzá sídlisk v rámci záchranných archeologických výskumov. Súpis najvýznamnejších predpokladaných drevených nadzemných stavieb zo stredodunajského barbarika uviedol vo svojej práci V. Varsík (2011a, 23–27, obr. 9; príloha 1). My ho môžeme doplniť o menšiu stavbu s konštrukciou na úrovni terénu, nájdenú na sídlisku v polohe Pod záhradami. V južnej časti skúmanej plochy bolo objavených 11 kolových jám (objekty 21–31) usporiadaných v pravidelnej schéme pravouhlého pôdorysu orientovaného dlhšou osou v severojužnom smere (obr. 10; tab. XXIII: 1). Výskumom sa ale nepodarilo identifikovať žiadne stavebné detaily ako upravená podlaha, vykurovacie zariadenie alebo iné pozostatky po konštrukcii stien, ktoré by naznačovali funkciu stavby. Pomerne plytko zahĺbené kolové jamy, ktoré dosahovali od 8 do 20 cm, rozmery o dĺžke 8 m a šírke 2,5–2,8 m napovedajú skôr o používaní nadzemnej stavby na hospodárske účely (sýpka?). Predpokladaná vyvýšená podlaha mohla zabezpečiť dostatočné vetranie uskladnených potravín a zároveň ochranu pred vlhkosťou a hlodavcami. Len najjužnejšie situovaná kolová jama – objekt 31, ktorá sa nachádzala v strede kratšej steny, bola hlbšia a dosahovala hĺbku takmer 60 cm. V jej výplni bol nájdený fragment hlbšej misy s ostrým lomom, valcovitou hornou časťou tela s vyhnutým ústím a čiernym, výrazne hladným povrchom (tab. XXIII: 2). Rozmerovo príbuzné nadzemné stavby kolovej konštrukcie boli odokryté na sídlisku v Nitre-Párovských hájoch, kde bola objavená stĺpová stavba s rozmermi 6 × 4 m zo záveru 4. stor. a iná, čiastočne odokrytá stĺpová stavba z obdobia sťahovania národov (Pieta/Ruttkay 1997, 146, obr. 4) či na sídlisku vo Veľkom Mederi, kde boli doložené okrem veľkej štvorlôžovej stavby aj dve menšie obdĺžnikové šesťkolové stavby, interpretované ako sýpky (Varsík 2003, obr. 9: 3, 4). Viacero nadzemných stavieb s kolovou konštrukciou rôzneho pôdorysu bolo nájdených aj na polykulturnom sídlisku v Chotíne, kde sa ich interiérové plochy pohybovali od 8 do 65,5 m² (Romsauer et al. 2019, 53, obr. 27; tabeľa 3). Nadzemné kolové stavby sa vyskytujú aj na južnej Morave – na nálezisku Vlčnov-Dolní Němčí bola v rámci menšieho germánskeho dvorca z prvej polovice 3. stor. objavená nadzemná stavba s troma trojicami kolových jám a rozmermi 5 × 3,5 m, ktorú E. Droberjar (1997, 26, obr. 10: O12) interpretuje ako deväťkolovú sýpku.

Na sídlisku v polohe Pod záhradami bola taktiež preskúmaná zostava dvoch jám označených ako objekt 32, ktorý je možné interpretovať ako voľne stojacu pec s predpecnou jamou. Samotná pec bola na povrchu po odstránení ornice vymedzená výraznými prepálenými okrajmi kruhového pôdorysu

s priemerom 90 cm (obr. 11; tab. XXIII: 3). Po vybratí výplne sa ukázal kruhový, do podložia 30 cm zahĺbený spodok pece s mierne misovitým, hladko vymazaným a vypáleným dnom, na ktorom ležala sivastá vrstva s uhlíkmi. Doklady roštu neboli v torze pece identifikované. Prepálená stena pece, ktorá sa šikmo zvažovala k rovnému dnu, bola na dvoch miestach prerušená. Jeden otvor pravdepodobne slúžil na čistenie pece. Nasvedčovala by tomu vrstva sivastej zeminy (popola?) nepravidelného oválneho tvaru situovaná východne od telesa pece, označená ako objekt 33 (obr. 12). Druhé prerušenie steny pece viedlo smerom k predpecnej jame. Predpecná jama oválneho tvaru, s rozmermi 90 × 110 cm, podkovovite nadväzovala na južnú stenu pece, no nebola s ňou prepojená. Mala šikmé steny zužujúce sa k lavorovitému dnu v hĺbke 40 cm a jej výplň bola tvorená vrstvou sivohnedej zeminy prevrstvanej oranžovohnedou hlinou s drobnými kúskami mazanice. Vykurovací kanál nebol doložený. Vo výplni pece a predpecnej jamy boli nájdené len nepočetné drobné úlomky črepov vyrobené v rukách, bez prítomnosti na kruhu točenej keramiky. Dva okrajové fragmenty dovoľujú pec datovať len rámcovo do doby rímskej (tab. XXIII: 4, 5). Obdobné kupolové pece s oválnymi, kruhovými či obdĺžnikovými predpecnými jamami nie sú na kvádskych sídliskách juhozápadného Slovenska ničím neobvyklým. Súpis voľne stojacich pecí z 1.–5. stor. z tejto oblasti uvádza V. Varsík (2011a, 34, 35). Okrem pecí z germánskych sídlisk boli na území juhozápadného Slovenska preskúmané aj pece v areáloch rímskych dočasných táborov (Iván 2021) a neskoroantických dvorcov (Horňák/Hrnčiarik/Kolon 2019, 284; Kolník/Varsík 2006; Turčan 2006; Varsík/Kolník 2021, 130–134, obr. 106–110).

Okrem voľne stojacich pecí s predpecnými jamami sa na germánskych sídliskách vyskytujú aj jednoduché oválne alebo obdĺžnikové piecky a ohniská. Predstavujú ich malé oválne kotlovité jamy s maximálnym priemerom 80–104 cm, v ktorých výplniach sa vyskytujú veľké fragmenty mazanice, pravdepodobne pochádzajúce z deštruovaného kupolovitého zaklenutia, prípadne väčšie množstvo uhlíkov a prepálenej hliny. Ich dno však iba niekedy javilo známky prepálenia (Varsík 2011a, 33, obr. 13: 5, 6). Na sídlisku v polohe Pod záhradami môžu reprezentovať kategóriu malých piecok a ohniská objekty 1, 6 a 19, v ktorých výplniach boli doložené prepálené vrstvy a väčšie kusy mazanice (tab. I: 1; V: 1, 8). Rámcovo do doby rímskej patrí objekt 1, kde bol nájdený železný predmet a väčší fragment hrncovitej nádoby esovitej profilácie s hladným povrchom bez výzdoby (tab. I: 2, 4) a objekt 19, v ktorom boli doložené črepy z tiel nádob s hladným povrchom bez výzdoby. Objekt 6

nemožno datovať, keďže vo výplni neobsahoval žiadne hnutelné nálezy.

V strednej časti odkrytej plochy bol preskúmaný objekt 8 s kruhovým pôdorysom a priemerom 280 cm, ktorého steny boli takmer kolmé a rovno sa zvažovali k dnu (tab. VI: 1). To sa kvôli presakujúcej spodnej vode nepodarilo preskúmať. Vo výplni boli okrem ručne zhotovenej keramiky nájdene fragmenty dolnej časti glazovaného mortária, črepy provinciálneho riadu so sivým hladkým povrchom a na kruhu točené germánske nádoby, vrátane nižších misiek s drsným povrchom, zrejme imitujúcich provinciálne prstencové misky (tab. VI; VII). K vyhnutému okraju s viacnásobne plasticky členeným hrdlom sme v súvekom keramickom inventári spoľahlivú analógiu nenašli (tab. VII: 1), evokuje však vrcholnostredoveké exempláre. Vzhľadom na charakter objektu pravdepodobne slúžil ako studňa, ale žiadne spevňovacie konštrukčné prvky tu neboli identifikované. Studne nepatria k úplne bežnému vybaveniu germánskych osád. V. Varsík (2011a, 36, 37, príloha 3) uvádza, že doposiaľ z územia juhozápadného Slovenska poznáme sedem sídlisk, na ktorých sa odokrylo 12 studní. Najviac sa preskúmalo vo výrobnom areáli z mladšej až neskorej doby rímskej v Pobedime, kde studne valcovitého tvaru s hĺbkou 1–1,3 m mali súvisieť s nešpecifikovaným výrobným procesom (Roth/Kolník 1986, 204). V rámci areálu panského sídla v Cíferi-Páci zo 4. stor. boli odokryté tri studne (Varsík/Kolník 2021, 125–130, obr. 103–105).

Okrem uvedených objektov boli na sídlisku v polohe Pod záhradami preskúmané sídliskové jamy s bližšie neurčenou funkciou rôznych rozmerov (objekty 2, 7, 11, 13, 20, 35 a 36; tab. I: 5; V: 2, 5, 7; XIII: 1) a objekt pravdepodobne slúžiaci na exploatáciu hliny pozostávajúci z viacerých jám označený ako objekt 12 (tab. IX: 1). Zo zahĺbených jám sa vyníma objekt 2 s vyšším obsahom keramiky, zvieracích kostí, mazanice, miniatúrnou nádobkou a dvoma zlomkami okrajov zo sklenených nádob vo výplni (tab. I: 6–15). Veľké množstvo rôznorodého materiálu poskytol aj plošne rozsiahly objekt 20 (tab. XIII–XXII), ktorý nebol preskúmaný kompletne, keďže zasahoval mimo skúmanú plochu. Okrem keramiky z neskorej doby rímskej obsahoval aj početný praveký materiál (tab. XIV: 4; XV: 10, 22; XVI: 7, 13, 14; XX: 24; XXI: 13, 14). Pri jeho skúmaní sa podarilo odokryť objekty 35 a 36. Hoci sa objekt 20 javil ako stratigraficky mladší, všetky tri objekty obsahovali chronologicky i typologicky príbuzný nálezový materiál, vrátane fragmentov glazovaného riadu (tab. XVIII: 18; XIX: 4; XXII: 5, 13) a na kruhu točené nádoby (tab. XXII: 11). Objekt 20 mohol slúžiť ako plytká exploatačná jama alebo mohol predstavovať prírodnú depresiu, kde sa naakumuloval hnutelný

materiál. Postupným zanášaním prekryl objekty 35 a 36 (prípadne aj iné praveké jamy), ktoré tak neboli v teréne rozoznateľné.

Počas výskumu na lokalite boli objavené aj štyri žlabovité objekty bez sprievodných nálezov, ktoré by ich umožnili bližšie chronologicky zaradiť. Objekt 9, situovaný v strednej časti skúmanej plochy, mal nepravidelný tvar a bol pomerne plytký. Dosahoval hĺbku 8–12 cm (tab. VIII: 1). Nálezová situácia neumožňuje jeho funkciu bližšie špecifikovať, hoci žlaby nie sú zriedkavým javom ani na iných germánskych sídliskách (napr. Bratislava-Trnávka, poloha Zadné; Varsík 2011a, 23, obr. 9: 1; Chotín; Romsauer et al. 2019, 60, 61, obr. 32). V prípade žlabov označených ako 34, 37 a 38 je nápadná ich rovná línia, vzájomná rovnobežnosť a situovanie na súčasnej hranici katastrálneho územia miestnej časti Galanty-Nebojsy (tab. VIII: 2). V minulosti mohli slúžiť na vymedzenie území, parciel a pod.

Charakteristika nálezového súboru

Drobné predmety boli v preskúmaných objektoch na sídlisku v polohe Pod záhradami nachádzané len sporadicky. Spony a mince, ako vhodný datovací prostriedok a výrobky zhotovené z kosti, parohoviny a rohoviny neboli na sídlisku identifikované. Medzi nájdеныmi artefaktami sa vynímajú štyri fragmenty sklenených nádob. V dobe rímskej patrilo sklo a sklenené výrobky, ktoré sa ku Germánom dostávali z rímskych provincií, k hodnotnému luxusnému tovaru vysokej hodnoty. Dva sklenené úlomky, vyrobené zo zelenkavého skla, pochádzajú z tiel nádob, ktoré nevieme kvôli fragmentárnosti bližšie identifikovať (tab. II: 2; X: 7). Viac vieme povedať o dvoch zlomkoch okraja objavených v objekte 2 (tab. I: 6, 7). Oba fragmenty majú charakteristicky zvnútra prežliabnuté okraje, ktoré sa vyskytovali od 3. a predovšetkým v 4. stor. v podunajských a porýnskych provinciách (Varsík/Kolník 2021, 237), prípadne aj neskôr (Barkóczi 1988, 75, 76, 80–85, tab. VII: 76–78; Dévai 2016, 258–260, obr. 2; Stuppner 1997, 217, 218, obr. 2: 3–8). V Panónii predstavujú najčastejšiu formu na pohrebiskách 4. stor. (Tarcsey 2010, 520). V rámci slovenských lokalít sa nálezmi pohárov a šálok s zvnútra prežliabnutým okrajom obšírnejšie zaoberal V. Varsík (Varsík/Kolník 2021, 237–239, tab. 180: 11–24; 182: 15–19; tam aj s ďalšou literatúrou), ktorý vyhodnotil ich doklady z rezidencie v Cíferi-Páci. Medzi najfrekvencovanejšie typy sklenených pohárov v rímskych provinciách patrili nezdobené varianty, ktoré boli vyrábané v lokálnych panónskych dielňach (napr. Csákvár, Kisárpás) z bezfarebného, zelenkavého alebo modrozeleného skla (Barkóczi 1988, 73, 75; Tarcsey

2010, 520). Známe sú aj z jedného z pohrebísk v Gerulate (Kraskovská 1974, tab. XII: 1; XIV: 1; XVIII: 1). Jednotlivé fragmenty boli nájdené aj pri výskume v Iži. Našli sa v stavbe I kamenného kastela a v jeho okolí, v zemníku v juhozápadnom kvadrante, ako aj v priekope pred južnou bránou a v severozápadnom predpolí kastela (Kučeráková 2013, 78, 79, tab. 14: 217–220; 15: 221–230). Pri spracovaní rímskeho skla z vybraných germánskych sídlisk z územia juhozápadného Slovenska (Beckov, Branč, Bratislava-Trnávka, Chotín, Veľký Meder) sa podľa V. Varsika (2009, 145) zdá, že čím je svébske sídlisko vzdialenejšie od rímskej hranice na Dunaji, tým je nižší výskyt sklenených nádob. Zároveň podotýka, že sklo sa v sídliskových kontextoch objavuje až vtedy, keď sa z hrobov postupne vytráca (stupeň B2) a naopak, v dobe maximálneho prílevu rímskeho skla na sídliskách (stupeň C1) je jeho výskyt v súdobých hroboch takmer nulový (Varsik 2009, 133). Sklo sa využívalo pravdepodobne pri stolovaní v zámožnejších rodinách, inde sa ocitlo azda len pri slávnostných príležitostiach. Fragmenty okrajov sklenených nádob z objektu 2 presnejšie datuje sprievodná domáca germánska keramika, predovšetkým okrajový črep z misy zdobený pretláčaním a fragment na kruhu točenej misy z kategórie sivej drsnej keramiky (tab. I: 9, 10), ktoré sa na kvádskych sídliskách vyskytujú v stupni C3–C3/D1 doby rímskej (Varsik 2011a, 138, 169).

Vo výplni objektov neskorej doby rímskej bolo nájdených viacero železných predmetov. Z objektu 18, ktorý je datovaný fragmentom glazovaného mortára so zelenou glazúrou a zlomkami germánskych na kruhu točených nádob, pochádza kompletne zachovaný železný sekáč dlhý 202 mm, s telom kruhového prierezu s priemerom 14 mm a klinovitým ostrím so šírkou 15 mm (tab. XII: 2). Obdobné exempláre sú známe z priestoru severokarpatskej skupiny na Liptove (Liptovské Matiašovce; Benediková/Pieta 2018, 166, tab. III: 5, 6) alebo z depotu železného náradia a nástrojov z Dolnej Súče (Pieta 2020, 49, obr. 9: 4). Vo výplni objektu 1 bol nájdený dobre zachovaný predmet neurčenej funkcie s dĺžkou tela 87 mm (tab. I: 2). Telo štvorhranného prierezu bez náznakov tordovania sa na jednom konci mierne rozširuje. Druhý koniec je roztepaný do plochého, podlhovastého tvaru. Z nástrojov sú v nálezovom inventári zo sídliska Pod záhradami zastúpené dva železné nože s obojstranne odsadenou rukoväťou, nájdené vo výplni objektu 20 (tab. XIII: 8, 9). Podľa členenia E. Droberjara (1999, 113) patria k typu 1, ktorý predstavuje najrozšírenejší typ germánskych nožov na juhozápadnom Slovensku v dobe rímskej (Szabová 2018, 69, 70). Dĺžka kompletne zachovaného exempláru je 117 mm, pričom dĺžka čepele predstavuje 97 mm (tab. XIII: 8). Druhý

kus s odlomeným ostrím dosahuje dĺžku 95 mm, z toho čepeľ má 82 mm (tab. XIII: 9). Nože majú ale nízku chronologickú výpovednú hodnotu kvôli ich jednoduchému a funkčnému tvaru, ktorý sa udržiaval v nemennosti dlhé obdobie (Lamiová-Schmiedlová 1969, 482). Ich datovanie je možné len vďaka sprievodným nálezom, ktoré v prípade objektu 20 netvorí uzatvorený nálezový celok. Rámcovo ich možno priradiť neskorej dobe rímskej. V zásype objektu 20 sa ďalej našiel železný kliniec so široko roztepanou hlavou a dĺžkou tela 31,5 mm, dva železné fragmenty štvorhranného prierezu zužujúce sa smerom k odlomenému hrotu (pribojníky?) a železná omegovito formovaná slučka, pravdepodobne z držadla vedierka (tab. XIII: 2–5). Okrem železných predmetov boli v objekte 20 nájdené viaceré kusy trosky, zrejme ako zahodený odpad z výroby (tab. XIII: 6, 7). Silno prepálená, sklovitá troska pochádza aj zo zásypu studne – objektu 8. Avšak priame doklady výroby a spracovania kovov v podobe taviacich, pražiacich pecí či kováčskych dielní neboli na sídlisku zachytené. Nepriamym dokladom výroby môže byť spomenutý železný sekáč z objektu 18 (tab. XII: 2). Zo zberových nálezov mimo objektov stojí za zmienku malý fragment plechu vyrobený zo zliatiny medi (tab. XXIV: 3). Popri okrajoch sa nachádza rad malých okrúhlych perforácií, slúžiacich na prichytenie. Vzhľadom na malé rozmery fragmentu nie je možné určiť jeho funkciu (súčasť bronzového riadu, pliesok na oplechovanie a pod.).

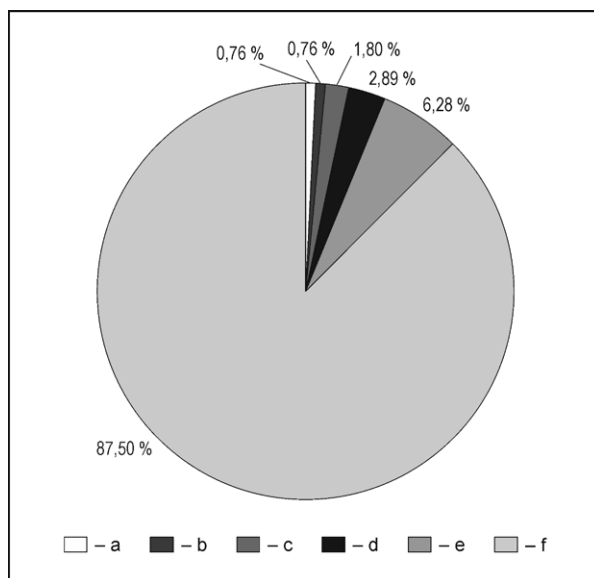
Na germánskych sídliskách doby rímskej sa bežne stretávame s hlinenými praslenami a závažiami, ktoré dokladajú textilnú produkciu – výrobu nití a látok. Sídlisko v polohe Pod záhradami nie je výnimkou. Našli sa tu dva prasleny, po jednom v objektoch 3 a 4 (tab. II: 6; III: 6). Oba exempláre mali priemer tela 35 mm s priemerom otvoru 6 a 6,5 mm. Reprezentujú jeden z najbežnejších sa vyskytujúcich typov praslenov v dobe rímskej. Majú kónický tvar, ktorý pretrváva počas celej doby rímskej a nie je chronologicky citlivý. Známe sú napríklad zo sídlisk v Bratislave-Dúbravke z 1. stor. a druhej polovice 4. stor. (Elschek 2017, tab. 1: 3; 33: 7; 35: 3; 71: 14), v Branči z 2.–4. stor. (Kolník/Varsik/Vladár 2007, 29) či v Chotíne, poloha VII, z druhej polovice 2. až polovice 4. stor. (Romsauer et al. 2019, 119, obr. 61). Z objektu 17 pochádza taktiež zlomok hlinenej gule, príp. závažia (tab. X: 10).

Predmety vyrobené z kameňa sú zastúpené v nálezovom súbore malým fragmentom žarnova z objektu 20 (tab. XIII: 10) a zlomkom plochého opracovaného okruhuľiaka neurčenej funkcie z objektu 17 (tab. X: 9). Hrúbka fragmentu žarnova sa pohybovala v rozmedzí od 28 do 36 mm pri okraji. Žarnovy síce nepatria v germánskom prostredí k štandardným nálezom, ale nie sú ani úplne

výnimočné. V roku 2010 bolo z územia juhozápadného Slovenska známych deväť lokalít s 27 exemplármi (*Hajnalová/Varsik 2010*, 183, tabeľa 2). Ich počet za posledné desaťročie vzrástol o viaceré exempláre zo sídliska v Chotíne (*Romsauer et al. 2019*, 128, 129) či z objektu 1/06 v Dunajskej Lužnej (*Turčan 2018*, 296, 297, obr. 6).

Najpočetnejšiu časť nálezového súboru zo sídliska v Galante-Nebojse predstavuje keramika. Zároveň je jediným druhom artefaktov umožňujúcim presnejšie chronologické zaradenie preskúmaných objektov. Z hľadiska proveniencie ju možno rozdeliť do dvoch základných skupín – na rímskoprovinciálnu keramiku importovanú z územia provincií Rímskej ríše a domácu germánsku produkciu. V dochovanom nálezovom spektre sú zastúpené v prevažnej miere výrobky lokálneho germánskeho pôvodu. Rímskoprovinciálny import je doložený nepočetnými zlomkami keramiky s glazovaným, tehlovým, sivým hladkým a sivým drsným povrchom (obr. 13). Obdobné zastúpenie skupín keramickeho riadu, s dominanciou v ruke robených nádob, môžeme nájsť na väčšine svetských sídlisk severne od stredného Dunaja z mladšej a neskorej doby rímskej (napr. *Elschek 2017*, tab. 10; 11; *Romsauer et al. 2019*, 69; *Varsik 2004*, 262, 263; 2011a, 127, graf 13). Keramické nádoby môžeme rozdeliť aj z hľadiska technológie výroby, kedy sa vedľa seba vyskytuje keramika formovaná v ruke, ako aj riad zhotovený na hrnčiarskom kruhu. Zatiaľ čo pri skupine v ruke formovaných nádob je pôvod jasný – teda domáci, germánsky – určenie proveniencie nádob vyhotovených za pomoci hrnčiarskeho kruhu je komplikovanejšie. Hlavný dôvod spočíva v zdokonalení germánskeho výrobného procesu a v snahe domácich hrnčiarov imitovať dovážanú provinciálnu keramiku. Týka sa to najmä nádob s drsným piesčitým povrchom, ako poukázal *V. Varsik (2020)*. Zároveň je na mieste pripomenúť skutočnosť, že každá z uvedených kategórií hrnčiarskeho tovaru zohrávala vo vtedajšej spoločnosti z pohľadu funkčnosti iné miesto (skladovanie, spracovávanie, transport; *Rice 2005*, 208) a vyznačovala sa inými technologickými nárokmi. Obširnejšie sa tejto problematike venoval *T. Kolon (Horňák/Hrnčiariik/Kolon 2019*, 295, 296) v rámci vyhodnotenia keramickeho materiálu z neskoroantického dvorca v Bratislave-Podunajských Biskupiciach.

Medzi hrnčiarske výrobky produkované v rímskych provinciách doložené na sídlisku v polohe Pod záhradami v Galante-Nebojse patria úlomky glazovaných trecích misiek – mortárií. Iné formy nádob s glazovaným povrchom neboli v nálezovom súbore identifikované. Pre trecie misky je príznačná otvorená kónická forma s golierovito rozšíreným okrajom, ktorý je na vnútornej strane od tela odde-

Obr. 13. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Percentuálne zastúpenie importovanej rímskoprovinciálnej a domácej germánskej keramiky. Legenda: a – glazovaná; b – tehlová; c – sivá jemná; d – sivá drsná; e – germánska na kruhu točená; f – germánska v ruke robená. Autor M. Kissová.

lený plastickou prstencovou lištou vytvárajúcou výlevku. Na sídlisku Pod záhradami bolo doložených 14 fragmentov trecích misiek, čo predstavuje 0,76 % zastúpenie z celkového počtu keramickeých nálezov na sídlisku (obr. 13). Okraje, na ktorých vnútornej strane sa nachádzala prstencová lišta, boli zachované v štyroch exemplároch, z toho len dva môžeme bližšie typologicky priradiť, nakoľko fragment z objektu 3 nemal zachovaný okraj a vonkajší povrch (tab. II: 3) a exemplár z objektu 18 mal golierovitý okraj zbrúsený do zaobleného tvaru po vnútornú plastickú lištu (tab. XII: 8). Typologicky určitelný fragment z objektu 20 môžeme priradiť k typom Cvjetičanin LRG1, Ottományi-Leányfalú 70–72, Sedlmayer Rsch1/2, prípadne Švaňa 1b (tab. XIX: 4), pre ktorý je charakteristický širší zaoblený zhrubnutý vyhnutý okraj s nízkou, dovnútra zahnutou lištou (*Cvjetičanin 2006*, 21–24; *Ottományi 1991*, 17, 115, tab. 13.70–72; *Sedlmayer 2015*, 428, 429, tab. 6: Rsch1/2; *Švaňa 2012*, obr. 2). Druhý typ predstavuje trecia miska s výrazne šikmo vyhnutým okrajom s nízkou dovnútra nahnutou lištou (tab. XXII: 5), ktorú môžeme zaradiť k typom Cvjetičanin LRG6, Sedlmayer Rch6/3 alebo Švaňa 2 (*Cvjetičanin 2006*, 28; *Sedlmayer 2015*, tab. 7: RSch6/3; *Švaňa 2012*, obr. 2). Ostatné exempláre glazovaného riadu pochádzajú z tiel a dien (tab. VII: 15; XVI: 9; XVII: 13; XVIII: 18; XXI: 10; XXII: 13). Vnútorný povrch trecích misiek bol kvôli funkčnosti zdrsnený glazovaním s prímiesou drobných kamienkov alebo piesku, avšak stav

dochovania glazúry na fragmentoch z lokality sa rôzni. Vo väčšine prípadov sa dochoval vo veľmi zlom stave alebo bola glazúra odlúpnutá (tab. II: 3; VII: 15; XVII: 13; XXII: 5). Farba dochovanej glazúry pokrýva škálu od olivovozelenej (tab. XII: 8; XVIII: 18; XXI: 10) cez zelenohnedú (tab. XVI: 9; XIX: 4; XXII: 13) po hnedožltú (tab. XVII: 13). Červený poťah na okraji trecích misiek, ktorý býval nanášaný pred glazovaním, bol dobre viditeľný pri exemplári z objektu 18 (tab. XII: 8). Naopak, veľmi zle rozoznateľný bol na fragmente okraja z objektu 20 (tab. XIX: 4). O vysokej hodnote trecích misiek na území barbarika svedčia reparačné otvory, ktoré zrejme slúžili na dodatočné spevnenie nádoby (tab. VII: 15; XII: 8; pre porovnanie Kolon 2023; Varsik 2004, 262, obr. 6: 1).

S produkciou glazovaných mortárií sa v rámci panónskych provincií vo všeobecnosti počíta už od konca 3. stor. (Gassner/Jilek 1999, 62), no za obdobie ich najväčšieho rozmachu možno považovať predovšetkým druhú polovicu 4. stor. (Cvjetičanin 2006, 138). Sú typickým predstaviteľom glazovaného panónskeho tovaru z neskororímskeho obdobia (Grünwald 1979, 67, 68; Ottományi 1996, 96). Ich výskyt v naddunajskom barbariku sa zvykne interpretovať ako jeden z dokladov rímskeho vplyvu na germánsku kuchyňu a stolovacie zvyky. Predpokladá sa, že nálezy z barbarského územia nad stredným Dunajom pochádzajú z panónskeho okruhu glazovaného riadu (Cvjetičanin 2006, 193, obr. 29). Poznáme ich z niekoľkých desiatok germánskych sídlisk z druhej polovice 4. a prvej polovice 5. stor. (Krekovič 1981, 355–357; Varsik 2004, 262; 2011a, 132; Zeman 2009, 285). Najvyšší počet exemplárov severne od Dunaja bol objavený v Cíferi-Páci (Varsik/Kolník 2021, 268–273, obr. 198; 199). To zodpovedá obdobiu najväčšieho rozmachu produkcie neskororímskej glazovanej keramiky, ku ktorej dochádza práve v druhej polovici 4. stor. (Švaňa 2012, 175, 176).

Skupinu neglazovaného provinciálneho tovaru predstavuje na sídlisku Pod záhradami keramika žltotooranžovej (tehlovej) a sivej farby. K žltotooranžovému hrnčiarstvu riadu môžeme priradiť fragment pásikového ucha, pravdepodobne z džbánu (tab. XIX: 14). Práve nálezy pásikových úch patria často k jediným dokladom prítomnosti džbánov v sídliskových komplexoch (Krekovič 1981, 361). K džbánom alebo fľašiam by mohli prináležať aj ďalšie zlomky tiel z pliec a spodných častí nádob (tab. XIV: 10; XVI: 18) a pravdepodobne aj okraj s plastickou lištou pod okrajom z vonkajšej strany (tab. XXI: 7; pre porovnanie Sedlmayer 2015, tab. 20: K27/1). Povrch fragmentu je z celej vonkajšej strany a z vnútornej strany pri ústí dekorovaný tmavším červenohnedým poťahom (pre porovnanie Grünwald 1979, tab. 26: 13, 14). Misovité tvary sú zastúpené okrajovými

zlomkami s vtiahnutým ústím (tab. XIV: 2; XVII: 18) a fragmentom rozšíreného okraja zdobeného dvoma žliabkami (tab. XX: 23). Pravdepodobne zo spodnej časti misy pochádza fragment tela, ktorý je z vonkajšej strany zdobený obežnou rytou líniou (tab. XVIII: 16). Malý zlomok okraja objavený v objekte 20 azda prislúcha k pokrievke (tab. XIII: 11). Tie predstavovali bežnú súčasť kuchynského inventára v rímskych provinciách (Grünwald 1979, tab. 59: 4, 11, 12; Lányi 1981, 77, obr. 9: 8–15; Petznek 1999, tab. 52–57; 2000, tab. 20). V kvádskom prostredí zatiaľ nepatria k bežným nálezom. Pokrievky domácej, germánskej proveniencie boli objavené v Cíferi-Páci (Varsik/Kolník 2021, 302, obr. 210: 8–10). Fragment provinciálnej pokrievky sa našiel napr. v Dunajskej Lužnej (Turčan 2018, 295, 296, obr. 5: 5). Skladbu žltotooranžovej keramiky dopĺňa päť drobných, typologicky neurčitelných zlomkov (tab. III: 15; XI: 4; XVII: 11; XIX: 16; ostatné nekreslené).

Keramika so sivým hladkým povrchom provinciálnej produkcie je na sídlisku v polohe Pod záhradami zastúpená zlomkom prstencovej misky (tab. XX: 8), poháru s prehýbanými stenami (tab. XVI: 10), ucha (tab. XVIII: 20) a viacerými typologicky neurčitelnými fragmentami (tab. VII: 6; XVIII: 10; XX: 15; XXV: 9), z ktorých niektoré sú dekorované slabo viditeľným (ošúchaným) poťahom (tab. VII: 6). Zhotovené sú z jemne plavenej hlíny sivej farby, niekedy je povrch tmavší, sivý až sivočierny, hladný alebo leštený. Prstencové misky s typickým okrajovým prstencom patria spolu s glazovanými mortáriami k najvýraznejšej a najobľúbenejšej forme dovážanej provinciálnej keramiky (Krekovič 1981, 364; Varsik 2011a, 201). Sú dobre rozpoznateľné vďaka charakteristickému obvodovému prstencu (lište), na základe ktorej dostali svoje pomenovanie. Pre kvádské sídliská neskorej doby rímskej sú typické misky s výrazným okrajovým prstencom patriace k neskorým variantom (Horňák/Hrnčiarik/Kolon 2019, 296, tab. 12: 3; Varsik 2011a, 132, 201, obr. 106: 15, 16), ku ktorému zaraďujeme taktiež fragment z objektu 20 zo sídliska Pod záhradami (tab. XX: 8). Je vyrobený z jemnej plavenej hlíny s hladným povrchom, na ktorom bol nanesený slabo viditeľný (v súčasnosti zošúchaný) poťah. Tvary podobné prstencovým miskám sa objavujú aj medzi produktami vyrobenými zo sivého drsného (tab. VI: 5; VII: 2; XIV: 6; XXIV: 11) a sivého jemného materiálu, pravdepodobne lokálnej produkcie (tab. XV: 7). Ďalším charakteristickým zástupcom provinciálnej neglazovanej keramiky je pohár s prehýbanými stenami, tzv. *Faltenbecher*, ktorého fragment zo spodnej časti tela (bez poťahu) sa našiel v objekte 20 (tab. XVI: 10). Jeho zaradenie v rámci typológie je vzhľadom na malú veľkosť náročné. S určitou neistotou ho môžeme priradiť k typu Sedlmayer Be3/2 alebo

Petznek 20.4 (*Petznek* 1998, 256, tab. 4: 20.4; *Sedlmayer* 2015, tab. 21: Be3/2). V panónskych dielňach sa poháre s prehýbanými stenami vyrábali od 2. do 4. stor. a súčasne sa vedľa seba vyskytovali rôzne tvary, čo sťažuje ich presnejšie datovanie (*Krekovič* 1981, 357, 358). Ich import na územie severne od Dunaja pretrváva až do záveru doby rímskej (*Varsik* 2011a, 133). Dokladom je exemplár z objektu 70/94 z Nitry-Párovských hájov (*Pieta/Ruttikay* 1997, 147, obr. 5: 12). Pravdepodobne z džbánu provinciálneho pôvodu pochádza fragment ucha (tab. XVIII: 20).

Poslednú skupinu importovaného hrnčiarskeho riadu predstavuje tzv. sivá drsná keramika. Jej typickou črtou je drsný zrnitý povrch v odtieňoch sivej, sivohnedej až sivočiernej farby. Zdrsnenie povrchu je spôsobené prímiesou hrubšieho piesku v keramickom ceste. Odlíšenie provinciálnych výrobkov od domácej germánskej produkcie je ale na základe makroskopického pozorovania nejednoznačné, nakoľko domáca výroba keramických nádob s drsným povrchom bola nepochybne inšpirovaná provinciálnym prostredím. Ako poukázal V. *Varsik* (2020, 245), určenie proveniencie je tak o to náročnejšie a s určitosťou ich môžeme rozlíšiť len pomocou prírodovedných analýz. Z toho dôvodu hodnotíme germánske a rímskoprovinciálne nádoby spadajúce do kategórie sivej drsnej keramiky spoločne. Typickými zástupcami tejto kategórie sú väčšie formy nádob, predovšetkým džbány, hrnce a zásobnice. V súbore zo sídliska Pod záhradami boli džbány sivej drsnej keramiky identifikované najmä vďaka pásikovým uchám osmičkovitého prierezu (tab. XVII: 15; XVIII: 13; XIX: 15). Z džbánov alebo hrncov môžu pochádzať aj rôzne tvarované okraje (tab. XVIII: 1; XXIV: 13; pre porovnanie *Varsik* 2020, 251, obr. 2: 16). Ďalším tvarom sivého drsného tovaru sú hrnce, pre ktoré je charakteristické odsadenie hrdla od tela a rôzne profilovaný, prípadne hraneň alebo zrezaný okraj. Na vnútornej strane ústia je často viditeľné prežliabnutie, ktoré slúžilo pre pokrievku. Zastúpené sú hrnce s horizontálne rozšíreným (tab. XVIII: 3), šikmo zrezaným (tab. VI: 4, 10) a trojuholníkovým okrajom (tab. XXIV: 1). Väčšie formy nádoby predstavujú zásobnice s výrazným horizontálnym okrajom (tab. X: 8; XV: 24; XVI: 1). Z kultúrnej vrstvy pochádza zlomok zásobnice so „zobákovite“ formovaným okrajom, ktorej plecيا sú zdobené rytou vlnovkou a radom vrypov (tab. XXIV: 15). Ornamentika niekoľkých horizontálnych žliabkov na hrdle, horizontálneho hrebeňovania povrchu nádoby a rytej vlnovky kombinovanej s radmi vrypov na pleciah je charakteristická pre zásobnice sivej drsnej keramiky, ktoré sa okrem iného našli aj priamo v peciach v Cíferi-Páci (*Kolník/Varsik* 2006,

419, obr. 3; 4: 1, 2; 5: 1; 9: 2). Na sídlisku v polohe Pod záhradami boli identifikované v objekte 4 (tab. III: 5, 23). Viacnásobná hrebeňovaná vlnovka je aplikovaná tiež na fragmente tela zásobnice z objektu 20 (tab. XXII: 10). Zlomky okrajov z nižších misiek (tab. VI: 5; VII: 2; XIV: 6; XXIV: 11) pravdepodobne imitujú provinciálne prstencové misy (*Varsik* 2020, 249, obr. 2: 8; *Varsik/Kolník* 2015, 404, obr. 5: 11–16). Iné zrejme vychádzajú z tvarov germánskej na kruhu točenej keramiky s hladkým povrchom (tab. I: 10; III: 8; XIX: 10). Hrnčiar v tomto prípade pridal do keramického cesta piesok, čím povrch nadobudol drsnejší charakter (*Varsik* 2020, 249). Netypickým tvarom s drsným povrchom je rekonštruovaný pohár/váza z objektu 3, ktorého povrch je viditeľne horizontálne členený (tab. II: 11). Analogický exemplár bol objavený v objekte 9/99 v Nitre-Chrenovej pri výstavbe predajne Baumax, kde ho sprevádzala germánska na kruhu točená keramika a zlomok glazovaného mortária (*Březinová a kol.* 2003, tab. 59: 7). Zvyšné zlomky sivého drsného riadu, najmä atypické fragmenty tiel a dien, sa nepodarilo typologicky priradiť (tab. II: 7, 12; III: 9, 21, 24; VII: 4, 8, 12; XV: 21; XVII: 7; XXI: 8). Podľa V. *Varsika* (2020, 251, 252) sa početnejšie keramika so zrnitým povrchom objavuje na mladších svébskych sídliskách, ktorých vývoj presahuje horizont doby rímskej a pokračuje do počiatkov doby sťahovania národov (Nitra-Párovské Háje; *Pieta/Ruttikay* 1997, 148, obr. 6: 16; 8: 11–14, 17; Štúrovo; *Beljak/Kolník* 2008, 78, 80, obr. 5: 12, 13; 7: 4, 6; 8: 6–9). Naopak, v kontextoch datovaných do „zlechovského“ horizontu sa vyskytuje zriedkavejšie. Jej význam v neskororímskom období narastá taktiež na náleziskách južne od toku Dunaja (napr. lokalita Tokod; *Lányi* 1981, 73–81).

Importy z rímskych provincií zo sídliska v polohe Pod záhradami v Galante-Nebojse dopĺňa fragment tehly (tegula),² ktorý bol nájdený mimo objektov v kultúrnej vrstve (tab. XXIV: 19). Pôvodne išlo o veľké ploché škridle so zosilnenými bokmi, ktoré sa kladli priamo na konštrukciu strechy rímskych stavieb. Nález z lokality je značne ošúchaný a opotrebovaný, v lome je viditeľná typická pórovitá štruktúra. Jeho využitie na germánskom sídlisku je otáznne. Prítomnosť väčšieho množstva rímskeho stavebného materiálu možno považovať za nepriamy doklad výskytu rímskych stavieb v priestore barbarika. Interpretácia týchto nálezov je ale problematická, keďže tehly a ich fragmenty sa objavujú v rôznych nálezových situáciách, hlavne v dôsledku sekundárneho využitia materiálu (*Bazovský* 2011, 22, 23; *Hrabkovský* 2021, 53, mapa 9; *Hrnčiarik* 2013, 204–207). Ako príklad môžeme uviesť dve zahĺbené chaty z Cíferi-Páci interpretované ako tkáčske

² Za určenie ďakujeme J. Rajtárovi.

dielne, ktoré sa nachádzali mimo ohradeného areálu (*Varsik/Kolník 2014, 286*). Vo väčšom množstve boli objavené aj v Stupave-Máste (*Elschek/Groh/Kolníková 2015, 101*). Napriek tomu je nutné podotknúť, že počas 4. stor. sa v priestore stredného Podunajska stretávame so zvýšenou stavebnou aktivitou vychádzajúcou zo zásad rímskeho architektonického inžinierstva (*Hrabkovský 2021, 29, mapa 4*). V blízkom okolí Galanty však doposiaľ nebola objavená žiadna takáto stavba či dokonca dvorec. Najbližšie situovanú stavbu postavenú v duchu rímskej stavebnej tradície predstavuje germánska kniežacia rezidencia v Cíferi-Páci (*Kolník 1986, 415–420; Varsik/Kolník 2014; 2021*), ktorá je od sídliska v Galante-Nebojse vzdialená vzdušnou čiarou približne 20 km. Prenesenie kúska škridle (škridlí?) zo vzdialenejších usadlostí prinajmenšom vyvoláva otázky ohľadom ich účelu na germánskych sídliskách bez prítomnosti „rímskych“ stavieb. Ich existenciu v okolí Galanty môže doložiť alebo naopak vyvrátiť len ďalší archeologický výskum.

Keramiku domácej proveniencie zastupuje germánsky na kruhu točený a ručne formovaný riad. V súboroch zo sídliska v Galante-Nebojse prevažuje ručne formovaná keramika nad tou vyrobenou pomocou hrnčiarskeho kruhu (obr. 13). V rámci germánskej na kruhu točenej keramiky rozlišujeme dve skupiny – keramiku s hladkým (tzv. sivú jemnú) a už spomínanú keramiku s drsným piesčitým povrchom (sivá drsná). Domáci sivý jemný riad charakterizuje horizontálne členenie povrchu žliabkami a lištami, motív hrebeňovanej vlnovky, ako aj hladký, leštený povrch v horizontálnych pásoch (nie celoplošne), čo ju spoľahlivo odlišuje od súdobých provinciálnych exemplárov. V literatúre sa pre tento druh riadu stretávame aj s pomenovaním „jiříkovická“ keramika podľa hrnčiarskej dielne objavenej v Jiříkoviciach na južnej Morave (*Peškař 1988, 113–130*). Činnosť dielne v Jiříkoviciach sa kladie do 4. stor. (*Peškař 1988, 130*), resp. až do jeho druhej polovice (*Tejral 1999, 225*). Na juhozápadnom Slovensku sa germánska na kruhu zhotovená keramika začína objavovať v stupni C2. Jej maximálny rozkvet spadá však až do 4. stor. a doznieva diferencovane v priebehu prvej polovice 5. stor. (*Varsik 2011a, 137, 141*). Na sídlisku v polohe Pod záhradami v Galante-Nebojse ju zastupujú pomerne kvalitne vypálené nádoby sivej, sivohnedej a hnedej farby. Typologická variabilita foriem ale nie je príliš pestrá. Prevažujú najrôznejšie misovité tvary od nízkych misiek cez hlbšie misy až k hlbokým vázovitým misám. Pri nízkych misách sa najčastejšie stretávame so zalomeným telom a vyhnutým okrajom (tab. XV: 6, 11; XXV: 17), niekedy formovaným do tvaru lievika (tab. III: 17; XXI: 3; XXII: 4). Vyskytla sa aj plytká misa s valcovitou hornou časťou tela

(tab. IX: 4; pre porovnanie *Varsik 2011a, obr. 66: 3*). Hlbšie a širšie tvary majú zvýraznenú horizontálnu profiláciu tela a často roztvorené hrdlo s vyhnutým okrajom (tab. XIV: 15; XVII: 17; XVIII: 14; XX: 9, 12; XXII: 3; pre porovnanie *Varsik 2011a, obr. 66: 4*). Zlomok širokej misovitej nádoby šedej farby nájdený na ploche sídliska je zdobený dvoma horizontálnymi plastickými lištami, medzi ktorými je aplikovaná výzdoba viacnásobnou hrebeňovanou vlnovkou (tab. XXV: 22). V širšom meradle ide o štandardný tvar známy z viacerých neskororímskych sídlisk tzv. zlechovského horizontu na Morave (*Peškař 1988, obr. 6: 2, 6; 8: 1, 2, 4–6, 9–12, 15–57; Tejral 1999, 227, obr. 20: 11; Zeman 2007, 290, obr. 13: 9*). Hlboké misovité formy s ostro lomenou alebo bikónickou profiláciou mávajú valcovité hrdlo a priestor nad najväčším vydutím zdobený hrebeňovanou vlnovkou a vlešťovanými horizontálnymi pásmi (tab. XII: 3–6; XV: 16, 23; XVI: 12; XVII: 5, 9; XVIII: 9; XXV: 22; pre porovnanie *Varsik 2011a, obr. 68: 2–5*). Tie majú viacero analógií na súvekých pohrebiskách (*Varsik 2011a, 135*). Ich typickou črtou je viacnásobné horizontálne členenie prostredníctvom rebier či odsadených líšt. Výskyt leštených horizontálnych pásov sivej, tmavosivej až čiernej farby je doložený predovšetkým v hornej časti nádob (tab. XII: 4, 6; XVII: 17; XXII: 3; XXIV: 9, 14, 16). Typická je aj výzdoba v podobe hrebeňovanej viacnásobnej vlnovky (tab. XII: 7; XV: 23; XXV: 22), najčastejšie umiestnenej nad ostrým lomom. V súbore zo sídliska v polohe Pod záhradami sa vyskytli taktiež misky s výrazne odsadeným dnom evokujúcim nôžku a misy na nôžke (tab. III: 12; XVI: 15; XVIII: 15; XIX: 7; XX: 22, 27; XXV: 16). Výnimočne sa medzi tvarmi germánskej na kruhu točenej keramiky s hladkým povrchom objavujú aj zásobnice (*Varsik/Kolník 2015, 404*). Na sídlisku v Galante-Nebojse sú doložené zlomkami okrajov (tab. II: 9; XX: 21) či podhrdlia zdobeného vlnovkou (tab. XXI: 15). Analogický tvar, tak isto s hladkým povrchom, bol objavený v rezidencii v Cíferi Páci (*Varsik/Kolník 2015, obr. 6: 15*). Ďalej sa stretávame s pohármi s vyhnutým ústím (tab. XXV: 18) a hrncami alebo džbánmi (tab. XVI: 19; XXV: 21). Hrnce z objektu 20 majú lievikovite vyhnuté ústie s okrajom z vnútornej strany prežliabnutým (tab. XIX: 9; XXI: 6). Z väčších nádob vyhotovených na kruhu pochádzajú ďalšie fragmenty tiel, spodných častí a dien (tab. VII: 11; XIV: 7; XVII: 16; XVIII: 19; XX: 17; XXI: 12). Menšie nádobky boli doložené okrajom šálky alebo hrnčeka s vyhnutým ústím, ktorý bol objavený v objekte 4 (tab. III: 7). Ostatné zlomky tiel sa nepodarilo priradiť k forme nádob (tab. II: 5; III: 22; VII: 5; XIV: 5; XVIII: 12; XIX: 11; XX: 26; XXI: 11; XXIV: 9).

V nálezovom súbore z objektu 20 bol nájdený aj jeden fragment tela, ktorý nesie stopy po výzdobe

vlešťovaním (tab. XV: 12). Na sídlisku v polohe Pod záhradami ide o jediný exemplár tohto druhu riadu, iné sa nepodarilo identifikovať. Ornamentika vlešťovania na nádobách je typickým prvkom vyskytujúcim sa na sídliskách z doby sťahovania národov (napr. Cífer-Pác; *Varsik/Kolník* 2009; 2021, 366–369, obr. 247; Nitra-Párovské háje; *Pieta/Ruttikay* 1997, 148–150; Štúrovo; *Beljak* 2009; Tesárske Mlyňany; *Bielich/Ruttikay* 2008), hoci už v závere 4. stor. sa vyskytuje na pomerne rozsiahlom teritóriu osídlenom viacerými etnikami (Svébi, Góti, Sarmati a pod.; *Ruttikay/Ruttikayová* 2013, 259). V panónskom pohraničí sa vyskytuje v posledných troch desaťročiach 4. stor. s plynulým prechodom do prvej tretiny 5. stor. (*Varsik/Kolník* 2009, 262). Na území severne od Dunaja sa objavuje s istým oneskorením, nakoľko sa keramika s vlešťovanou výzdobou nevyskytuje na sídliskách tzv. zlechovského horizontu na Morave, ktorých zánik sa kladie do doby okolo prelomu 4. a 5. stor. (*Tejral* 1999, 220–229), ani na súdobých sídliskách z juhozápadného Slovenska (*Varsik/Kolník* 2009, 262, 263). Existenciu sídliska v polohe Pod záhradami v danom období môže doložiť alebo vyvrátiť len ďalší výskum. Analogicky k tejto situácii bol jediný fragment s tmavým povrchom a vlešťovanou výzdobou objavený v objekte 111/92 na sídlisku v Bratislave-Dúbravke (*Elschek* 2017, 132).

Druhú technologickú skupinu keramiky lokálnej germánskej proveniencie predstavujú nádoby zhotovené v rukách bez použitia hrnčiarskeho kruhu. Ide o najpočetnejší druh keramiky vyskytujúci sa na sídlisku v polohe Pod záhradami v Galante-Nebojse (obr. 13), podobne ako i na iných súvekých germánskych sídliskách. Výnimkou je len Cífer-Pác, kde podiel domácej v ruke robenej keramiky je nižší ako u tej, pri ktorej výrobe bol použitý kruh (*Varsik/Kolník* 2015, 404). Drvivá väčšina nálezov prislúcha hrubej kuchynskej keramike s neupraveným alebo zriedkavejšie hladným povrchom (napr. tab. I: 4, 15; II: 15, 16; VI: 2, 14, 16). V súbore dominujú hrncovité tvary esovitej profilácie s plynulým prechodom medzi hrdlom a okrajom, ktorý je smerom von vytiahnutý a na konci zvyčajne zaoblený (tab. I: 4; VI: 2, 6, 8, 12, 16; X: 2; XI: 7, 9; XIV: 13, 14, 16–18; XV: 9, 19; XVI: 2; XXII: 7), mierne zosilnený a zaoblený (tab. VI: 3, 7, 11; XIV: 9, 11; XIX: 2; XXI: 4, 17), šikmo zrezaný (tab. VI: 9, 13–15; XIV: 19; XV: 2; XVII: 2, 3; XVIII: 17; XX: 3, 6; XXII: 8, 14; XXV: 4, 7, 12) alebo horizontálne rozšírený (tab. XX: 4). Na viacerých exemplároch hrncov bol zaznamenaný mierne ostrejší alebo ostrý prechod medzi hrdlom a ústím (tab. VI: 8, 12, 14; XIV: 19; XV: 1; XVI: 2; XVII: 1; XVIII: 17; XIX: 6; XXII: 7, 8; XXV: 13), ktorý je zapríčinený šikmo nasadeným ústím. Práve šikmo odsadené ústie, ktoré sa vyskytuje na nádobách formy I a na esovitých formách IV podľa členenia

V. *Varsika* (2011a, 142–145, 149), je charakteristickým znakom pre keramiku neskoršej doby rímskej. Iba v jednom prípade sa na vyššej hrncovitej nádobe formy I vyskytlo vtiahnuté ústie (tab. XIX: 1), ktoré sa niekedy označujú ako „neskororímske“ alebo „svébske“ hrnce, aj keď ich výskyt na sídliskách ostáva obmedzený len na niekoľko exemplárov (častejšie sa objavujú na pohrebiskách vo forme urien; *Varsik* 2011a, 142, obr. 69: a; tab. 73: 1; s ďalšou literatúrou). Na vnútornom okraji hrncovitých nádob je v niekoľkých prípadoch formovaný plytký žliabok, ktorý slúžil na uloženie pokrievky (tab. VI: 2; XX: 2, 18). Analogické exempláre so žliabkom na vnútornom okraji hrncov zachytávame aj pri keramike točenej na kruhu (napr. tab. XIX: 9).

Povrchová výzdoba hrncovitých nádob je značne homogénna a doložená len v minimálnom počte. Aj čo sa týka použitých výzdobných prvkov je oproti predchádzajúcemu obdobiu značne redukovaná. Je aplikovaná najmä v hornej tretine nádob, predovšetkým na okraji, pod okrajom a na hrdle. Na esovite profilovaných hrncoch formy IV sa zachovali nenápadné, plytké okrúhle jamky v rade pod okrajom (tab. VI: 3; XIV: 11, 16). Jeden fragment z tela nájdený vo výplni objektu 20 bol zdobený podkovovitými kolkami, známymi tiež ako medvedie labky alebo motív dekomponovaného vajcovca (tab. XXI: 5). V oboch prípadoch ide o výzdobné prvky, s ktorými sa stretávame počas stupňov C2 a C3 a pretrvávajú do samého záveru doby rímskej (*Kolník* 1993, 114; *Varsik* 2011a, 165, 166, obr. 88). Charakteristickým pre dané obdobie je aj pretláčanie okraja, ktoré je často jediným pokusom o výzdobu (*Varsik* 2011a, 149, obr. 77: p). Na hrncovitých nádobách zo sídliska v Galante-Nebojse sa s týmto výzdobným prvkom stretávame na viacerých fragmentoch (tab. I: 9; XVII: 10; XVIII: 7; XX: 19; XXI: 17; XXIV: 17). Obdobný výzdobný prvok v podobe pretláčaných jamiek bol zaznamenaný aj na zhrubnutom okraji väčšej hrncovitej nádoby z objektu 20 (tab. XVIII: 6), ako aj na menšom fragmente (tab. XXIV: 2). Pretláčanie okraja je považované za charakteristický výzdobný prejav na sídliskách tzv. zlechovského horizontu (*Tejral* 1999, 220, obr. 14: 2–3, 8), ktorý predstavuje záverečnú etapu germánskeho osídlenia na väčšine neskorosvébskych sídlisk (*Varsik* 2011a, 169). Ďalej bolo niekoľko fragmentov z tiel nádob po celom povrchu zdobených jemným hrebeňovaním v poliach (tab. XIV: 1; XVII: 4, 8, 14; XX: 29). Javili výrazné známky po používaní v podobe ošúchania povrchu. Išlo predovšetkým o hrubostenné nádoby, ale nezachovali sa žiadne fragmenty umožňujúce presnejšie určenie typu nádob. Vyskytuje sa aj výzdoba veľmi jemným horizontálnym (tab. XV: 15; XVIII: 8, XIX: 5, 13, 17; XX: 16) alebo vertikálnym hrebeňovaním po celom povrchu (tab. III: 18), prí-

padne v pásach (tab. III: 14), ktoré tiež javilo značné osúchanie. V posledných dvoch menovaných prípadoch ide zrejme o intrúziu zo staršieho obdobia, čomu napovedá aj charakter materiálu, ktorý sa od zvyšku keramickej náplne odlišuje. Výzdoba jednoduchou vlnovkou sa zachovala na jednom menšom fragmente z tela v ruke zhotovenej nádoby (tab. XVI: 11). Hrebeňovanie povrchu a výzdoba vlnovkou sa na ručne zhotovenej keramike nevyskytuje od stupňa C2 a pravdepodobne ide, v tomto prípade, o staršie reminiscencie, o čom môže svedčiť výrazne osúchaný povrch viacerých exemplárov, prípadne o napodobneniny na kruhu točených nádob, keďže najmä hrebeňovaná viacnásobná vlnovka a horizontálne hrebeňovanie v pásach tu nachádza široké uplatnenie. Iné ornamentiky sa vyskytli v ojedinelých exemplároch: tenký horizontálny žliabok (tab. XI: 13; XXV: 10), kombinácia vertikálnych, šikmých a horizontálnych rytých línií a žliabkov (tab. III: 20; XI: 12; pre porovnanie *Varsik/Kolník 2021*, obr. 192: 5, 7), rôzne vrypy, vpichy a odtlačky (tab. XVII: 1; XX: 4).

V súbore zo sídliska z Galanty-Nebojsy v polohe Pod záhradami patria k početným nálezom aj ručne vyhotovené misy. Vyskytujú sa predovšetkým tri základné tvary nižších mís. Ide o exempláre s oblým profilom a dovnútra vtiiahnutým ústím formy IA (tab. I: 12; IX: 3; XI: 3, 8; XIII: 13; XIV: 12; XVI: 6, 8; XIX: 3; XXI: 9; XXIII: 4; XXV: 19), ktoré nie sú chronologicky citlivé a predstavujú priebežnú formu doby rímskej (*Varsik 2011a*, 197, obr. 105: 15, 16) a kónické misy so šikmo von odsadeným okrajom formy IC (tab. II: 16; V: 6), ktoré sa objavujú v stupni C2 a pretrvávajú aj v nasledujúcom období stupňa C3–C3/D1 (*Varsik 2011a*, 197, 203, obr. 105: 17–22, 25; 107: 1, 5). Typ mís so šikmo odsadeným ústím sa považuje za charakteristickú formu pre prechodné obdobie medzi dobou rímskou a dobou sťahovania národov, pričom sa objavujú v sprievode germánskej keramiky vytočenej na kruhu a provinciálnych glazovaných importov (*Horňák/Hrnčiarik/Kolon 2019*, 299; *Varsik 2011a*, 144, 203). Taktiež sa stretávame s kónicky otvorenými tvarmi (tab. III: 10; X: 3; XX: 1; XXII: 1; XXIV: 7) patriacim k forme IB podľa členenia V. *Varsika* (2011a, 203, obr. 107: 2–4) a hlbokými misami s hladným alebo tuhovanim povrchom (tab. XI: 2; XV: 18; XIX: 12; XXII: 9). Fragment misy s čiernym hladným povrchom, ktorá má vyhnuté ústie so zaobleným okrajom a valcovitú hornú časť tela s ostrým lomom na maximálnej vydutine, pochádza z objektu 31, ktorý je súčasťou predpokladanej nadzemnej stavby (tab. XXIII: 2). Pri niektorých exemplároch je spodná časť nádoby výrazne odsadená od dna až naberá dojem nízkej nôžky (tab. XIII: 13; XXV: 15). Nádoby s odsadeným dnom alebo nízkou nôžkou sa vyskytujú už od 2. stor.,

ale typické sú pre súbory mladšej a neskorej doby rímskej (*Varsik 2011a*, obr. 74; 75). Výzdoba povrchu je pri misách, podobne ako je tomu pri hrncovitých nádobách, zriedkavá. Fragment menšej misy s oblým telom a vtiiahnutým ústím nesie stopy po zvislom žliabkovaní (tab. XXI: 9). V jednom prípade bol pás okrúhlych jamiek zachytený v spodnej časti tela na odsadenom dne (tab. XVII: 12). Analogická výzdoba bola objavená v spodnej časti hrnca z objektu 34/89 v Bratislave-Dúbravke (*Elschek 2017*, tab. 45: 13). Takmer v celistvosti zachovaná široká kónická misa formy I, ktorá sa našla v objekte 20, mala okraj zdobený pretláčaním (tab. XXII: 1), podobne ako aj fragmenty okrajov mís z objektov 2 a 11 (tab. I: 9; V: 6). Analogicky k hrncovitým nádobám formy IV, ide o charakteristický výzdobný prvok na neskorosévbských sídliskách tzv. zlechovského horizontu (*Tejral 1999*, 220, obr. 14: 2, 3, 8). Plastická výzdoba v podobe lišty nad najväčším vydutím aplikovaná pravdepodobne na tele misovitej nádoby s lešteným povrchom sa vyskytla v súbore z objektu 15/16 (tab. XI: 6). Tento výzdobný prvok ale nie je chronologicky citlivý a vyskytuje sa počas celej doby rímskej (*Varsik 2011a*, 161).

Iné typy nádob sa v súbore z Galanty-Nebojsy vyskytli v obmedzenej miere. Ide predovšetkým o fragmentárne zachované menšie šálky, poháre a džbánky (tab. II: 8; III: 3; XI: 5). V objekte 20 sa našla malá misa či šálka formy III s esovitou profiláciou a vyšší džbánek s výrazne hrubým a neupraveným povrchom (tab. XVI: 3; XXII: 2). Tri fragmenty menších nádob boli zdobené zvislými žliabkami (tab. I: 11; II: 14; XXI: 9). Výzdoba zvislými alebo šikmými žliabkami, prípadne širšími kanelúrami pokrývajúcimi zvyčajne vydutie nádoby od podhrdla až po dno sa vyskytla už v druhej polovici 2. stor. v podobe husto žliabkovaných terín z Bratislavy-Trnávky (*Varsik 2011a*, 159, obr. 43: 8, 9). Najväčší rozmach však husté žliabkovanie dosahuje až v nasledujúcom 3. stor., pričom zrejme treba počítať s tým, že motív šikmých žliabkov vo väčších rozstupoch sa vyskytuje v chronologicky mladších súboroch ako husté plošné kanelúry. Zvislé žliabky sa na terinovitých nádobách udržiavali až do záverečných desaťročí doby rímskej (*Varsik 2011a*, 159, 160). Z ostatných tvarov nádob sme identifikovali fragment cedidla (tab. XXI: 16) a zlomok horizontálne rozšíreného okraja pochádzajúceho pravdepodobne zo zásobnice (tab. XIV: 8). Zo zásobnice pravdepodobne pochádza aj fragment tela zdobený rytou vlnovkou a obežným horizontálnym žliabkom z objektu 4 (tab. III: 25). Povrch črepu bol hladný, stopy po obtáčaní alebo vytáčaní neboli zistené.

Iba v jednom prípade bola na sídlisku objavená miniatúrna nádobka. V objekte 2 nájdený exemplár mal kónický tvar s maximálnou výškou 21 mm

a hrúbkou steny 5 mm (tab. I: 8). Miniaturnými keramickými nádobkami v kvádskej sídelnej oblasti sa detailne zaoberal E. Krekovič (2014). Uvádza päť sídliskových lokalít s 11 exemplármi a deväť pohrebísk so 40 kusmi miniatúrnych nádob, z ktorých vynikajú dve pohrebiská z neskorej doby rímskej v Čiernom Brode a Šoporni. Bolo tu objavených približne 30 miniatúrnych nádobiek, niektoré z nich aj s pokrievkami (Krekovič 2014, tab. 1; 2). Ich súpis doplnila J. Ruttkayová (2016, 197) o nádoby objavené na pohrebisku vo Veľkom Cetíne. E. Krekovič (2014, 444–449) rozdelil miniatúrne nádoby na základe ich výskytu v hroboch, veľkosti a charakteru do dvoch základných skupín na menšie, hrubostenné a nedbalo opracované, a o niečo väčšie nádoby, niekedy so zdobeným povrchom. Prvú skupinu považuje za detské hračky alebo výrobky detí, keďže väčšina z nich sa našla v detských hroboch. Nádobky z druhej skupiny spája daný autor so ženskými hrobmi a kozmetickými výrobkami alebo liečivami. Exemplár nájdený v objekte 2 na sídlisku Pod záhradami v Galante-Nebojsy spadá veľkostne do prvej skupiny, kde E. Krekovič (2014, 444) zaradil nezdobené nádoby s výškou a priemerom ústia zriedka prekračujúcim 60 mm, ktoré sú skôr hrubostenné, nedbalo opracované a nekvalitne vypálené. Samotné miniatúrne nádoby nepatria k chronologicky citlivým nálezom a vyskytujú sa v priebehu celej doby rímskej, s nepatrnou koncentráciou na pohrebiskách z mladšej doby rímskej (Ruttkayová 2016, 199). Zaujímavosťou je, že T. Zeman (2016, 208) konštatuje na juhovýchodnej Morave prevahu nálezov miniatúrnych nádobiek v obytných zónach sídlisk. Otázkou ostáva, či to poukazuje na odlišné zvyklosti v súvekých populáciách na juhozápadnom Slovensku a na juhovýchodnej Morave alebo ide len o stav výskumu germánskych lokalít všeobecne.

Vyhodnotenie

Počas záchranného archeologického výskumu na trase cesty I/35 v polohe Pod záhradami v extraviláne mestskej časti Galanty-Nebojsy bolo preskúmaných spolu 38 sídliskových objektov. Pri ich datovaní sme vzhľadom na absenciu chronologicky citlivých predmetov odkázali len na keramické nálezy. Tie umožnili dva sídliskové objekty neurčenej funkcie datovať rámcovo do záveru eneolitu (objekty 5 a 10) a 31 objektov sídliskového charakteru do doby rímskej. Päť zahľbených objektov bez nálezov vo výplni ostalo nedatovaných (objekty 6, 9, 34, 37 a 38). Objekty 5 a 10 s nálezmi zo záveru eneolitu, vzdialené od seba 5,2 m, boli situované v strednej časti skúmanej plochy. Ďalšie eneolitické nálezy

boli nájdené vo výplni objektu 20 z neskorej doby rímskej, ktorý zrejme porušil staršie sídliskové jamy. Najvýraznejšie sa na preskúmanej ploche prejavil horizont z neskorej doby rímskej. Na základe hnuiteľných artefaktov sem bolo možné zaradiť päť zemníc (objekty 3, 4, 14, 17 a 18), jednu studňu (objekt 8), dve malé piecky/ohniská (objekty 1 a 19), sústavu exploatačných jám (objekty 12 a 20) a tri sídliskové jamy neurčenej funkcie (objekty 2, 11 a 13). Viaceré preskúmané objekty sa podarilo zaradiť len rámcovo do doby rímskej (objekty 7, 15, 21 až 33, 35, 36), vrátane zemnice – objektu 16, pece s predpecným priestorom (objekty 32 a 33) a sústavy 11 kolových jám (objekty 21 až 31; sýpka?).

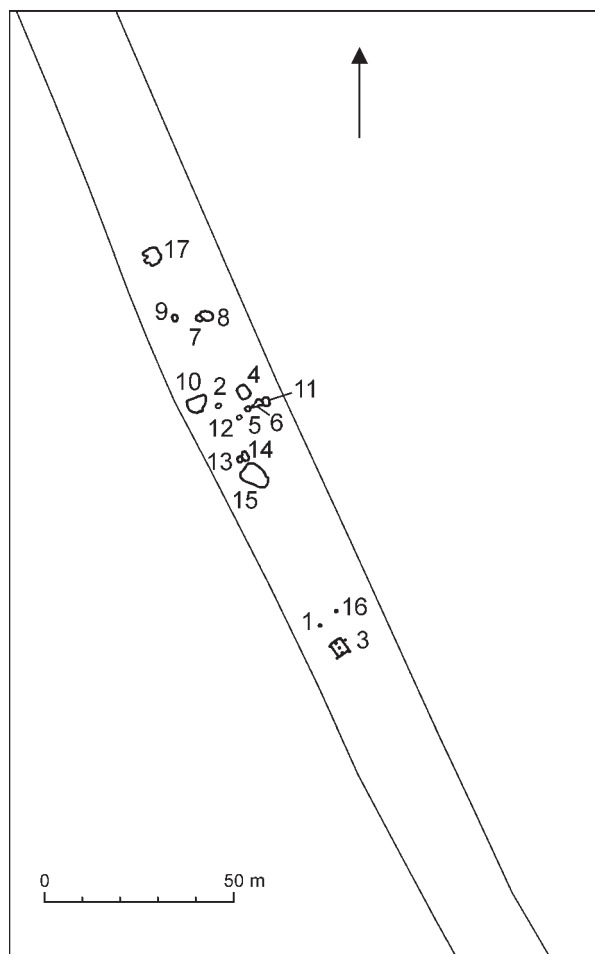
K hodnoteniu vnútornej štruktúry osady je k dispozícii iba segment pôvodne osídlenej plochy, ktorá vzhľadom na získané hnuiteľné nálezy neumožňuje sledovať priestorový posun ťažiska osídlenia v priebehu mladšej a neskorej doby rímskej a viesť úvahy o vnútornej štruktúre a zástavbe germánskych sídlisk. V preskúmanom nálezovom spektre sa vyskytujú prvky, s ktorými sa stretávame na germánskych sídliskách počas IV. (stupne C2–C3) a V. sídliskového horizontu (stupne C3–C3/D1) definovaného V. Varsikom (2011a, 194–204). Pre dolnú hranicu datovania osídlenia je dôležitá prítomnosť germánskej keramiky vytáčanej na hrnčiarskom kruhu, ktorej masová výroba v strednom Podunajsku nastáva v priebehu stupňa C2 (Bazovský et al. 2022, 218; Varsik 2011a, 137). Jej počiatok sa v priestore osídlenom Germánmi viaže na záver stupňa C1, resp. na začiatok stupňa C2 v závislosti od geografického kontextu. Skoršie datovanie do stupňa C1 je spájané s výrobou v oblasti przeworskej kultúry (Rodzińska-Nowak 2006, 268–273), zatiaľ čo pre juhozápadné Slovensko platí počiatok výroby počas stupňa C2, s dobre sledovateľným výskytom počas celého 4. stor. a s doznievaním v priebehu prvej polovice 5. stor. (Varsik 2011a, 137). Charakteristickými tvarmi sú plytšie tenkostenné misy s rôzne stvárneným ústím, ktorých telo členili horizontálne lišty a žliabky, hlbšie misovité tvary zdobené viacnásobnou hrebeňovanou vlnovkou či esovitými hrncami, džbány a zásobnice so zhrubnutým ústím (pre porovnanie Varsik 2011a, 135). Pre kontexty sídliskových horizontov IV a V je taktiež dôležitá prítomnosť provinciálnych keramických importov. Na jednej strane zo sídliskových objektov zmizla terra sigillata, na strane druhej sa začali vyskytovať glazované trecie misy – mortáriá (Varsik 2011a, 194, 201, 203). Z objektov z Galanty-Nebojsy pochádza 14 zlomkov glazovaných mortárií, z nich dva okraje bolo možné priradiť k variantom s horizontálne vyhnutým okrajom (tab. XIX: 4; XXII: 5). K ich najväčšiemu rozmachu dochádza v druhej polovici 4. stor., pričom ich výroba pokračovala aj v období nástupu

vleštovanej keramiky (Bazovský 2000, 96; Cvjetičanin 2006, 138; Švaňa 2012, 175). Častejšie sa stretávame aj s rímskoprovinciálnou keramikou sivej farby, konkrétne s pohármi s prehýbanými stenami a prstenčovými miskami s výrazne odsadeným okrajovým prstencom, ktoré sú na sídlisku v Galante-Nebojse zastúpené po jednom exemplári (tab. XVI: 10; XX: 8). Z domácej germánskej keramickej produkcie majú významnú úlohu (okrem spomínanej keramiky točenej na kruhu) ručne formované kónické misy so šikmo von odsadeným ústím (tab. II: 16; V: 6) a esovite profilované hrnce s pretláčaným okrajom (tab. XVII: 10; XVIII: 7; XX: 19; XXI: 17; XXIV: 17), ktoré pretrvávajú aj v nasledujúcom sídliskovom horizonte V (Varsik 2011a, 197, 201). Typickou črtou v ruke zhotovených nádob neskoršej doby rímskej je veľmi chudobná, uniformná výzdoba povrchu, často tvorená len pretláčaným okrajom, vhlbenými jamkami, radmi vpichov či zárezov a motívom dekomponovaného vajcovca, teda tzv. podkovovitými kolkami (Varsik 2004, 263; 2011a, 197, 203).

Pre definovanie hornej časovej hranice osídlenia je doista dôležité, že v jednom exemplári je zastúpená keramika s vleštovanou výzdobou (tab. XV: 12), ktorá je príznačná pre neskorší časový horizont od záveru 4. až prvú polovicu 5. stor. To by mohlo naznačovať pokračovanie osídlenia v danej polohe mimo skúmanej plochy aj v neskoršom období. Potvrdiť či vyvrátiť to môže len budúci archeologický výskum, keďže prítomnosť jedného exemplára vyvoláva iba ďalšie otázky. Pre datovanie osídlenia v polohe Pod záhradami v Galante-Nebojse nám však chýba absolútna chronologická opora, a tak sa teda opierame len o trendy sídliskového vývoja v závere doby rímskej a na počiatku obdobia sťahovania národov (pre problematiku synchronizácie relatívnej a absolútnej chronológie pozri Zeman 2009, 286–290). Do približne rovnakého časového horizontu môžeme datovať existenciu a zánik väčšiny germánskych sídlisk severne od stredného Dunaja, kedy bola táto oblasť masovo opúšťaná a sídliská zanikli v rámci relatívne krátkeho časového obdobia okolo roku 400 (Varsik 2008, 40). Zrejme to súvisí s historickými udalosťami v druhej polovici 4. stor. – vpád Hunov do juhovýchodných stepí, úmrtie cisára Valetiniána I. v Brigetiu, zastavenie rímskych aktivít v stredodunajskej oblasti, presídlenie germánskych kmeňov a následné posilnenie rímskej hranice (Hečková 2005, 98).

OSÍDLLENIE V POLOHE DRNOVÉ

Druhou lokalitou, na ktorej bolo doložené minulé osídlenie v trase výstavby cestnej komunikácie, je poloha Drnové. Tá je situovaná severovýchodne

Obr. 14. Galanta, poloha Drnové. Plán objektov. Autor M. Kissová, A. Nemergut.

od intravilánu mesta Galanta (obr. 1). Preskúmaná plocha nebola v minulosti zastavaná. Bolo tu identifikovaných 17 objektov, z ktorých 15 bolo na základe sprievodného materiálu datovaných do obdobia vrcholného stredoveku (obr. 14). Vzhľadom na pozíciu dvoch nedatovaných objektov a absenciu nálezov či situácií z iných období je možné, že aj tieto vznikli a boli využívané v totožnom období.

Súpis objektov

Objekt 1 (tab. XXVI: 1)

Sídliskový objekt kruhového pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a rovným dnom.
Rozmery: pr. 80 cm, hl. 8 cm.
Nálezy z výplne: mazanica.
Datovanie: nedatované.

Objekt 2 (tab. XXVI: 2–4)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu s takmer kolmými stenami a mierne členitým dnom. Výplň bola tvorená sivočiernou hlinou s prímiesou menších kúskov mazanice.

Rozmery: dĺ. 100 cm, š. 130 cm, hĺ. 20 cm.
Nálezy z výplne: črepy, tehly, mazanica.
Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 3 (tab. XXVII)

Plytko zahĺbená zemnica obdĺžnikového pravouhlého tvaru so zaoblenými rohmi a dlhšou osou orientovaná v smere S – J. V stredovej časti boli zachytené tri kolové jamy, ďalšie štyri kolové jamy v rohoch zemnice mimo samotného pôdorysu. V severovýchodnom rohu bolo zachytené ohnisko. V juhovýchodnej časti pri južnej stene boli preskúmané dve prehĺbeniny.

Rozmery: dĺ. 415 cm, š. 330 cm, hĺ. 20 cm.

Nálezy z výplne: zlomok bronzového predmetu, praslen, črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 4 (tab. XXVI: 5)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu s takmer kolmými stenami a rovným dnom. Výplň bola tvorená sivočierou hlinou.

Rozmery: dĺ. 280 cm, š. 390 cm, hĺ. 35 cm.

Nálezy z výplne: črepy.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 5 (tab. XXVI: 6, 7)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu so šikmými stenami a rovným dnom. Výplň v spodnej časti tvorená sivožltou hlinou bola prevrstvená sivočiernou hlinou.

Rozmery: dĺ. 130 cm, š. 160 cm, hĺ. 35 cm.

Nálezy z výplne: črepy.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 6 (tab. XXVIII: 1, 2)

Dno pece oválneho pôdorysu s predpecnou jamou. Pri okrajoch a na dne zachytené pravdepodobne steny pece v podobe rozrušenej červenej prepálenej hliny. Výplň bola tvorená čiernou hlinou s prímiesou mazanice. Z východnej strany bola pec porušená objektom 11.

Rozmery pece: dĺ. 210 cm, š. 145 cm, hĺ. 15 cm.

Rozmery predpecnej jamy: dĺ. 110 cm, š. 55 cm, hĺ. 15 cm.

Nálezy z výplne: črepy, tehly, zvieracie kosti.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 7 (tab. XXIX: 1–4)

Pec oválneho pôdorysu s výrazne prepáleným dnom. Steny pece sa nezachovali. Okolo dna bolo zachytených 10 malých kolových jamiek. Predpecný priestor bol pravdepodobne situovaný z východnej strany pece a bol pomerne plytký, s nepravidelným pôdorysom. Jeho výplň bola tvorená sivožltou premiešanou hlinou. Z východnej strany objektu 7 bol zachytený objekt 8, ktorý zrejme slúžil ako predpecná jama.

Rozmery: dĺ. 210 cm, š. 165 cm, hĺ. 30 cm.

Nálezy z výplne: črepy.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 8 (tab. XXIX: 1–4)

Sídliskový objekt nepravidelného oválneho pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a členitým dnom. Výplň bola tvorená tmavou sivohnedou hlinou. Pravdepodobne predpecná jama objektu 7.

Rozmery: dĺ. 210 cm, š. 190 cm, hĺ. 80 cm.

Nálezy z výplne: črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 9 (tab. XXVIII: 3)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a rovným dnom. Výplň bola tvorená sivočierou hlinou s prímiesou menších kúskov mazanice.

Rozmery: dĺ. 140 cm, š. 180 cm, hĺ. 20 cm.

Nálezy z výplne: črepy.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 10 (tab. XXX–XXXII)

Sídliskový objekt s rovným dnom, ktoré bolo v strednej časti porušené dvoma priehĺbinami nepravidelného tvaru. Pri juhozápadnej stene boli zachytené tri kolové jamy v rade a dno pece okrúhleho pôdorysu. Pravdepodobne zemnica alebo hospodársky objekt.

Rozmery: dĺ. 690 cm, š. 560 cm, hĺ. 55 cm.

Rozmery pece: dĺ. 110 cm, š. 100 cm, hĺ. 12 cm.

Nálezy z výplne: železný kľuč, zlomok bronzového predmetu, fragment železného predmetu, črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 11 (tab. XXVIII: 1, 2)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu s kolmo zrezanými stenami a výrazne členitým dnom. Výplň bola tvorená čiernou hlinou s prímiesou mazanice. Západná stena objektu porušila objekt 6.

Rozmery: dĺ. 234 cm, š. 210 cm, hĺ. 55 cm.

Nálezy z výplne: tehla, zvieracie kosti.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 12 (tab. XXIX: 5)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a rovným dnom. Výplň bola tvorená sivočierou hlinou.

Rozmery: dĺ. 130 cm, š. 80 cm, hĺ. 40 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: nedatované.

Objekt 13 (tab. XXXIII: 1, 2)

Pec oválneho pôdorysu s výrazne prepáleným dnom. Steny neboli zachytené.

Rozmery: dĺ. 165 cm, š. 120 cm, hĺ. 25 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: pravdepodobne vrcholný stredovek.

Objekt 14 (tab. XXXIII: 1, 2)

Predpecná jama objektu 13 nepravidelného pôdorysu so stenami postupne klesajúcimi k nerovnému dnu. Výplň tvorená sivočiernou hlinou s prímiesou uhlíkov.

Rozmery: dĺ. 260 cm, š. 180 cm, hĺ. 45 cm.

Nálezy z výplne: črepy.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 15 (tab. XXXIII: 3–7)

Sídliskový objekt nepravidelného oválneho pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a mierne členitým dnom.

Výplň bola tvorená hnedočiernou hlinou.

Rozmery: dĺ. 760 cm, š. 460 cm, hĺ. 90 cm.

Obr. 15. Galanta, poloha Drnové. Objekt 3. Foto A. Nemergut.

Nálezy z výplne: fragment železného predmetu, črepy, železná troska, zvieracie kosti.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 16 (tab. XXVIII: 4, 5)

Sídliskový objekt kruhového pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a mierne členitým dnom. Výplň bola tvorená sivočiernou hlinou s prímiesou mazanice.

Rozmery: pr. 60 cm, hĺ. 17 cm.

Nálezy z výplne: črepy.

Datovanie: vrcholný stredovek.

Objekt 17 (tab. XXXIV)

Dno pece okrúhleho pôdorysu s výrazne prepáleným rovným dnom a zvyškami kupoly padnutej na dno. Predpecný priestor bol tvorený sústavou niekoľkých jam nepravidelného pôdorysu s členitým dnom.

Rozmery pece: pr. 145 cm, hĺ. 18 cm.

Rozmery predpecnej jamy: dĺ. 450 cm, š. 370 cm, hĺ. 50 cm.

Nálezy z výplne: bronzová záušnica, črepy, tehly, zvieracie kosti.

Datovanie: vrcholný stredovek.

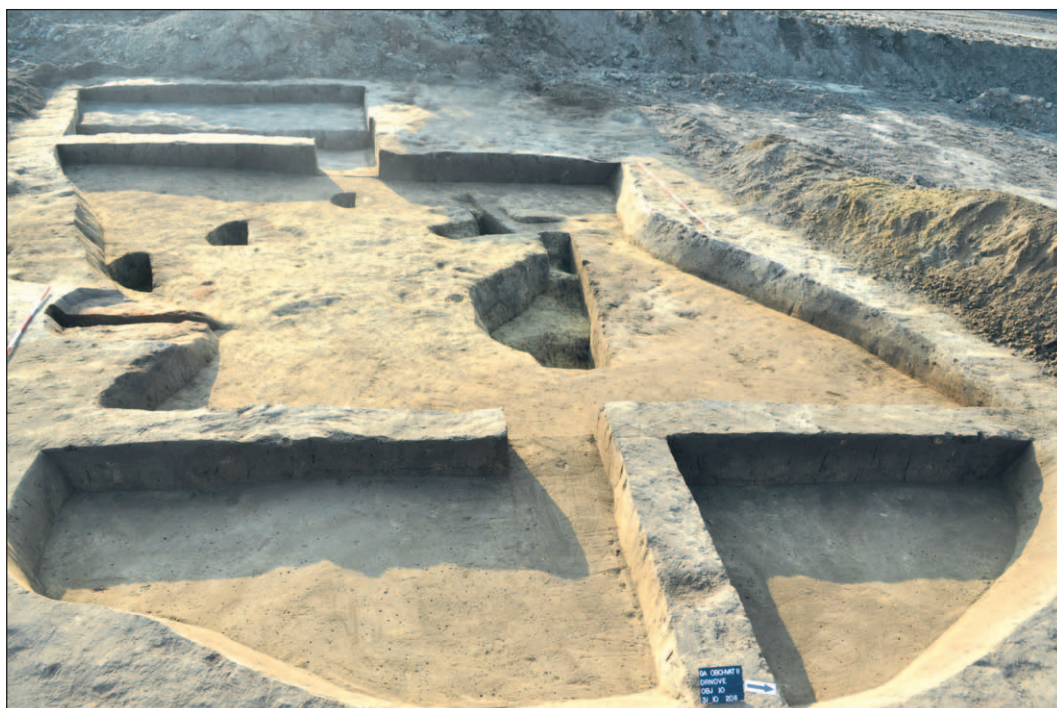
Charakteristika sídliskových objektov

V polohe Drnové bol zachytený jeden plytko zahĺbený objekt s pravdepodobne obytnou funkciou. Objekt 3 mal obdĺžnikový pravouhlý tvar, v rámci ktorého boli zachytené kolové jamy – stopy po konštrukcii obydlia a ohnisko v severovýchodnom rohu (obr. 15; tab. XXVII: 1). Vstup nebol zachytený, ale mohli by s ním súvisieť dve priehlbiny lokali-

zované pri južnej stene stavby. Objekt 3 spadá pod zemnice typu II s dvojkolovou vidlicovitou nosnou konštrukciou strechy (Ruttkay 2014, 80), pričom sa v ňom navyše nachádzal ešte jeden kôl v strede zemnice, avšak v jednej osi s tými, ktoré sa nachádzali v bočných stenách. Okrem toho sa po obvodě stavby našlo ďalších päť kolových jamiek situovaných už mimo zahĺbeného priestoru. Tie mohli mať tiež súvis s nosnou konštrukciou strechy alebo stien vzhľadom na to, že zemnica bola zahĺbená pomerne plytko. Plocha zemnice bola 13,7 m², čo ju zaraďuje medzi rozmerovo väčšie v danej kategórii.

Pri objektoch 10 a 17 nie je ich funkcia jednoznačná. Obidva boli rozmerovo pomerne veľké. Objekt 10 mal približne obdĺžnikový nepravidelný tvar s rovným dnom, ktoré bolo v strednej časti porušené. Pri juhozápadnej stene boli tri kolové jamy a do južnej steny ústila pec (obr. 16; tab. XXX: 1). Objekt 17 mal nepravidelný, približne štvorcový tvar s pecou v juhovýchodnej stene (obr. 17; tab. XXXIV: 1). Dno bolo nepravidelné, členité. Na dne a v stenách sa nachádzalo niekoľko jamiek, ktoré však mohli byť aj pozostatok po činnosti drobných hlodavcov. Väčšie kolové jamy, ktoré by vypovedali o nadzemnej konštrukcii nad objektom, neboli zistené. V prípade obidvoch objektov sa nezachovali steny pecí.

V prípade objektu 10 môžeme uvažovať o jeho obytnej alebo hospodárskej funkcii, pričom priehlbiny v strede miestnosti mohli slúžiť ako skladovacie

Obr. 16. Galanta, poloha Drnové. Objekt 10. Foto A. Nemergut.

Obr. 17. Galanta, poloha Drnové. Objekt 17. Foto A. Nemergut.

Obr. 18. Galanta, poloha Drnové. Objekty 7 a 8. Foto A. Nemergut.

priestory. Prítomnosť kolových jamiek len pri západnej stene objektu, v jej južnej časti, vypovedá o možnej atypickej konštrukcii nadzemnej časti priestoru, a preto objekt nemôžeme bez výhrad interpretovať ako obytnú zemnicu. Kolové jamy len pri jednej stene objektu boli zachytené taktiež v Břeclavi-Pohansku (Vignatiová 1992, tab. 59). Na Slovensku sa nám nepodarilo takýto prípad identifikovať. Daná autorka uvažuje, že niektoré z týchto kolov mohli byť súčasťou konštrukcie vchodu (Vignatiová 1992, 18–20). To by mohlo pripadať do úvahy aj v prípade objektu 10, pričom konštrukcia stien a strechy nemusela zanechať stopy. Vzhľadom na nález železného kľúča a bronzových a železných fragmentov tu mohli byť prípadne uschované cennejšie veci. Pec však svojou konštrukciou nevypovedá o tom, že by v nej mohla byť vykonávaná špecializovaná remeselná výroba.

Objekt 17 mal tiež pomerne veľké rozmery, pričom v jeho juhozápadnej časti sa nachádzala pec s prepáleným dnom, steny neboli zachované. Dno objektu bolo výrazne členité, pozostávalo z niekoľkých jam, ktoré boli vyplnené homogénnym hnedočiernym zásypom. Jeho funkcia nie je jednoznačná. V prípade, že by šlo o predpecnú jamu, mala by nadpriemerné rozmery. M. Ruttkay (2014, 100) uvádza u predpecných jam dĺžku medzi 50–460 cm a šírku medzi 70–160 cm. Jednotlivé menšie časti mohli prípadne slúžiť na spracovanie produktov upravených v peci. Nálezy z objektu

však opäť neukazujú na špecializovanú výrobu. Spracovanie preto mohlo súvisieť s potravinárskou činnosťou. Tiež môžeme zvážiť, či nešlo o jamy na zber použitého popola.

V prípade oboch uvedených objektov, či už šlo o ich obytnú alebo výrobnú funkciu, resp. pec, nemôžeme na základe nálezových okolností predpokladať špecializovanú remeselnú činnosť. Predpokladáme ich súvis skôr s bežným chodom poľnohospodárskej usadlosti.

Ďalej boli na lokalite preskúmané tri pece, označené ako objekty 6 (tab. XXVIII: 1), 7 (tab. XXIX: 1), pričom objekt označený číslom 8 mohol byť jeho predpecnou jamou a objekt 13 (tab. XXXIII: 1) s predpecnou jamou, označenou ako objekt 14. Pece sa nekonzentrovali na jednom mieste, ale boli rozptýlené v rámci celého objaveného sídelného areálu (obr. 14). Objekt 6 bol pomerne plytký, jeho hĺbka dosahovala len 15 cm a z východnej strany ho na okraji narušil objekt 11. Autormi výskumu bol označený ako pec, čo naznačovala prítomnosť červenej prepálenej hliny. Jeho výplň bola tvorená čiernou hlinou s prímiesou uhlíkov, na rozhraní s objektom 11 sa mala nachádzať čierna uhlíková vrstva. V objekte nebolo možné identifikovať steny pece, po okrajoch sa nachádzala červená prepálená hlina, ktorá mohla predstavovať ich zvyšky. Mohlo snáď ísť o pece typu I podľa M. Ruttkaya (2014, 99), teda o jednoduchú hlinenú kupolovú pec s predpecnou jamou. Pec taktiež mohla byť zničená a rozobratá,

keďže bola porušená objektom 11. Bližšie informácie o jej pôvodnej podobe však nebolo možné zistiť. V jej výplni boli objavené črepy, tehly a zvieracie kosti.

Na rozdiel od predošlého bolo pri objekte 7 zachované výrazne prepálené dno, aj keď steny pece sa tiež nezachovali. Zaujímavý je nález desiatich malých kolových jamiek, ktoré obkolesovali dno (obr. 18). Asi 80 cm východným smerom bol nájdený objekt 8 s tmavohnedou výplňou, ktorý mohol byť predpecnou jamou alebo ju mohol narušiť. V medzipriestore medzi týmito dvoma objektami vyhlbenina postupne klesala do objektu 8. Kolové jamky mohli predstavovať zvyšky po konštrukcii pece. Analogická situácia bola preskúmaná na lokalite Hurbanovo-Abadomb (Čaplovič 1965, 244, 245, obr. 7). Tam sa v zadnej polovici pece našli malé otvory, ktoré autor interpretoval ako odtlačky po podporných prútoch zo stavby pece. V objekte 7 lemovalo južnú polovicu pece sedem kolových jamiek s priemerom približne 5 cm. Severná polovica objektu bola odkrytá len po prepálení vrstvu pece, a teda nebolo možné overiť, či tieto jamky pokračujú aj v tejto časti. Na základe pozície dvoch jamiek, ktoré boli odkryté na severnej polovici v mieste prechodu pece do predpecnej jamy však môžeme predpokladať, že pokračovali po celom obvode pece. Jedna kolová jamka bola tiež nájdená pod vypáleným dnom pece a ďalšie dve pri severovýchodnom okraji pece, tie však neboli zoradené pravidelne. Vypálené dno pece bolo vybraté len formou rezu cez jeho stred, a teda je možné, že pod dnom sa mohlo eventuálne nachádzať viac kolových jamiek. Opäť by šlo o jednoduchú kupolovú pec s predpecnou jamou. Do tohto typu spadá aj objekt 13 s predpecnou jamou označenou ako objekt 14. Ani pri tejto peci neboli zachytené steny, len prepálené dno. Predpecná jama nemala pravidelný pôdorys. V oboch peciach, resp. v predpecných jamách, boli objavené črepy vo veľmi fragmentárnom stave, v predpecnej jame (objekt 8) sa okrem toho nachádzali ešte aj zvieracie kosti. Vzhľadom na záchranný charakter výskumu neboli odobraté vzorky z výplne pecí a predpecných jam, ktoré by bolo možné podrobiť paleobotanickým analýzám. Môžeme iba predpokladať, že tieto pece mali rozmanitú funkciu. Mohli slúžiť na pečenie chleba, sušenie plodín alebo údenie mäsa (Méri 1963). V niektorých prípadoch bolo doložené aj vypaľovanie keramiky (Ruttkay 2014, 101) či využitie pri šperkárstve, alebo kováčstve. Avšak nálezy z objektov v prípade Galanty-Drnového tomuto účelu nezodpovedajú.

U zvyšných sídliskových objektov nebola ich funkcia identifikovaná. Šlo o jamy rôznych tvarov a hĺbky. Tieto jamy bývajú interpretované ako hliníky alebo odpadové jamy. V prípade rozsahovo väčších jam mohlo ísť o stajne alebo iné hospodárske

objekty. Do tejto kategórie by mohli zapadať objekty 4 a 15, ktoré mali pomerne veľké rozmery a približne obdĺžnikový pôdorys a relatívne rovné dno. Neboli v nich však zachytené stopy po konštrukcii, ktorá by mohla naznačovať existenciu prípadných stien alebo zastrešenia. Zaujímavé je, že na lokalite neboli identifikované žiadne zásobné jamy.

Charakteristika nálezového súboru

Najpočetnejším nálezom nájdeným v polohe Drnové bola keramika, čo nie je vôbec prekvapujúce. Okrem nej boli objavené úlomky mazanice a tehál, praslen, kovové predmety a zvieracie kosti. Na datovanie a celkovú analýzu objektov však predstavuje najvhodnejšie médium práve keramika a okrem toho nález esovitej záušnice v objekte 17, prípadne nález kľúča z objektu 10. Prítomnosť tehál tiež môže predstavovať určité vozidlo.

Najpočetnejší keramický súbor bol objavený v objekte 10, ktorý mohol slúžiť ako zemnica alebo hospodársky objekt. Bolo v ňom nájdených 274 jedincov pochádzajúcich z pomerne širokej typologickej škály. Keramika dosahovala rôznu kvalitu. Boli objavené rovnomerne aj nerovnomerne vypálené črepy. V hmote boli prítomné makroskopicky pozorovateľné anorganické prímеси v hrúbke od veľmi jemnej až po strednú. Farebnosť sa pohybovala od čiernej až po svetlohnedú. Ojedinele bol prítomný oranžový črep. Dná neboli, až na jednu výnimku, zachované do takej miery aby na nich bolo možné rozpoznať prítomnosť značky, avšak ani v prípade lepšie zachovaného exemplára nebola identifikovaná. V tomto objekte, ako aj v niekoľkých ďalších, bola zistená keramika s prímесou grafitu. V ostatných objektoch bolo nájdených 2 až 46 keramických jedincov, z ktorých drvivá väčšina pozostávala z jedného črepu. Súbor bol teda do veľkej miery fragmentárny. Úplne bez nálezov boli objekty 12 a 13, keramika nebola nájdená v objektoch 1 a 11.

Aj v prípade keramiky z ostatných objektov išlo o jedince rôznej kvality. U niektorých bol výpal nerovnomerný, ale našli sa aj jedince s homogénnou farbou. Keramika bola vo veľmi fragmentárnom stave. Je predpoklad, že črepy pochádzali prevažne z hrncov, avšak vzhľadom na vysokú fragmentárnosť to nie je možné jednoznačne preukázať. V hmote črepov boli pozorované jemne až stredne hrubé anorganické prímеси. Farebnosť sa pohybovala od čiernej cez tmavo po svetlohnedú. Najmenší podiel mala keramika sfarbená do oranžova.

Keramika s prímесou grafitu bola okrem objektu 10 identifikovaná aj v objektoch 2, 6 a 17. Objekty 2, 6 a 10 sa koncentrovali približne v strede skúmanej plochy, takže je možné, že distribúcia gra-

fitovej keramiky bola ovplyvnená týmto faktom. Na druhú stranu objekt 17 bol od nich pomerne vzdialený a grafitová keramika sa nenašla ani v iných objektoch nachádzajúcich sa v bezprostrednom okolí. Hrúbka grafitových črepov sa rôznila. V objekte 2 sa pohybovala od 8 do 13 mm. Na jednom z jedincov so zachovanou časťou dna boli nájdené stopy po oprave (tab. XXVI: 3). Otvor v nádobe bol vyplnený zvyškom železného nitu. Opravy grafitových nádob sú pomerne časté. Fragmenty mohli pochádzať tak z hrncov, ako aj zo zásobníc (hrúbka hrncov sa pohybovala v intervale 6–11 mm, pričom priemerná hrúbka bola 8,5 mm; zásobnice mali hrúbku v intervale 7–17 mm, pričom priemerná hrúbka bola 11,4 mm; podľa Fusek/Spišiak 2005, 296). V objekte 6 boli nájdené štyri fragmenty grafitovej keramiky. Okrem okraja masívnej zásobnice s hrúbkou stien 24 mm, to boli tri črepy s hrúbkou 6–8 mm, pochádzajúce pravdepodobne z hrncov. Okraj grafitovej zásobnice je jednoduchý, ústie je mierne vytiahnuté smerom von. Analogické okraje boli nájdené v Bratislave na Rudnayovom námestí, Sedlárskej ulici a v Budapešti (Fusek/Spišiak 2005, obr. 17: 17, 19, 27). Patria k typu Scharrer-Liška 2a, resp. prechodnému typu od 2a k 2b (Fusek/Spišiak 2005, 298). Pôvod tohto typu zásobnice je možné hľadať v Rakúsku. V Bratislave, v Eszterházyho paláci, D. Repka (2016, 154) tento typ datuje do 11.–12. stor., resp. prechodný typ do druhej polovice 12. stor. Aj keď nálezy z Galanty nie sú hranené do takej miery ako nálezy z Eszterházyho paláca, nie je dôvod považovať datovanie tohto exempláru za výrazne odlišné. Pre presnejšie chronologické určenie však nie je k dispozícii dostatok dobre datovaných nálezových celkov, ako pripúšťa aj autorka typológie G. Scharrer-Liška (2003, 50). V objekte 17 boli objavené grafitové črepy z tiel nádob bez špecifickej výzdoby. Na základe hrúbky mohlo ísť o zásobnice, keďže dosahovala 12–16 mm. O úlomky zo zásobnice mohlo ísť pravdepodobne aj v prípade objektu 10, kde sa ich hrúbka pohybovala medzi 12–20 mm.

Z chronologického hľadiska majú najväčšiu výpovednú hodnotu pri keramike okraje. Keramické ústia boli vo väčšine prípadov vyhnuté von, zaoblené (tab. XXVI: 7; XXIX: 2; XXX: 4; XXXI: 6, 9), kolmo zrezané (tab. XXVII: 4, 5, 11; XXIX: 4; XXXIII: 2) a prežliabnuté alebo horizontálne zrezané (tab. XXX: 5; XXXI: 3; XXXIV: 5). Na jednom exemplári bolo pozorovateľné ovalenie (tab. XXXIII: 5).

Výzdoba bola rytá, robená prevažne jednohrotým nástrojom. Pozostávala hlavne z rytých obežných línií a žliabkov rôznej hrúbky, ktoré boli umiestnené na nádobe jednotlivo alebo vo zväzkoch, ďalej zásekoch v jednom alebo viacerých radoch. Dna boli rovné alebo konkávne, značky neboli prítomné. Keďže len minimum nádob bolo

rekonštruovateľných v celku, nie je možné sa vyjadriť k tomu či boli zdobené na celom tele. Na základe výzdoby a typov okrajov by keramiku bolo možné priradiť do horizontu 11.–12. stor. Tvarovo podobná keramika bola objavená na sídlisku Mikov dvor I (Ruttkay a i. 2016, 42–46). Datovanie zodpovedá aj tomuto horizontu v Bratislave, kde je pre 11.–12. stor. typické zrezávanie okrajov a vyskytuje sa ešte výzdoba viacnásobnou vlnovkou (Hoššo 1997, 288). Vzhľadom na polohu Galanty medzi Bratislavou a Ponitrim, vývoj keramiky mohli ovplyvňovať iba tieto okruhy.

Pre presnejšie chronologické určenie lokality by však bolo potrebné využiť aj iné datovacie metódy, keďže keramický inventár je veľmi fragmentárny a rôznorodý aj v jednotlivých objektoch, a teda ich zásyp mohol vzniknúť v dlhšom časovom období.

Z drobných predmetov nájdených na lokalite je na datovanie využiteľná esovitá záušnica objavená v objekte 17 (tab. XXXIV: 2). Esovité záušnice sa v Karpatskej kotline objavujú v priebehu 10. stor. a na pohrebiskách sa vyskytujú do 12. stor. (Štefan 2010, 171).

Kľúč bol nájdený v objekte 10 (tab. XXX: 2). Ide o typ 327 podľa triedenia L. Belcrediho (1989, 440, tab. 5), a teda kľúč zásuvný s hraničným okom. Podľa M. Slivku (1981, 237) ide o tzv. gotický kľúč, ktorý má hlavicu v tvare kosoštvorca. Jeho výskyt sa kladie od prvej polovice 13. stor., čo je pomerne neskoré datovanie vzhľadom na keramický materiál nájdený v Galante. Zástavku na drieku mal posunutú a driek bol zakončený zahroteným trňom. Tieto kľúče sa v Novgorode mali vyskytovať od konca 11. stor. (Slivka 1981, 237). Kľúč identického tvaru, tiež s dvoma zárezmi na zástavke, bol objavený v osade Bystřec (Belcredi 1988, 465). Tu bol datovaný až do 14. stor. (Belcredi 1988, 466), a teda ide o jednoznačne mladšie osídlenie v porovnaní s Galantou. Tvary kľúčov a kovových predmetov však všeobecne nemuseli podliehať módnym zmenám tak často, ako výzdobné štýly keramiky alebo šperky, a teda neslúžia ako spoľahlivý datovací prostriedok. Datované bývajú podľa sprievodného keramického materiálu. Kľúč z objektu 10 v Galante bol vyrobený z jedného kusa železa, pričom tieto typy sú staršie. Spájanie hlavice sa objavuje od 13. stor. (Slivka 1981, 237).

Vyhodnotenie

Lokalitu bolo možné datovať na základe nálezov keramiky približne do obdobia 11.–12. stor. Vzhľadom na charakter a fragmentárnosť materiálu presnejšie datovanie nie je možné a viedlo by len k nepodloženým hypotézam. Ani nález kľúča a záušnice nepomohol k spresneniu chronológie. K tomu by mohlo

prispieť len dôkladné vyhodnotenie keramických nálezov zo skúmaného obdobia a typologicko-chronologická analýza, ktorá na Slovensku stále absentuje. Pri vyhodnocovaní nálezov sú bádatelia stále nútení porovnávať nálezové súbory z iných lokalít a snažiť sa ich datovať na základe podobnosti, čo však nie je vždy postačujúce.

Na základe objavených objektov mohlo ísť v prípade polohy Drnové o časť stredovekej osady, ktorá pozostávala z jednej či dvoch obytných stavieb a k tomu prislúchajúcich hospodárskych jednotiek. Vytvoriť si predstavu o jej celkovej podobe však na základe odkrytej plochy nie je možné. Na frekventované osídlenie tohto regiónu v období včasného až vrcholného stredoveku odkazuje nález ďalších sídliskových objektov približne kilometer južnejšie v polohe Richtárske, ktoré sú analyzované v nasledujúcej časti príspevku.

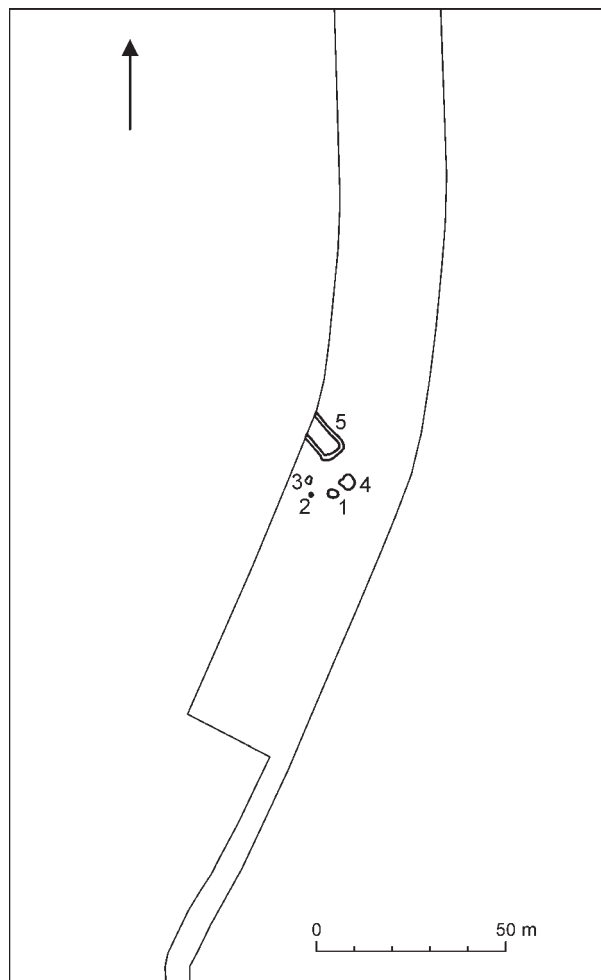
OSÍDLLENIE V POLOHE RICHTÁRSKE

Poloha Richtárske je situovaná na východnom okraji mesta Galanta, na pravom brehu potoka Derňa (poloha 3; obr. 1). V roku 2008 počas výstavby I. etapy obchvatu mesta Galanta bolo v tejto polohe preskúmaných 13 objektov (Kopčeková 2011). Identifikované boli dve fázy osídlenia – staršia z 9.–10. stor., ktorú reprezentovalo šesť objektov, a mladšia z 11.–12. stor. s jedným objektom. Funkčne patrili k peciam a iným objektom hospodársko-výrobného charakteru, objekt z mladšej fázy osídlenia bol identifikovaný ako jednoduchá zemnica. Počas II. etapy výstavby obchvatu v roku 2011 bolo objavené pokračovanie osídlenia severným smerom. Samotnému výskumu predchádzal povrchový zber, počas ktorého bolo objavených niekoľko črepov, väčšinou atypických. Následný archeologický výskum identifikoval archeologické objekty a situácie, ktoré potvrdili stredoveké osídlenie. Na skúmanej ploche bolo preskúmaných päť objektov (obr. 19). Dva z nich boli identifikované ako pece (objekty 1 a 3), po jednom ako zemnica (objekt 4), žlab (objekt 5) a jeden nebol bližšie určený (objekt 2). Všetky objekty, s výnimkou žlabu, bolo možné na základe sprievodných nálezov datovať do obdobia včasného stredoveku.

Súpis objektov

Objekt 1 (tab. XXXV)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a rovným dnom. Výplň bola zvrstvená. Na povrchu bola tvorená tmavosivou hlinou s prímiesou mazanice, pod ňou sa nachádzala sivožltá hlina s výraznou prímiesou uhlíkov a na dne tmavosivá hlina.

Obr. 19. Galanta, poloha Richtárske. Plán objektov. Autor M. Kissová, A. Nemergut.

V severovýchodnej stene objektu bola zachytená malá piecka s prepálenou kupolou. Na jej dne bola vrstva s uhlíkmi.

Rozmery jamy: dĺ. 280 cm, š. 185 cm, hĺ. 52 cm.

Rozmery pece: dĺ. 72 cm, š. 40 cm, hĺ. 30 cm.

Nálezy z výplne: črepy, železná troska, zvieracie kosti.

Datovanie: včasný stredovek.

Objekt 2 (tab. XXXVI: 1–3)

Sídliskový objekt oválneho pôdorysu so šikmo zrezanými stenami a rovným dnom. Výplň bola tvorená sivočierou hlinou s prímiesou uhlíkov a drobných kúskov mazanice.

Rozmery: dĺ. 105 cm, š. 90 cm, hĺ. 20 cm.

Nálezy z výplne: črepy.

Datovanie: včasný stredovek.

Objekt 3 (tab. XXXVI: 4–8)

Pec s predpecnou jamou. Predpecná jama bola oválneho pôdorysu so šikmými stenami a rovným dnom. Výplň bola zvrstvená – na povrchu sivoohnedá hlina, pod ktorou sa nachádzali sivočierne vrstvy s mazanicou a uhlíkmi. V severnej stene jamy zachytené výrazne prepálené steny pece s čiastočne zachovalou kupolou.

Obr. 20. Galanta, poloha Richtárske. Objekt 4. Foto A. Nemergut.

Rozmery: dĺ. 188 cm, š. 140 cm, hĺ. 40 cm.

Nálezy z výplne: črepy, zvieracie kosti.

Datovanie: včasný stredovek.

Objekt 4 (tab. XXXVII; XXXVIII)

Sídliskový objekt nepravidelného pravouhlého pôdorysu s rovným dnom. V západnom rohu bol zachytený výklenok oválneho pôdorysu so stenami plynule sa zvažujúcimi ku dnu objektu. Vo východnom rohu bola preskúmaná koncentrácia kameňov (piecka?), ktoré boli v západnej časti prepálené. Medzi kameňmi sa nachádzala keramika.

Rozmery: dĺ. 380 cm, š. 350 cm, hĺ. 45 cm.

Nálezy z výplne: železný nôž, praslen, fragment bronzového predmetu, dva železné fragmenty, črepy.

Datovanie: včasný stredovek.

Objekt 5 (tab. XXXVIII: 8)

Sídliskový objekt žľabovitého charakteru vytvárajúci v pôdoryse tvar písmena U. Zachádzal mimo skúmanú plochu.

Rozmery: dĺ. 820 cm, š. 100 cm, hĺ. 65 cm.

Nálezy z výplne: bez nálezov.

Datovanie: nedatované.

Z preskúmaných objektov mohol mať jeden obytnú funkciu. Ide o objekt 4 (obr. 20; tab. XXXVII: 1), ktorý mal nepravidelný štvorcový pôdorys. Vo východnom rohu sa nachádzala koncentrácia kameňov, ktoré boli v západnej časti prepálené. Pravdepodobne išlo o vykurovacie zariadenie. V náprotivnom kúte bol situovaný výklenok, ktorý mohol slúžiť ako jazykovitý vchod. To napovedá, že mohlo ísť

o jednopriestorový dom. Ten predstavuje chronologicky najstaršiu formu obydľia na území dnešného Slovenska (Ruttkay 2014, 77). V prípade nálezu z Galanty by išlo o zahĺbený dom bez stôp po nosnej kolovej konštrukcii strechy na obvoде. Zemnice, ako typ domu, prevládajú v strednej Európe medzi 6. a 10. stor. Od 11. stor. začína diferenciácia medzi regiónmi, ktorá sa zvyšuje od 13. stor. (Ruttkay 2014, 78). Predstavujú pomerne častý nález na Slovensku, aj keď v povodí Dudváhu, kde sa nachádza aj predmetná lokalita, sa v 11.–13. stor. vyskytujú len ojediniele (Ruttkay 2014, 79).

Objekty 1 a 3 predstavovali pravdepodobne pece so zachovanými zvyškami hlinenej kupoly a predpecnými jamami. Boli vyhlbené do terénu a ich výplň tvorili viaceré vrstvy, niektoré s prímiesou uhlíkov. Dno pece v objekte 1 tvorila vrstva uhlíkov, nebola vymazaná. Výška kupoly bola 44 cm, v stene sa zachoval náznak možného otvoru pre odvod dymu (tab. XXXV: 1). Dno objektu 3 predstavovala prepálená hlina, zachovaná bola len zadná stena kupoly pece s výškou približne 40 cm a náznakom možného komína (obr. 21; XXXVI: 4). Obidva objekty by mohli spadať do kategórie I vyčlenenej M. Ruttkayom (2014, 99), a teda jednoduché hlinené kupolové pece s predpecnou jamou. Pripisuje sa im rozmanitá funkcia. Mohli byť používané na pečenie chleba, sušenie plodín alebo údenie mäsa (Ruttkay 2014, 101). Na pečenie chleba boli skôr využívané pece s vymazaným dnom, a teda pri

Obr. 21. Galanta, poloha Richtárske. Objekt 3. Foto A. Nemergut.

objekte 1 je skôr potrebné uvažovať o inom účele. Funkciu týchto objektov by mohla pomôcť objasniť archeobotanická analýza, ktorá určuje paleobotanické typy nálezov z pecí a predpecných jám. Tá však, vzhľadom na záchranný charakter výskumu, nebola vykonaná. Niektoré pece sa mohli taktiež používať na vypaľovanie keramiky, prípadne aj na spracovanie kovov, ak to vyžadovala situácia. V objekte 1 boli síce nájdené aj dva fragmenty trosky (tab. XXXV: 2), ale na základe stavu poznatkov nie je možné usúdiť či sa do priestoru pece, resp. predpecnej jamy dostali náhodou, alebo zámerne. Prítomnosť črepov a zvieracích kostí v objekte vypovedá skôr o využívaní pecí v súvislosti so stravovaním obyvateľov objektu 4.

Objekt 2 mal oválny pôdorys a rovné dno (tab. XXXVI: 1). Išlo o pomerne plytký objekt bez určitej funkcie. Jamy rôznej, často neurčenej funkcie, tvoria najväčšiu časť objektov zo stredovekých sídlisk.

V objekte 5, ktorého odkrytá časť mala tvar písmena U a bola pomerne plytká, neboli nájdené žiadne nálezy (tab. XXXVIII: 8). Nie je teda jasné či bol súčasný s ostatnými objektmi. Žľaby na stredovekých sídliskách sú pomerne častým javom na nízko položených územiach Podunajskej nížiny (Ruttkay 2014, 115). Aj keď nebol odkrytý v celku, dá sa predpokladať, že pôvodne bol uzavretý. Na základe jeho tvaru a pozície by mohlo ísť o pozostatok ohrady pre dobytok, prípadne nadzemnej stavby.

Charakteristika nálezového súboru

Vzhľadom na nízke množstvo objavených objektov, jedincov a vysokú fragmentárnosť objaveného keramického súboru nebolo prikročené k štatistickému vyhodnoteniu keramiky. Najväčšie množstvo keramiky bolo nájdené v objekte 4 – zemnici. Okrem toho tu boli objavené kovové fragmenty, železný nôž a praslen (tab. XXXVII: 2–15). Tieto predmety sú pomerne častým nálezom na stredovekých lokalitách. V stave, v akom sa zachovali, nepredstavujú vhodných reprezentantov pre bližšie datovanie objektu. Ďalej tu bolo identifikovaných 90 keramických jedincov. Z toho väčšinou išlo o jedinca pozostávajúceho z jedného črepu. Ako jedince sa označovali všetky črepy, ktoré bolo možné priradiť k jednej nádobe, takisto ako tomu bolo v štúdii G. Fuseka (2000, 103) venovanej výskumu sídliska v Bielovciach. Keramika bola nekvalitná, nerovnomerne vypálená, značne skorodovaná. Farby variovali od odtieňov sivej, hnedej až po oranžovú, a to aj v rámci jednej nádoby. V hmote sa nachádzali anorganické prímеси s hrúbkou od veľmi jemnej až po strednú.

Okraje nádob boli väčšinou von vyhnuté, zaoblené (tab. XXXVII: 17, 18), kolmo alebo šikmo zrezané (tab. XXXVII: 16, 19, 21; XXXVIII: 1). Z jednoduchého vyhnutia sa vymyká jeden okraj (tab. XXXVII: 23), ktorý má vytiahnuté prežliabnuté ústie. Výzdobu tvorila kombinácia vlnoviek a ry-

tých línií, v jednom prípade bola nádoba zdobená zásekmi a radom rytých línií (tab. XXXVIII: 7). Dná boli rovné alebo konkávne.

V objekte 1 boli nájdené črepy pochádzajúce z 57 jedincov. Títo jedinci boli zachovaní vo veľmi fragmentárnom stave, väčšinu predstavovali jeden, maximálne dva spojené črepy. Ako intrúzia bol v objekte 1 nájdený črep so zachovaným kúskom dna nádoby, zdobený na tele slamovaním (tab. XXXV: 16). Charakterovo zodpovedá pravekej keramike, ktorá bola identifikovaná v objekte 5 v polohe Pod záhradami, vzdialenej približne 3 km severným smerom proti toku rieky Derňa (tab. IV: 8, 11–14). Zvyšné črepy si boli materiálom aj vyhotovením podobné. Vypálené boli nerovnomerne, sfarbené do siva až svetlooranžova, v hmote mali veľmi jemné až stredne hrubé anorganické prímеси. Telá nádob boli zdobené rovnými žliabkami (tab. XXXV: 6, 8–14), v jednom prípade bol črep zdobený vlnkou v hornej tretine tela nádoby nad maximálnou vydutou. Okraje boli výrazne von vyhnuté (tab. XXXV: 3, 4), zrezané (tab. XXXV: 7), v jednom prípade s vnútri prežliabnutým ústím (tab. XXXV: 5). Dná boli rovné, bez zachovaných značiek. Rámcovo ich je možné datovať do 9.–12. stor.

V objekte 3 boli objavené črepy z 12 jedincov. Dva boli zdobené vodorovnými ryhami (tab. XXXVI: 5, 6), pri dvoch nádobách boli zachované okraje. Z toho jeden bol vodorovne zrezaný (tab. XXXVI: 8) a jeden von vyhnutý s mierne prežliabnutou vonkajšou hranou (tab. XXXVI: 7). Tak, ako v prípade predošlej pece, bol materiál vypálený nerovnomerne s farebnou škálou od sivohnedej až po svetlooranžovú, hrúbka prímеси sa pohybovala od veľmi jemnej až po strednú.

V objekte 2 boli objavení len dvaja keramickí jedinci (tab. XXXVI: 2, 3). Pochádzali z okraja nádob s výrazne vyhnutým ústím, nádoby boli vypálené oxidačne, resp. oxidačno redukčne. V hmote sa nachádzala anorganická, veľmi jemná až jemná prímеси. Črepy boli na povrchu sfarbené do svetlohnedej až oranžovej farby, vnútri boli tmavo až svetlosivé. Na tele nádoby bol v prípade jedného jedinca identifikovaný rovný žliabok (tab. XXXVI: 2). Nádoby s výrazne vyhnutým ústím a žliabkom na tele nádoby boli identifikované aj na iných stredovekých lokalitách, ako napr. Bajč-Medzi kanálmi (Ruttkay 2002, obr. 25: 6; 28: 1, 2) či Biňa (Ruttkay/Cheben 1992, obr. 2: 76, 87), na ktorých boli datované od druhej polovice 8. do 10.–11. stor. (v prípade lokality Bajč; Ruttkay 2002), resp. koniec 10. až prvej polovice 13. stor. (Biňa; Ruttkay/Cheben 1992, 113). Pre presnejšie datovanie bude potrebné vyhodnotiť objekty komplexne ako celok.

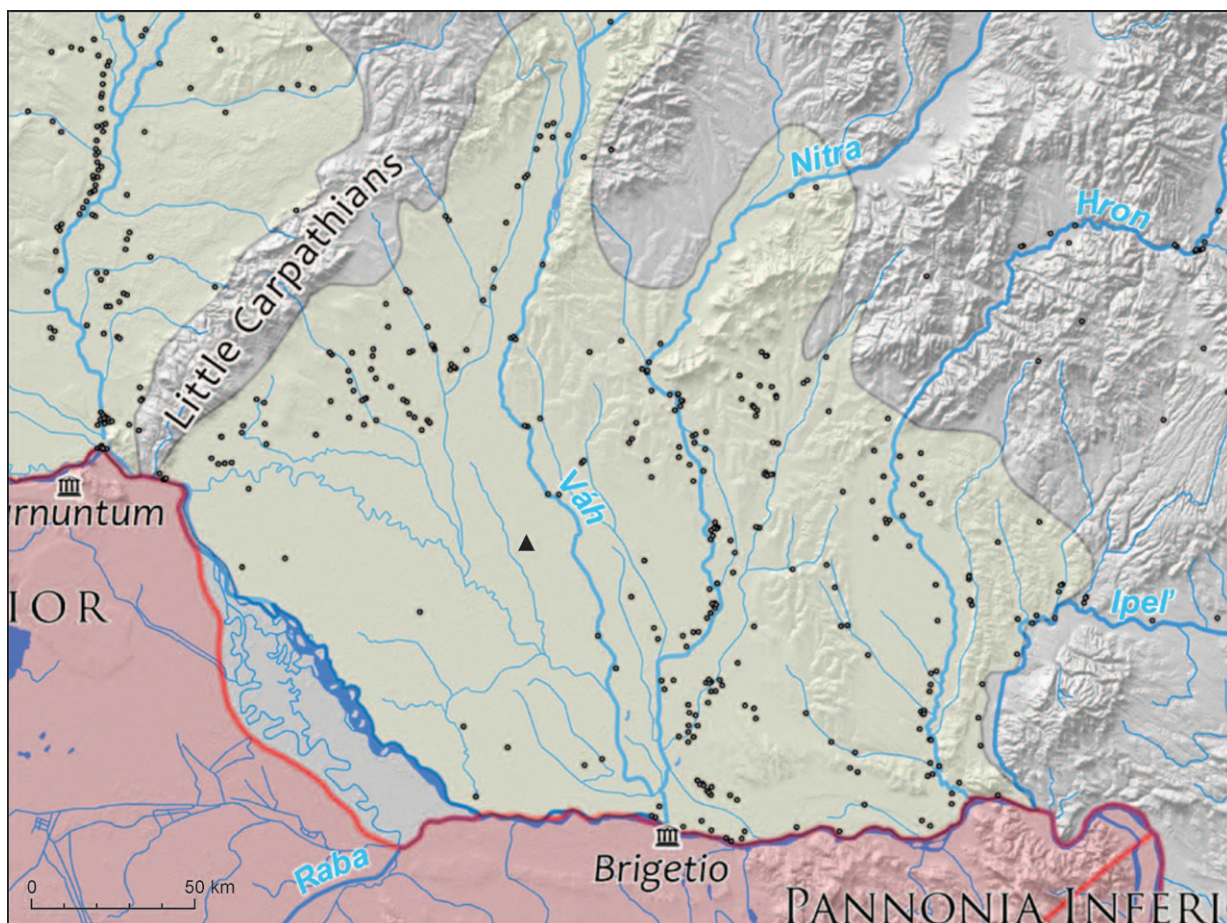
Vyhodnotenie

V porovnaní s polohou Drnové sa objekty v polohe Richtárske na základe nálezov keramiky javia o niečo staršie. Svedčia o tom pomerne archaické ústia s ojedinelé pokročilejším tvarom. Taktiež kvalita keramiky sa nepribližuje zjednotenej vrcholnostredovekej produkcii. Materiál je výzdobou a tektonikou okrajov analogický k nálezom z blízkej lokality skúmanej M. Kopčekovou (2011), ktorý bol datovaný do 9.–10., resp. jeden objekt do 11.–12. stor., čo by zodpovedalo aj materiálu z polohy Richtárske. Pre lepšiu predstavu by však bolo potrebné tieto nálezy porovnať dôkladnejšie. Na základe analýzy a charakteru nálezov je možné objekty z polohy Richtárske zaradiť len rámcovo do 9. až 11. stor. Vzhľadom na veľkú fragmentáciu keramiky je pravdepodobné, že objekty boli zasypávané postupne v dlhšom časovom horizonte. Pre presnejšie chronologické určenie by bolo potrebné vykonať ďalšie analýzy (¹⁴C, archeobotanická, archeozoologická analýza).

V polohe Richtárske bola počas výskumu v roku 2011 zachytená pravdepodobne časť osady, prípadne jej okraj s obytným objektom a prislúchajúcimi hospodárskymi stavbami, ktorá mohla pokračovať južným smerom, kde boli preskúmané ďalšie včasnostredoveké objekty. Lokalita v polohe Drnové bola o niečo mladšia, a teda mohlo ísť o neskoršie osídlenie, ktoré sa posunulo severným smerom. Pre presnejšie určenie vzťahu medzi nimi by bol potrebný ďalší, plošne rozsiahlejší výskum, resp. geofyzikálny prieskum, ktorý by upresnil ich rozlohu, rozmiestnenie a smerovanie.

DISKUSIA

Výskumom realizovaným v rámci výstavby II. etapy cestného obchvatu mesta Galanta boli zachytené iba torzá sídlisk predstavujúce bližšie nedefinovateľnú časť pôvodného osídlenia či sídliskových jednotiek. Radíme ich do štyroch časových úsekov. Najstaršie zachytené osídlenie prislúcha obdobiu neskorého eneolitu. Pravdepodobne ho môžeme priradiť ku kultúrnemu okruhu Makó-Kosihy-Čaka, ktorý je v mikroregióne Galanty zastúpený v polohe Pod záhradami a zberovými nálezmi z polohy Richtárske. Početnejšie bolo doložené osídlenie z neskoršej doby rímskej. Zo situovania objektov na preskúmanej ploche vyplynuli viaceré zistenia. Štyri zo šiestich zachytených zemníc boli identifikované v južnej časti plochy, pričom tri (objekty 14, 17 a 18) boli situované v rade vedľa seba v totožných rozostupoch. Z radu vybočovala zemnica – objekt 16, ktorý bol porušený objektom 15. Ostatné dve zemnice, označené ako objekt 3 a 4, boli zachytené v strednej

Obr. 22. Germánske osídlenie juhozápadného Slovenska. ▲ – sídlisko Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami (upravené podľa Hüissen et al. 2020, obr. 1).

časti a na severnom okraji plochy, pričom objekt 4 bol porušený objektom 13. Vzájomné rešpektovanie sa objektov, resp. ich superpozícia nabáda k otázke týkajúcej sa ich súvekosti. Dostupný hnuťelný materiál pochádzajúci z daných kontextov a súčasný stav poznania materiálnej kultúry germánskych populácií mladšej a neskej doby rímskej však neumožňujú ich bližšie chronologické rozčlenenie. Otázkou taktiež ostáva, či situovanie objektov 3 a 4 obďaleč ostatných zemníc nereflektuje ich prípadnú odlišnú funkciu (obytnú, výrobnú, obytno-výrobnú). Charakter získaných nálezov však neposkytuje dostatok dát k danej problematike.

V rámci polohy preskúmaného torza samotného sídliska sa zaujímavým javia hlavne niektoré chronologicko-geografické súvislosti. V rámci germánskeho osídlenia juhozápadného Slovenska patrí sídlisko v polohe Pod záhradami v Galante-Nebojske k jednému z mála doložených lokalít z doby rímskej v medzirieči Váhu a Dudváhu, na brehu menšieho potoka Derňa (obr. 22). Relikty staršieho osídlenia sa koncentrujú predovšetkým pozdĺž vodných tokov na vyvýšených polohách, tzv. agračných valoch

a pieskových akumuláčných formách terénu, ktoré sú charakteristické pre nivu rieky Váh v Podunajskej rovine. Rieka Váh, vytekajúca z oblasti tzv. Beckovej brány z ohraničeného priestoru hornatého údolia do roviny Podunajskej nížiny, vytvorila ukladaním splavenín do koryta a počas povodní aj pozdĺž neho širokú riečnu nivu s charakteristickými meandrami so spleťou slepých a mŕtvych ramien v rôznom stupni vývoja, ktoré boli pravidelne zaplavované až do skončenia výstavby protipovodňových hrádzi v 19. a 20. stor. (Ištok/Ižó 1990, 147). Chotár Galanty je členený starými nízkymi priečnymi valmi a mŕtvymi ramenami Váhu. Práve na vyvýšené ostrohy a miesta agračného valu v nive Váhu (ako aj Dudváhu a rieky Šárd, ktoré príležitostne plnili úlohu bočného ramena rieky Váh) sa viažu archeologické lokality. Súčasťou mikroregiónu v okolí Galanty (ale mimo medziriečia) sú známe lokality v Abraháme (Bartík/Varsík 1994; Hlinka et al. 1978, 25; Kolník 1962, 351; 1981, 134; Kuzmová/Roth 1988, 17, kat. č. 1b; Varsík/Kovačiková 1997) a Sládkovičove (Kolínik 1980, 162; Kuzmová/Roth 1988, 99, kat. č. 55; Turčan 1981, 321). Význam galantskej oblasti dokresľujú ďalšie lokality

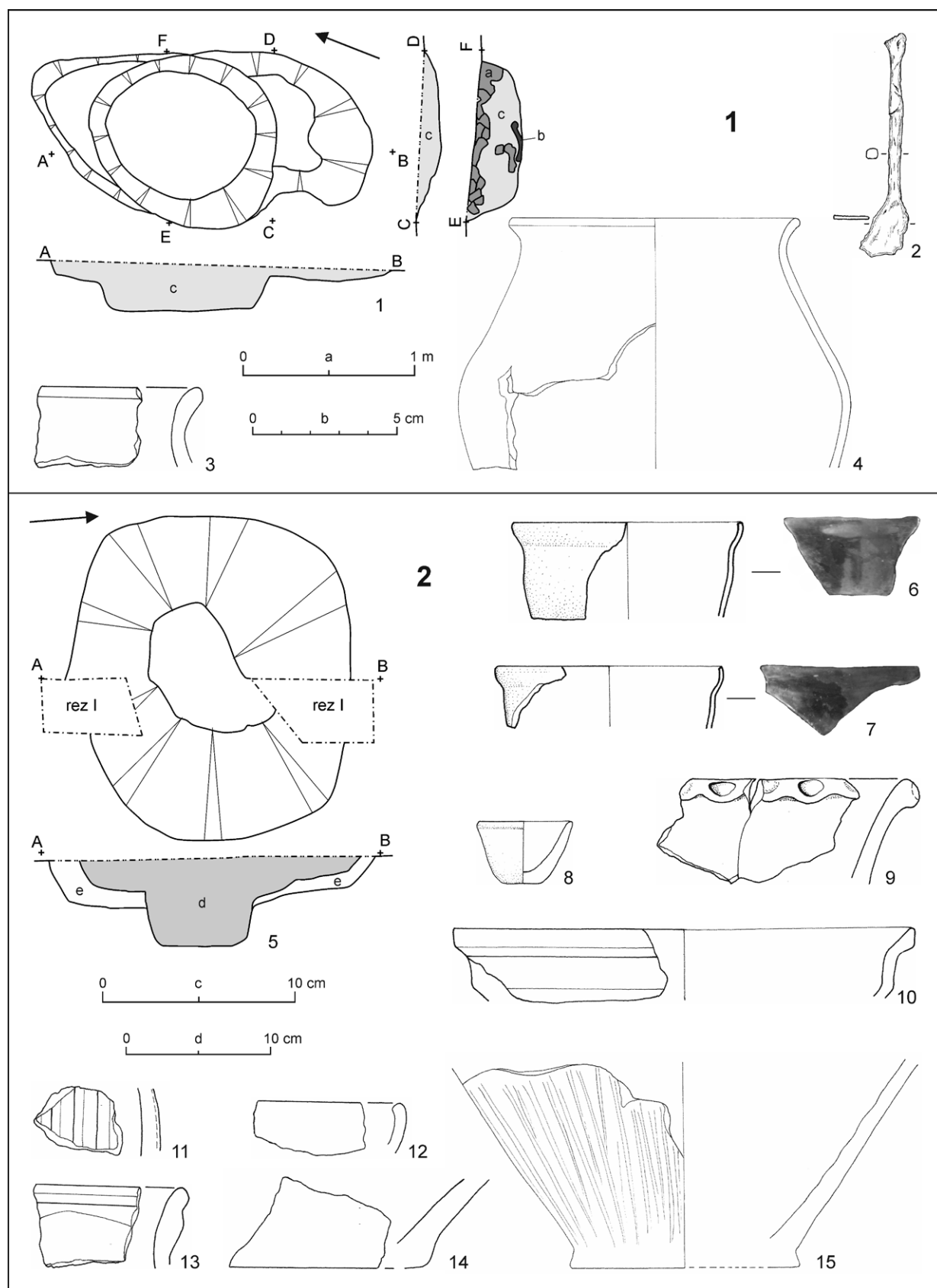
so sídliskovými a hrobovými nálezmi z Dlhej nad Váhom (Kolník 1962, 351), Serede (Bujna/Romsauer 1990), Šale (Bátora 1983, 39; Fottová 2003, 39, 40; Hunka/Roth 1987; Kolník 1962, 351; Kuzmová/Roth 1988, 101, 102, kat. č. 58b), Šoporne (Daňová/Gabulová 2014, 189; Dekanová 1975; Kuzmová/Roth 1988, 102, kat. č. 59a, 59b; Roth 1987, 100; Vajdíková 1999), ktoré sa viažu na ľavobrežie Váhu a pravý breh Dudváhu. Definovanie pozície sídliska v Galante-Nebojse v polohe Pod záhradami vo vzťahu k ostatným kvádskym sídliskám na území juhozápadného Slovenska tak vyplýva z jeho hydrogeologickej polohy. Práve prítomnosť hrozby pravidelných záplav a podmáčaného terénu môže byť dôvodom, prečo v predmetnom mikroregióne neregistrujeme tak početné doklady osídlenia z doby rímskej ako pozdĺž západného brehu Dudváhu v okolí Abraháma a Sládkovičova a východného brehu Váhu v okolí Šoporne a Šale. Za súčasného stavu poznania však nie je možné skutočne tvrdiť, do akej miery bolo územie v záplavovej oblasti medziriečia skutočne osídlené a či tamojšia absencia osídlenia počas doby rímskej nereflektuje len stav bádania v danej oblasti. Interakcie prírodného a spoločenského systému v minulosti a ich vzájomný vplyv sú rozsiahlou problematikou, ktorá bezpodmienečne patrí k stredobodom archeologického záujmu. Tak, ako príroda ovplyvňovala človeka a jeho život, tak človek a spoločnosť vplývali na okolité prostredie. Obraz krajiny v mikroregióne Galanty bol v priebehu 19. a 20. stor. výrazne pozmenený, kedy boli podmáčané plochy močiarov a mokradí a mŕtve ramená tokov postupne regulované a vysušané.

Výraznejšie sa osídlenie Galanty prejavuje počas obdobia stredoveku. V blízkom okolí skúmaných lokalít je stredoveké osídlenie, vrátane pohrebísk, doložené na viacerých miestach (Bialeková *zost.* 1989, 85, 86; Pichlerová 1958; Takács 2015; Točík 1970; 1973). Záchranným výskumom zachytené objekty z 9.–11. stor. v polohe Richtárske a z 11.–12. stor. v polohe Drnové predstavujú bežné včasno- a vrcholnostredoveké sídliskové nálezy, ktoré dokumentujú časť osady s obytnými a hospodárskymi stavbami. Získaný nálezový fond však neposkytuje dostačujúce výpovede k detailnej chronológii osád z konca včasného a vrcholného stredoveku ako ani k ich vzťahu k okolitému osídleniu a prostrediu. Chronologicky citlivé kovové predmety absentujú a ani keramika neponúka dostatočnú oporu pre riešenie týchto otázok. Nezodpovedanou zostáva aj otázka rozlohy sídlisk, keďže v ich zázemí nebol realizovaný žiadny (ne)deštruktívny výskum s cieľom určiť ich približnú rozlohu. Vychádzajúc zo situovania preskúmaných častí osád sa rozkladali na vyvýšených terénnych vlnách pozdĺž toku rieky Derňa. Analogická situácia je zachytená na západnom brehu Dudváhu, kde sa včasnოსlovenské osídlenie tiahne po páse piesko-

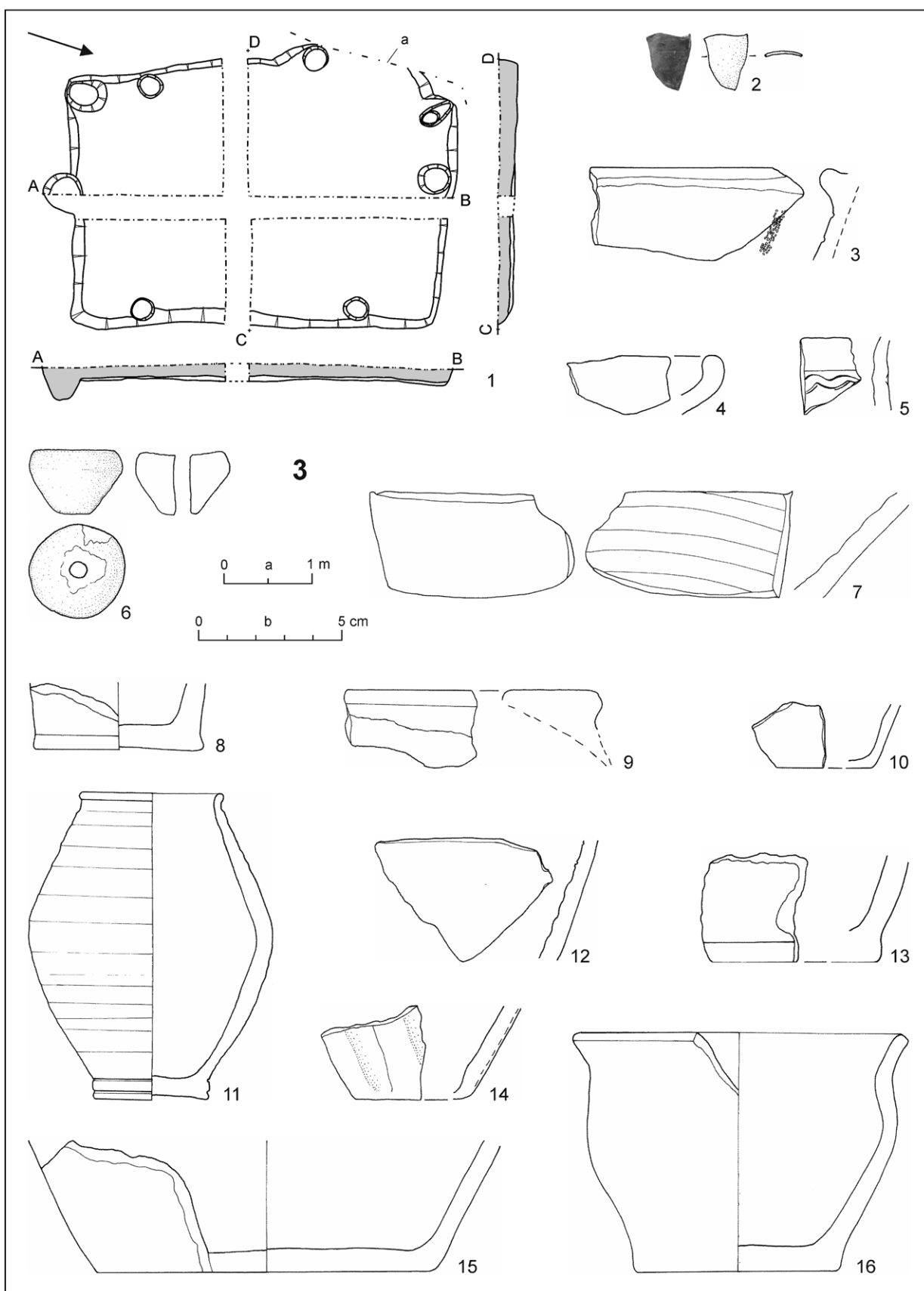
vých presypov od Abraháma, Malej Mače, Košútov, Mostovej a Tomášikova (Fusek 1994, 154, 155, 202, 298). V období vrcholného stredoveku pravdepodobne nastala v procese osídľovania zmena a osady sa zakladali aj na miestach pôvodne ohrozených vodou (König 2004, 417, 418). Najstaršia písomná zmienka o meste Galanta sa objavuje v listine kráľa Bela IV. z roku 1237, ktorá obsahuje súpis majetku Pannonhalského opátstva (Bialeková *zost.* 1989, 85). Napovedá to o tom, že miestna osada bola už plne etablovanou sídliskovou jednotkou, situovanou v blízkosti skúmaných polôh Richtárske a Drnové. Problematiku ich vzájomného vzťahu však nepokrýva záber tejto štúdie.

ZÁVER

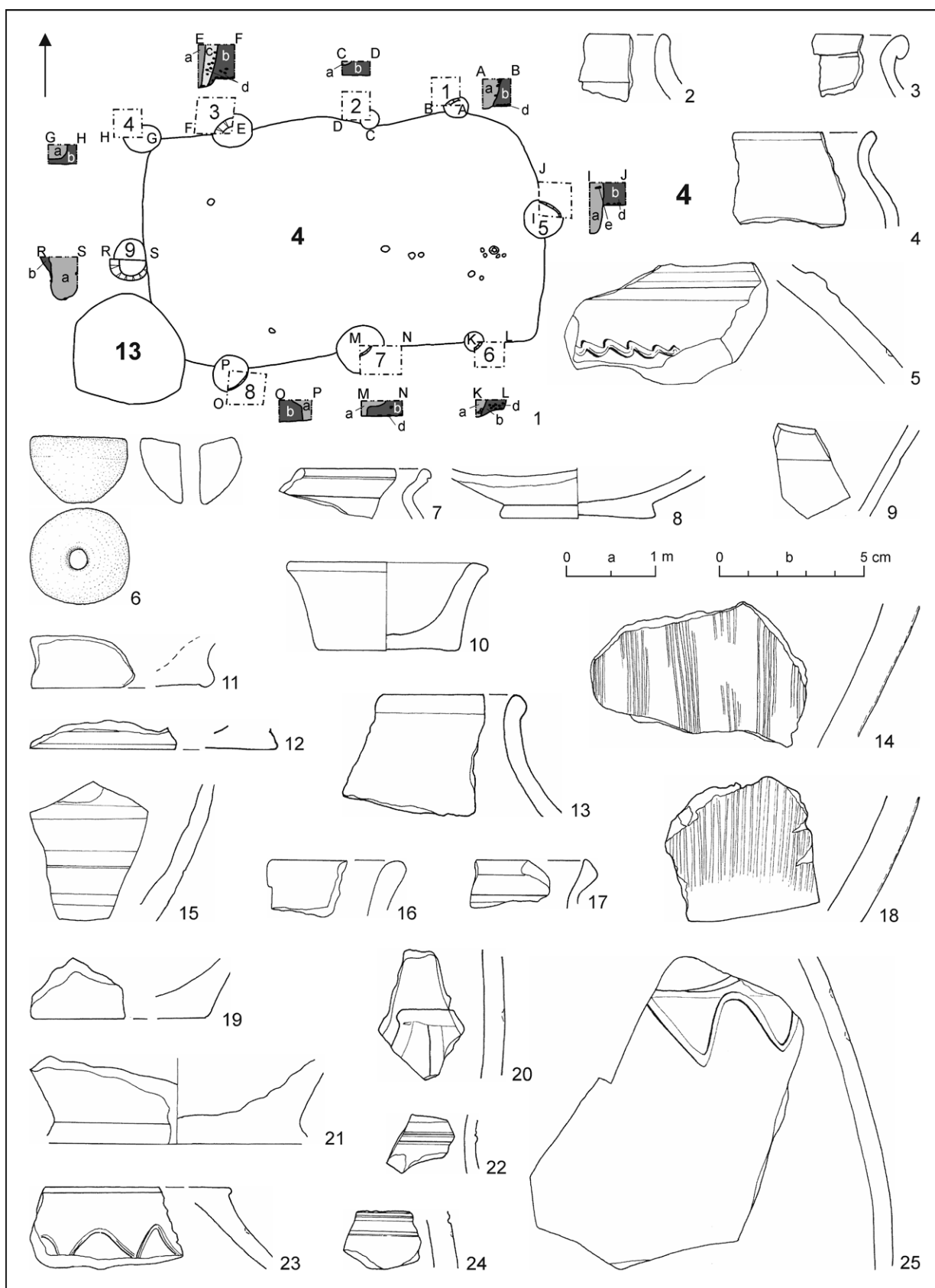
Záchranný archeologický výskum, realizovaný v rámci výstavby obchvatu mesta Galanta, priniesol nové poznatky o osídlení medziriečia Váhu a Dudváhu. Skúmané polohy, na ktorých boli identifikované relikty staršieho osídlenia, boli situované na starej širokej nive rieky Váh, v súčasnosti popretkáwanej menším tokom Derňa. V historických obdobiach vytvárala rieka Váh s prítokmi sieť meandrov a mokradí a roviny Podunajskej nížiny až do regulácie toku pravidelne zaplavovala. Náplavové vyvýšeniny patrili k plochám s vhodnými podmienkami na osídlenie v nížinách. Práve na týchto miestach boli preskúmané tri samostatné lokality datované do obdobia záveru eneolitu, neskorej doby rímskej a stredoveku. Prihliadnuc na nepočetné drobné predmety z kovu sa chronologické zaradenie osídlenia opiera predovšetkým o datovanie keramiky. Na pravom brehu riečky Derňa, v katastri mestskej časti Galanty-Nebojse, bola preskúmaná časť sídliskového areálu z neskorej doby rímskej, doplnená o nepočetné doklady osídlenia zo záveru eneolitu. Ťažisko datovateľného materiálu jednoznačne patrí IV. a V. sídliskovému horizontu doby rímskej. Svojím datovaním predstavuje zatiaľ pomerne ojedinelý doklad osídlenia v medziriečí, lemovaný pásmi sídlisk pozdĺž ľavého toku Váhu a pravého toku Dudváhu. Rozmach osídlenia v danom priestore nastáva až v priebehu včasného a vrcholného stredoveku, čo dokladajú sídliskové areály v polohe Drnové a Richtárske. Typologicko-chronologickým rozborom keramiky a ostatných sprievodných nálezov spadá datovanie sídliska v polohe Drnové do 11.–12. stor. a v polohe Richtárske do 9.–11. stor. Ich situovanie na pravom, v prípade prvej menovanej lokality, resp. ľavom brehu toku Derňa v prípade druhej polohy a vzájomná blízkosť môžu poukazovať na posun osídlenia pozdĺž toku. Overenie hypotéz však zostáva úlohou budúceho výskumu.

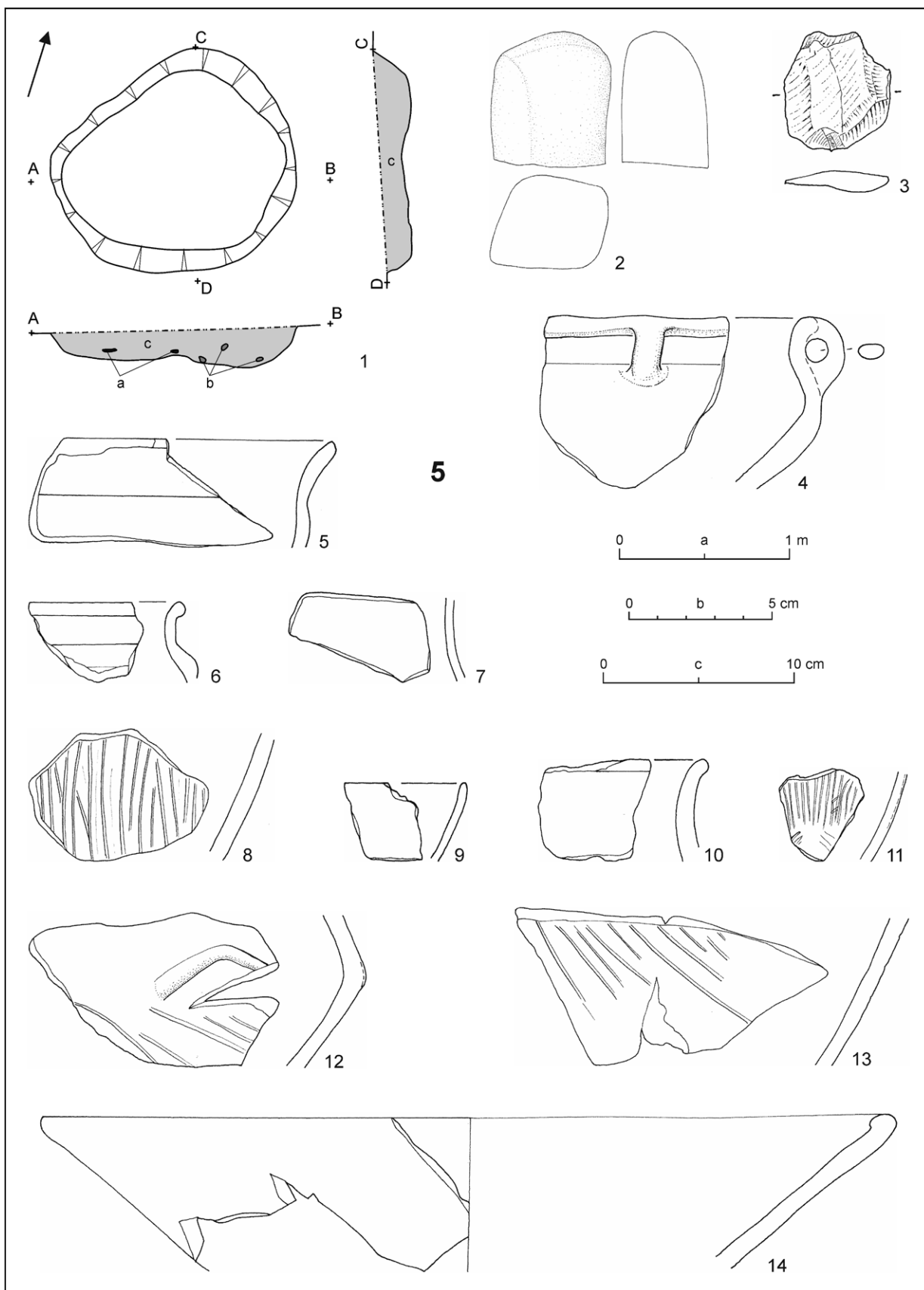
Tab. I. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1–4 – objekt 1; 5–15 – objekt 2. 2 – železo; 6, 7 – sklo; ostatné – hlina. Legenda: a – mazanica; b – črepy; c – hnedočierna hlina s prímiesou mazanice; d – hnedočierna hlina; e – podložie. Mierka: a – 1, 5; b – 2, 3, 6–14; c – 15; d – 4. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

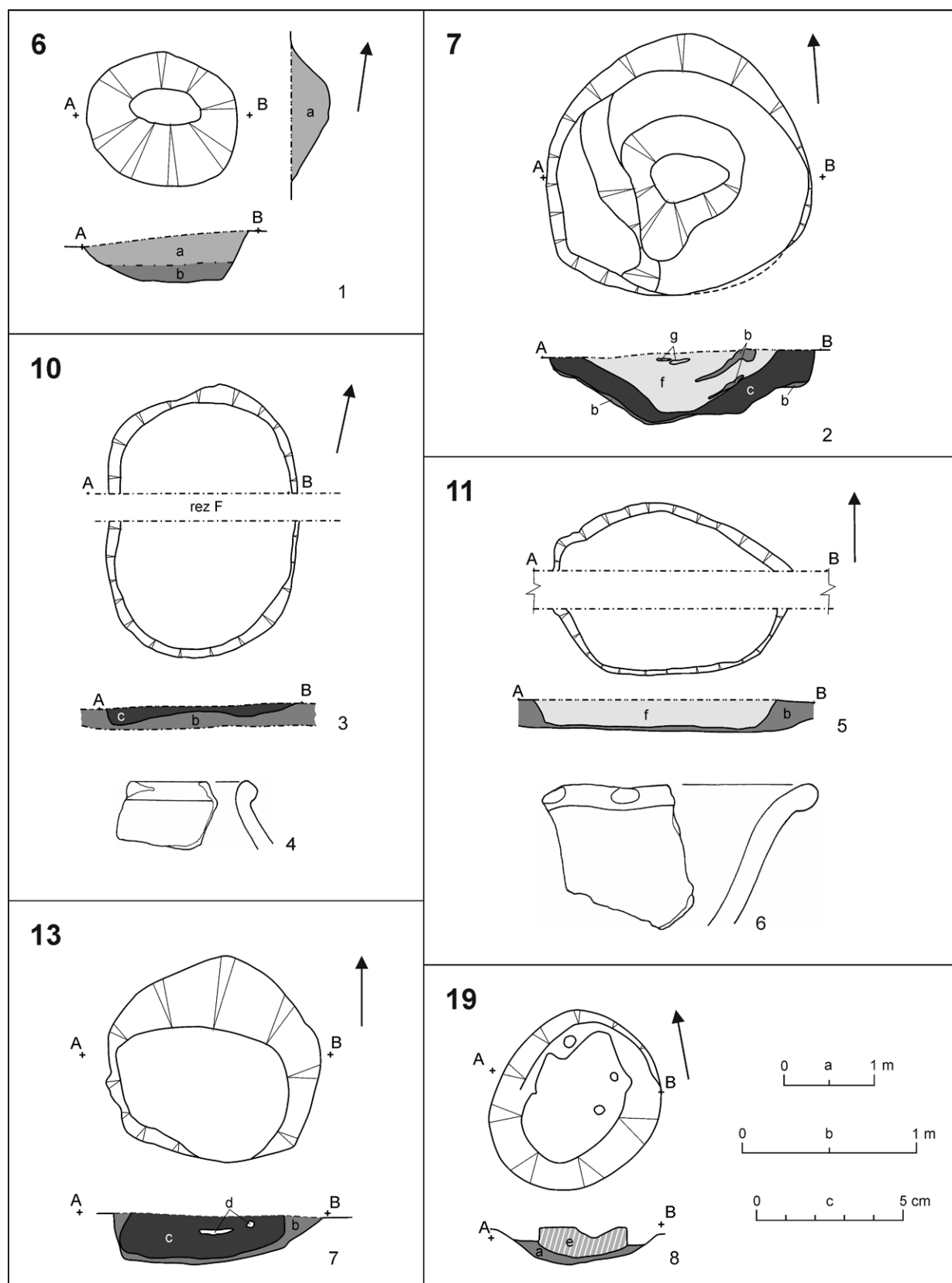
Tab. II. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 3. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2 – sklo; 3–16 – hlina. Legenda: a – hranica záberu. Mierka: a – 1; b – 2–16. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

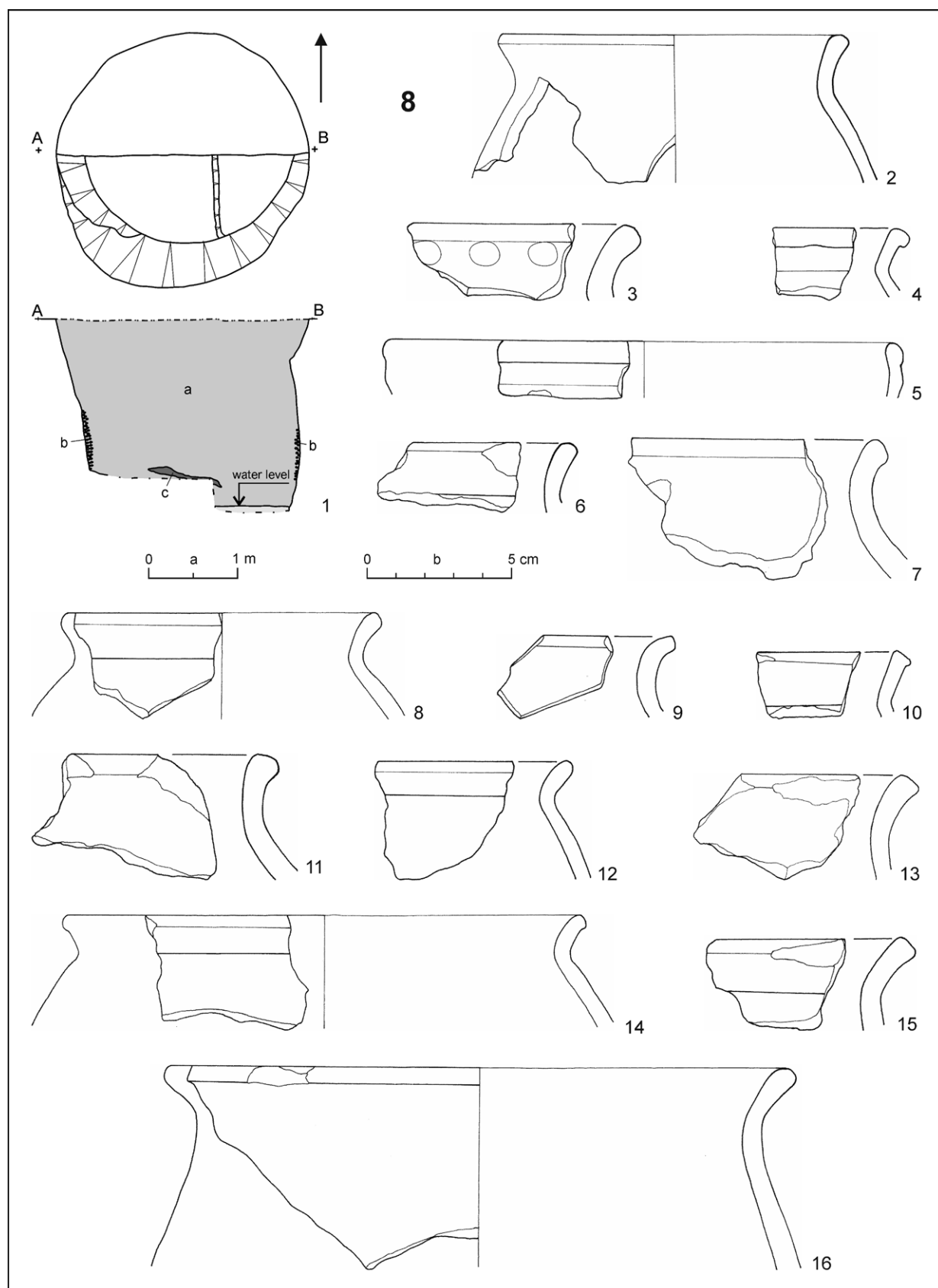
Tab. III. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 4. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2–25 – hlina. Legenda: a – čiernohnedá hlina; b – žltá ílovitá hlina; c – hnedá premiešaná hlina; d – kamene; e – črep. Mierka: a – 1; b – 2–25. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

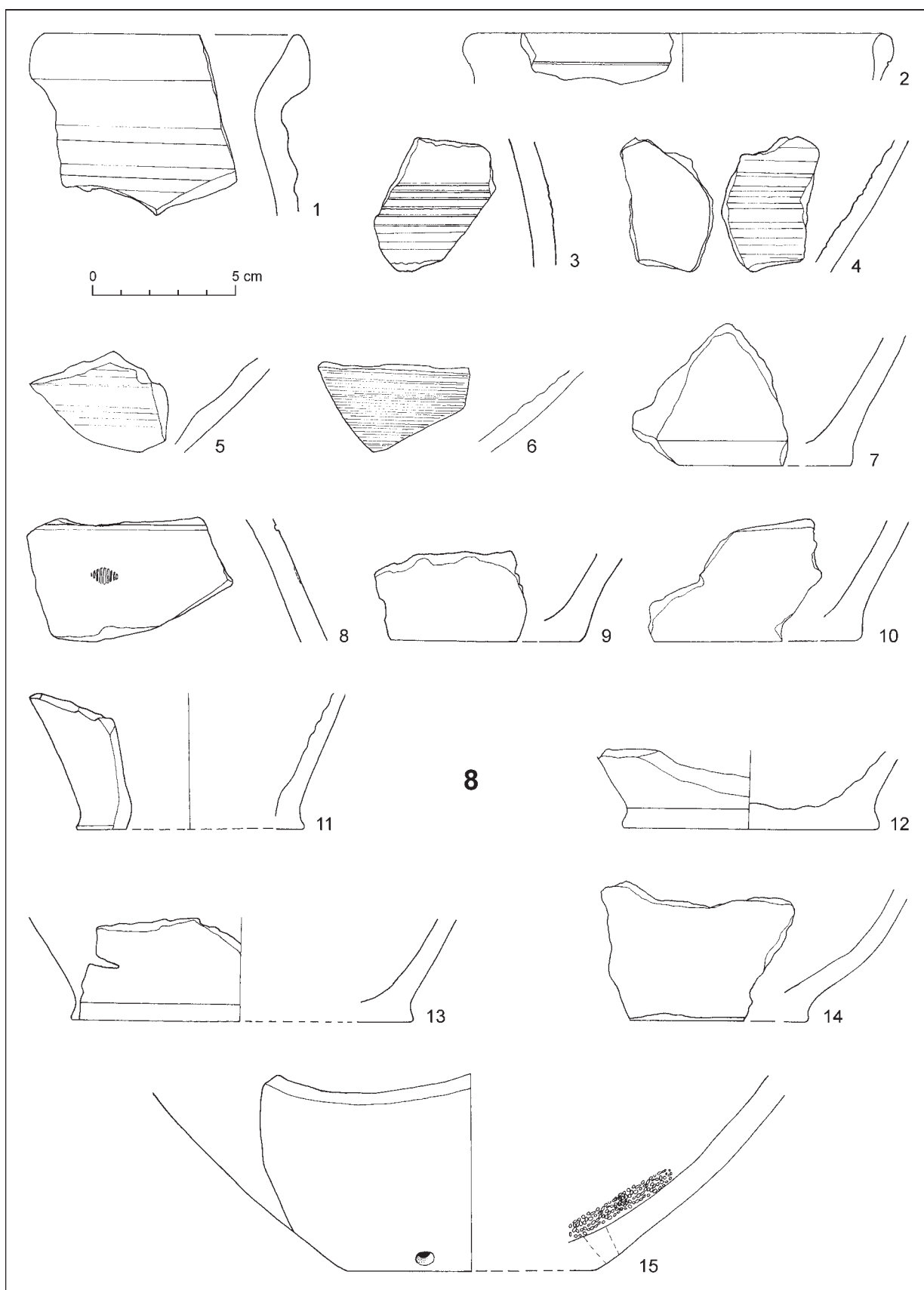
Tab. IV. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 5. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2, 3 – kameň; 4–14 – hlina. Legenda: a – črepy; b – zvieracie kosti; c – hnedočierna hlina. Mierka: a – 1; b – 3–14; c – 2. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

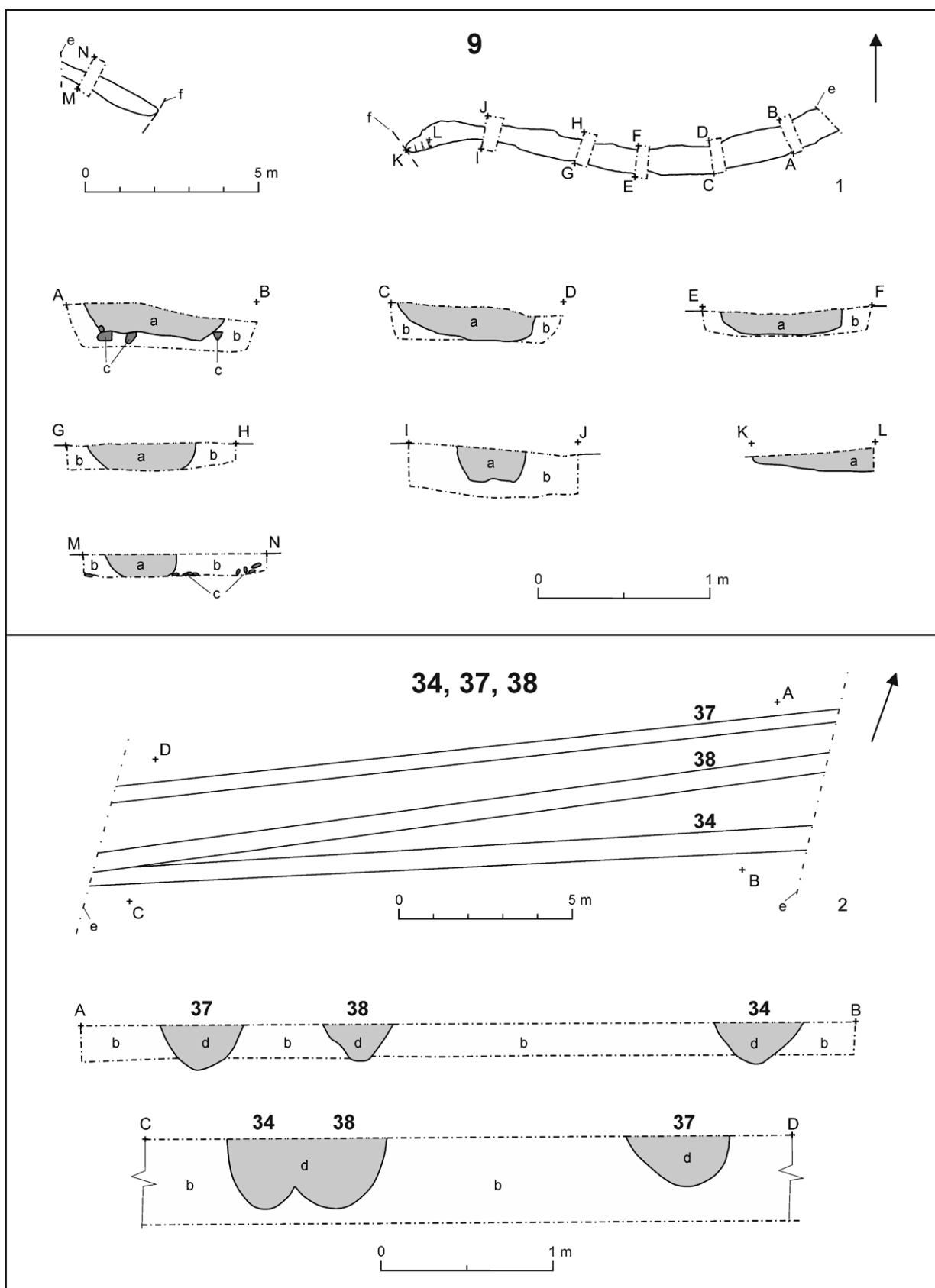
Tab. V. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1 – objekt 6; 2 – objekt 7; 3, 4 – objekt 10; 5, 6 – objekt 11; 7 – objekt 13; 8 – objekt 19. 4, 6 – hlina. Legenda: a – sivohnedá hlina s prímiesou mazanice; b – podložie; c – čierna vrstva; d – prepálená hlina; e – vrstva väčších kúskov mazanice s prímiesou kostí a črepov; f – sivočierna vrstva; g – mazanica. Mierka: a – 2, 3, 5; b – 1, 7, 8; c – 4, 6. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

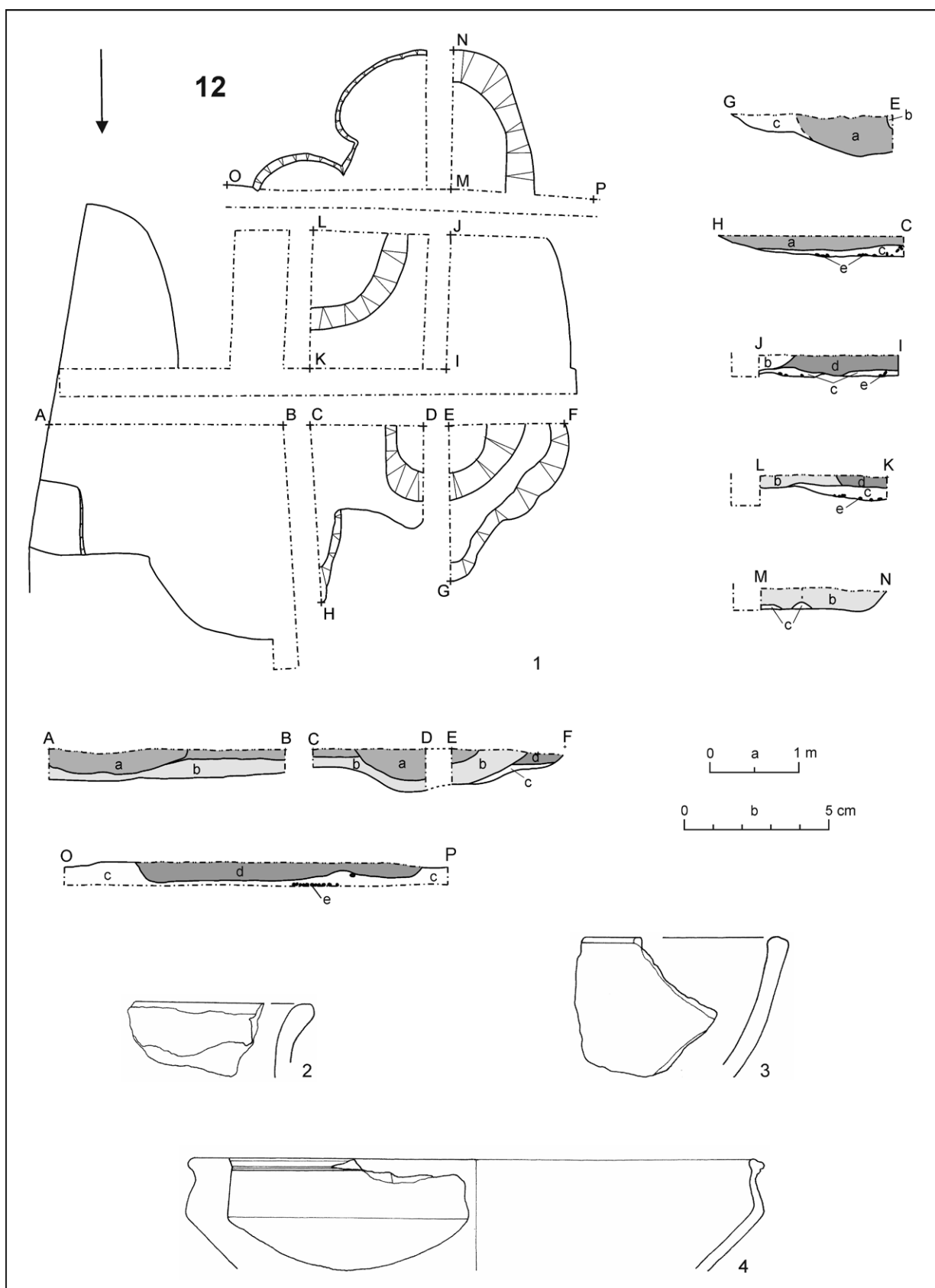
Tab. VI. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 8. Pôdorys, prierez a výber nálezov. 2–16 – hlina. Legenda: a – sivočierna hlina s prímiesou mazanice; b – kamenisté podložie; c – prepálená červenkastá vrstva. Mierka: a – 1; b – 2–16. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

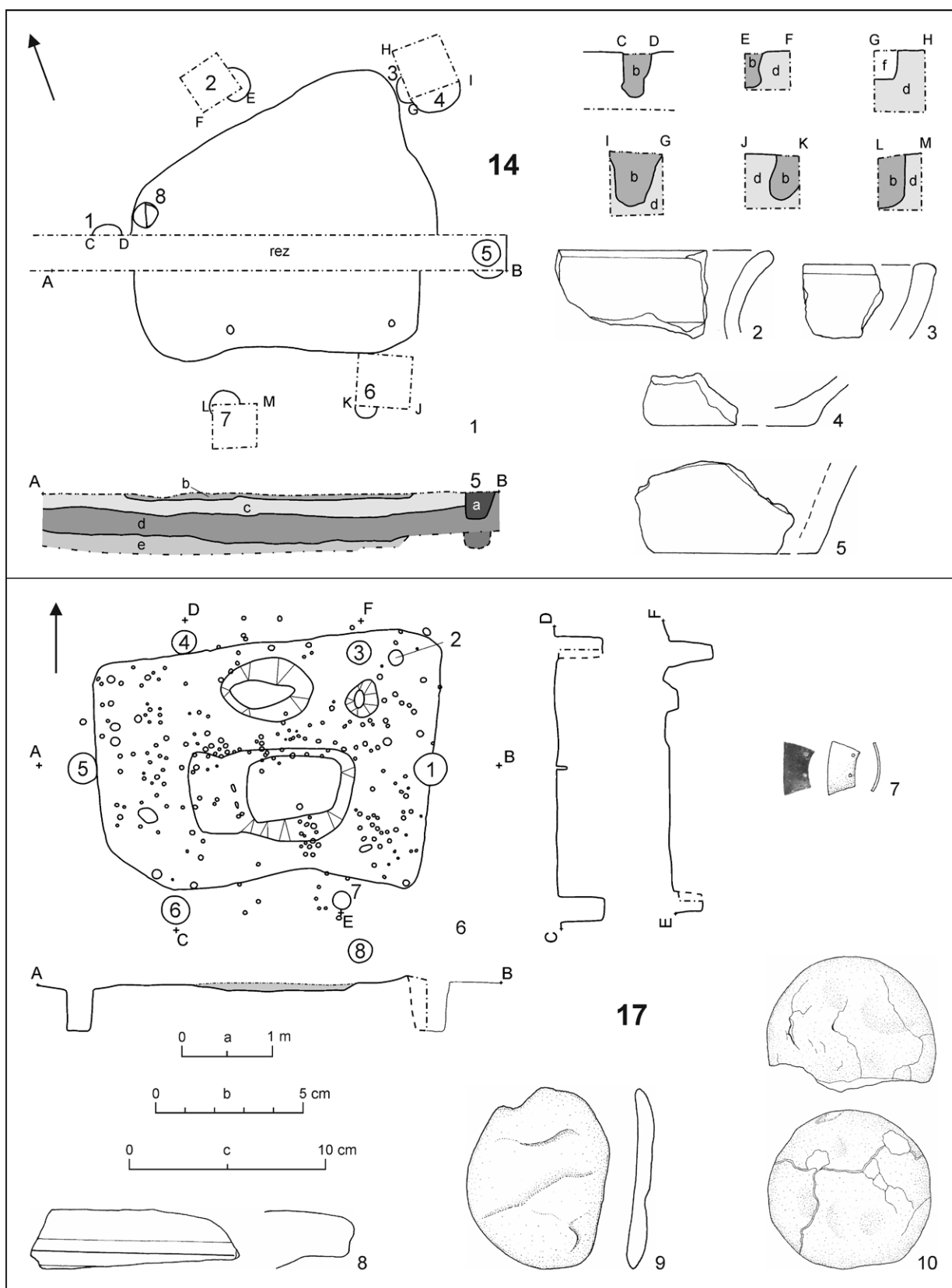
Tab. VII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 8. Výber nálezov. 1–15 – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

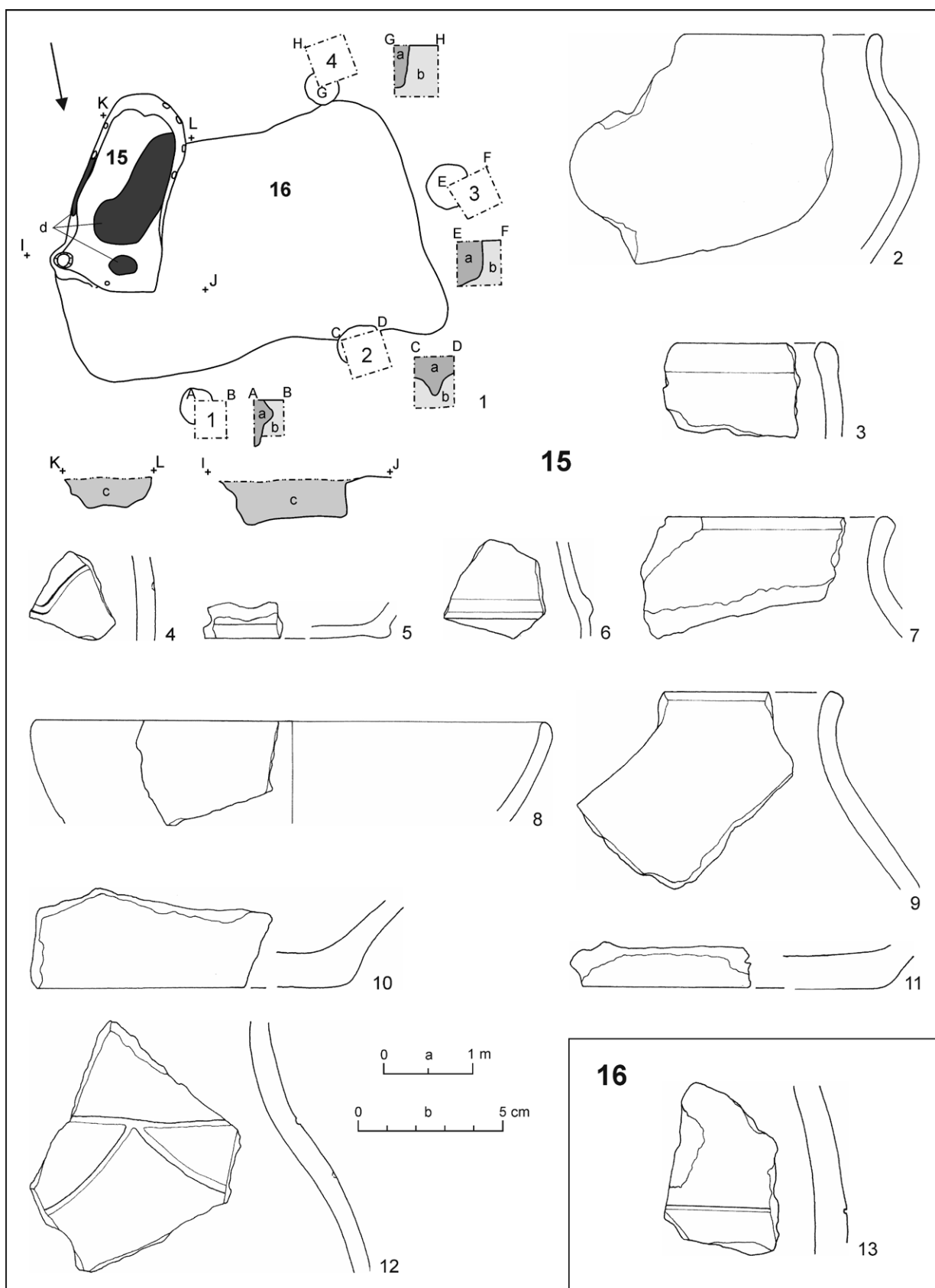
Tab. VIII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Pôdorysy a prierezy. 1 – objekt 9; 2 – objekty 34, 37 a 38. Legenda: a – sivočierna hlina s prímiesou mazanice; b – ílovito-štrkové podložie; c – kamene; d – hnedočierna hlina; e – hranica záberu stavby; f – prebraté strojom. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

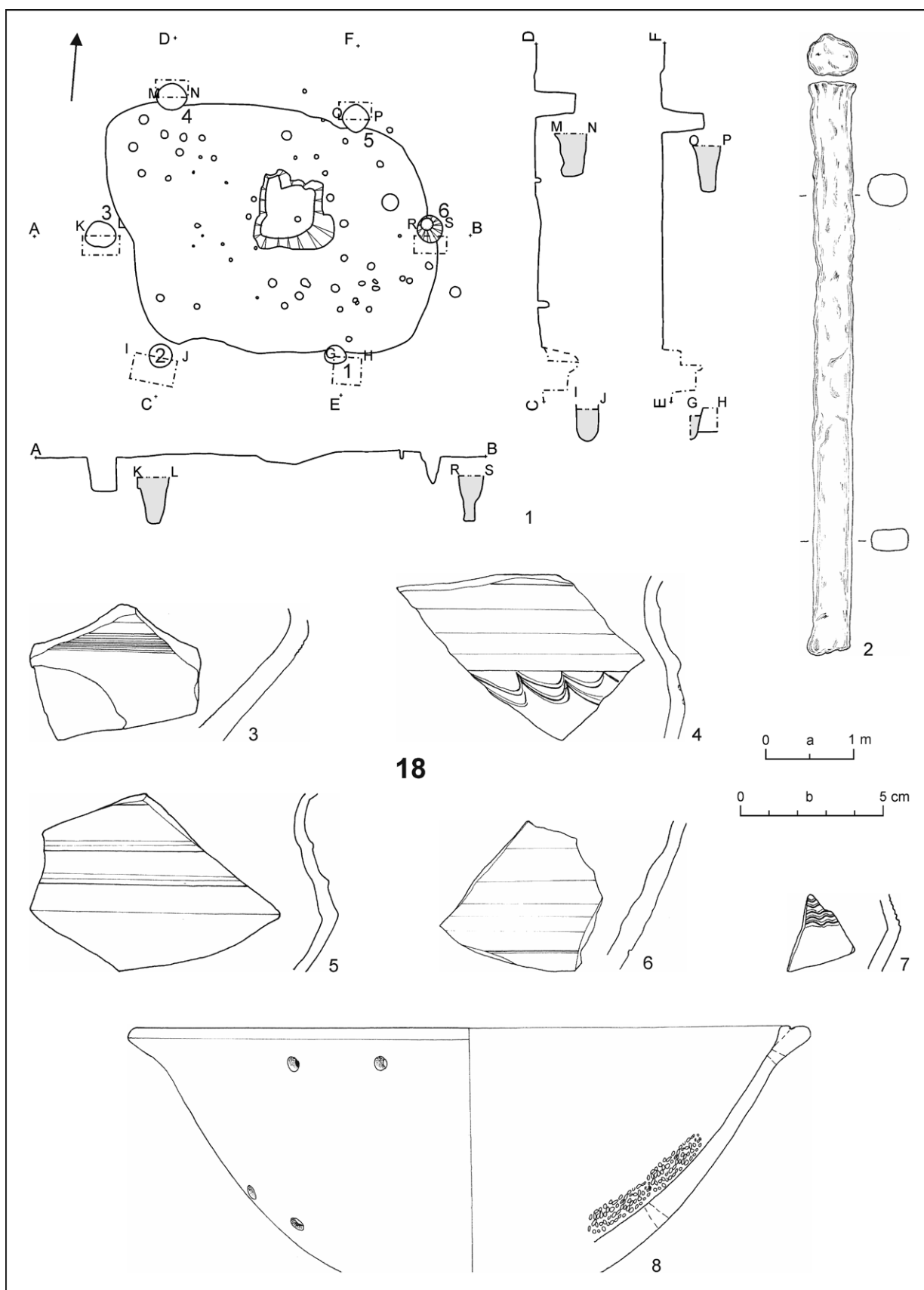
Tab. IX. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 12. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2–4 – hlina. Legenda: a – čiernosivá hlina s prímiesou mazanice; b – tmavosivá štrkovitá vrstva; c – žltohnedá ílovitá vrstva; d – sivohnedá hlina; e – kamene. Mierka: a – 1; b – 2–4. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

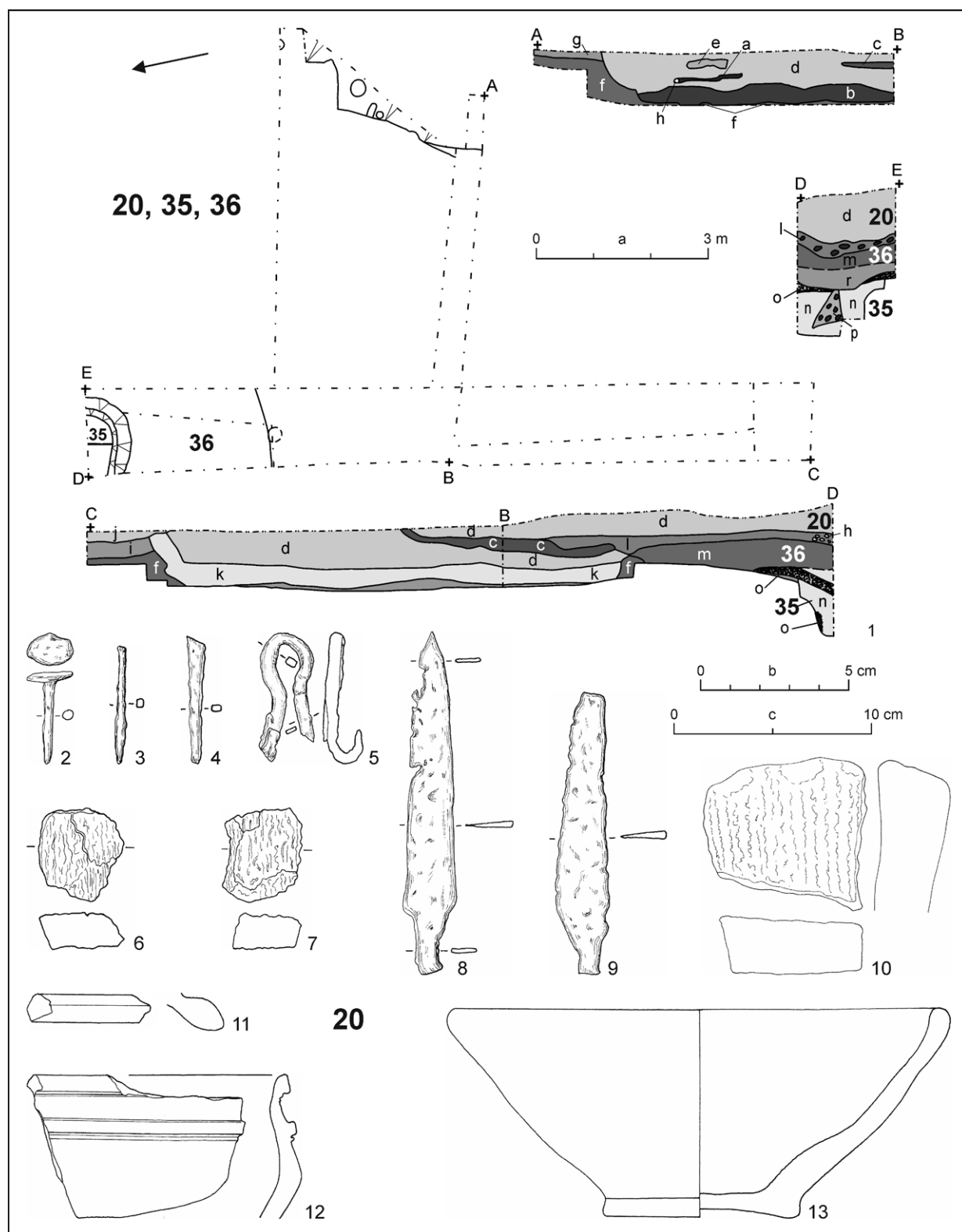
Tab. X. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1-5 – objekt 14; 6-10 – objekt 17. 7 – sklo; 9 – kameň; ostatné – hlina. Legenda: a – sivočierna hlina; b – sivohnedá hlina; c – hnedočierna hlina s prímiesou mazanice; d – žltá ílovitá hlina; e – žltá piesčitá hlina; f – hnedočierna hlina. Mierka: a – 1, 6; b – 2-5, 7-9; c – 10. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

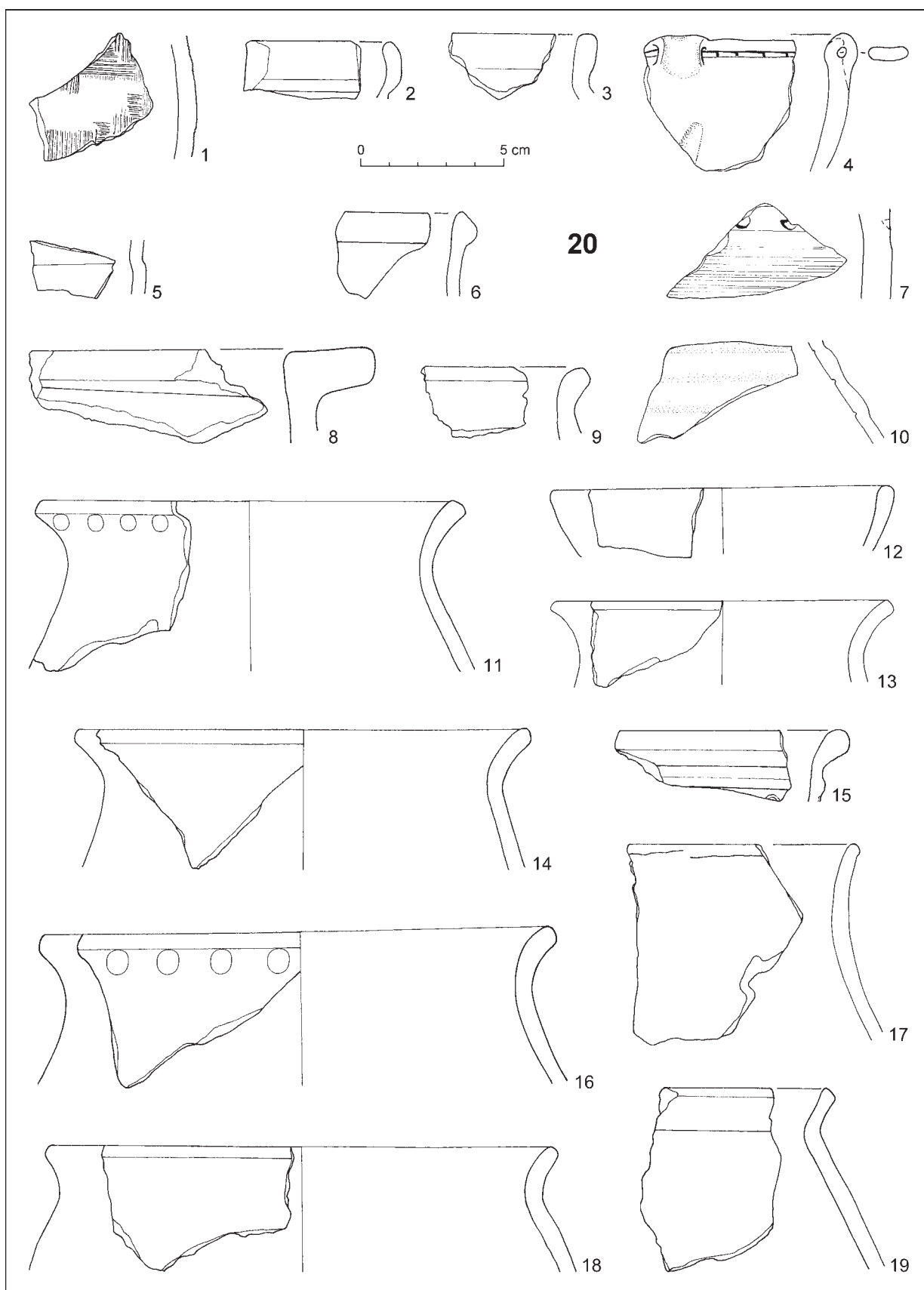
Tab. XI. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekty 15 a 16. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 2–13 – hlina. Legenda: a – hnedočierna hlina; b – žltá ílovitá hlina; c – hnedočierna hlina s prímiesou mazanice; d – prepálená vrstva. Mierka: a – 1; b – 2–13. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

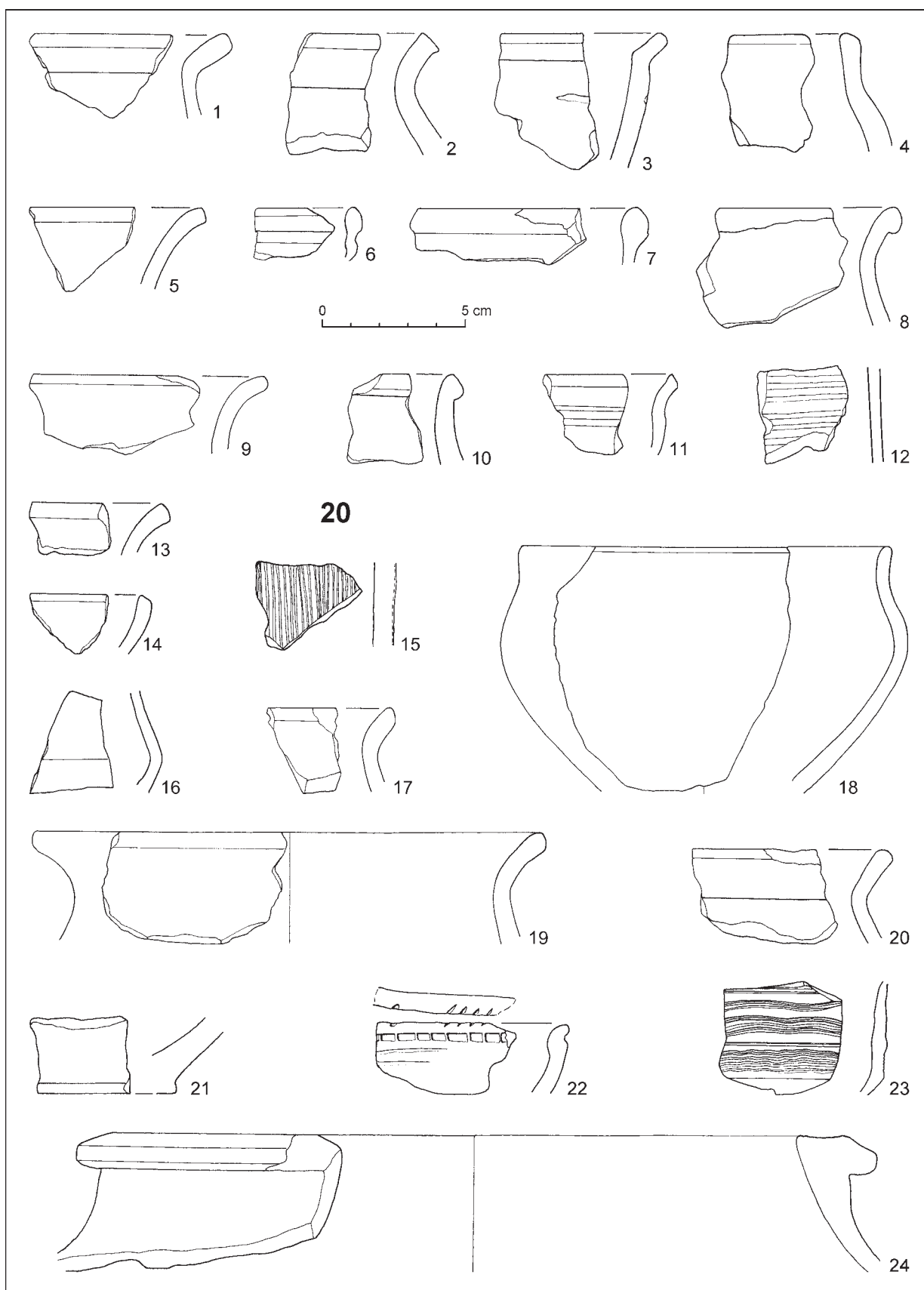
Tab. XII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 18. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2 – železo; 3–8 – hlina. Mierka: a – 1; b – 2–8. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

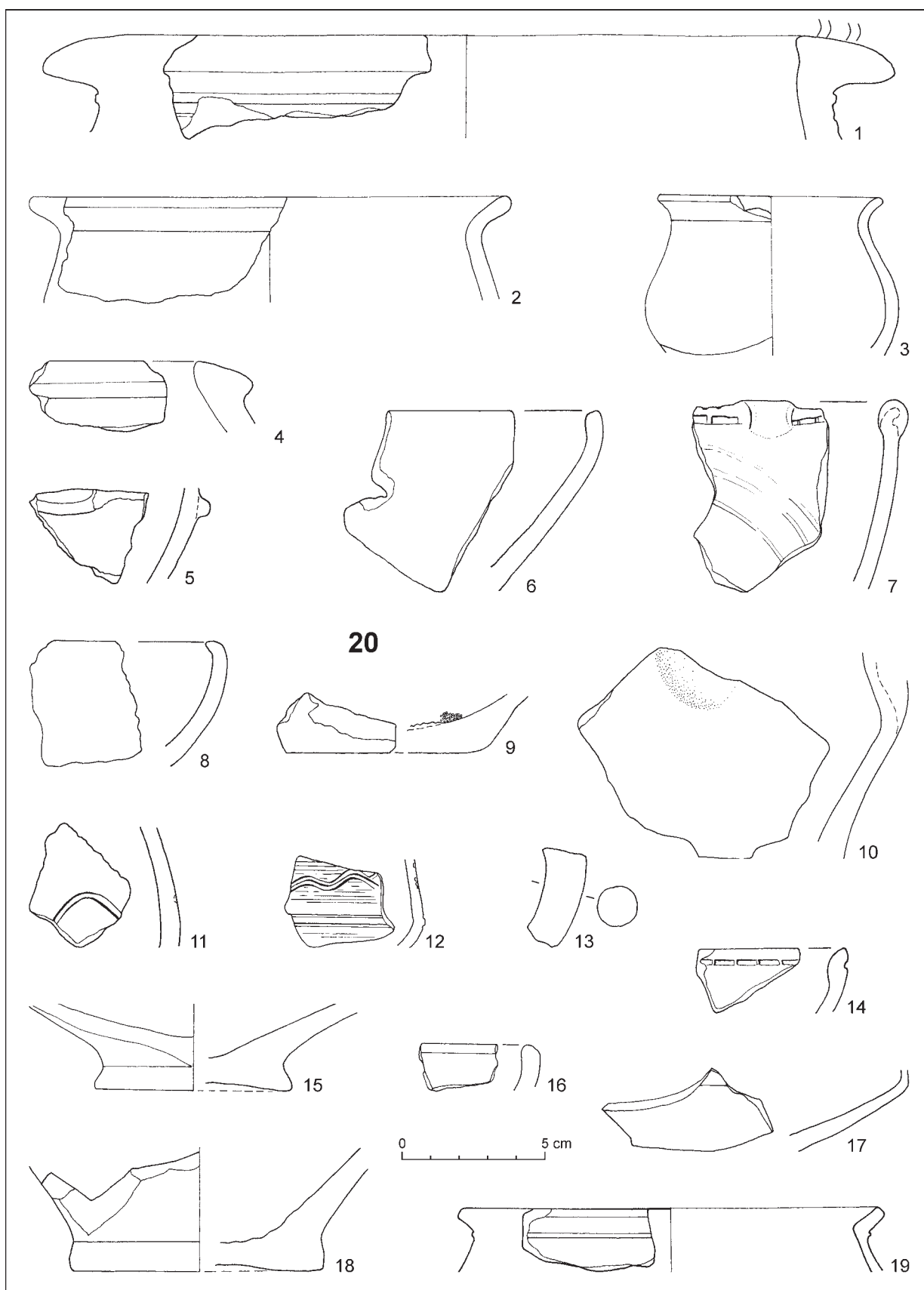
Tab. XIII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekty 20, 35 a 36. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2–5, 8, 9 – železo; 6, 7 – troska; 10 – kameň; 11–13 – hlina. Legenda: a – čierna prepálená vrstva; b – sivočierna hlina; c – hnedočierna hlina s prísadou väčších kusov mazanice; d – sivočierna hlina s prísadou menších kusov mazanice; e – oranžovohnedá vrstva; f – žlté ílovité podložie; g – žltohnedá hlina; h – mazanica; i – sivožltá hlina; j – sivá, drobná vrstva; k – sivočierna vrstva so menšími kusmi mazanice a štrkom; l – sivohnedá vrstva s väčšími kusmi mazanice; m – pórovitá sivohnedá vrstva so štrkom a malými kusmi mazanice; n – tmavohnedá vrstva s prísadou mazanice; o – sivá štrková vrstva; p – tmavohnedá vrstva s väčšími kusmi mazanice; r – podobná ako vrstva „m“, ale menej pórovitá. Mierka: a – 1; b – 2–9, 11–13; c – 10. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

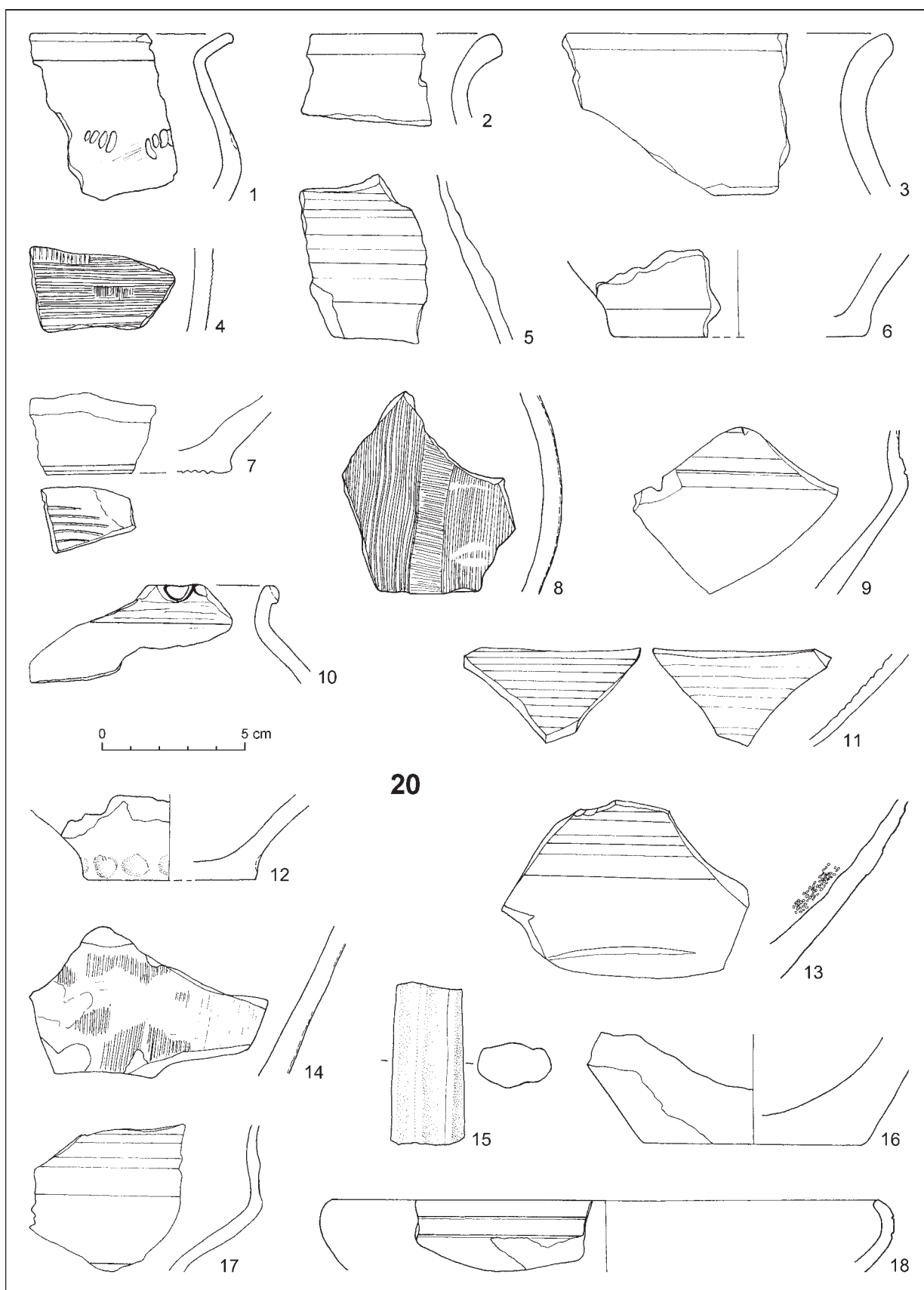
Tab. XIV. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

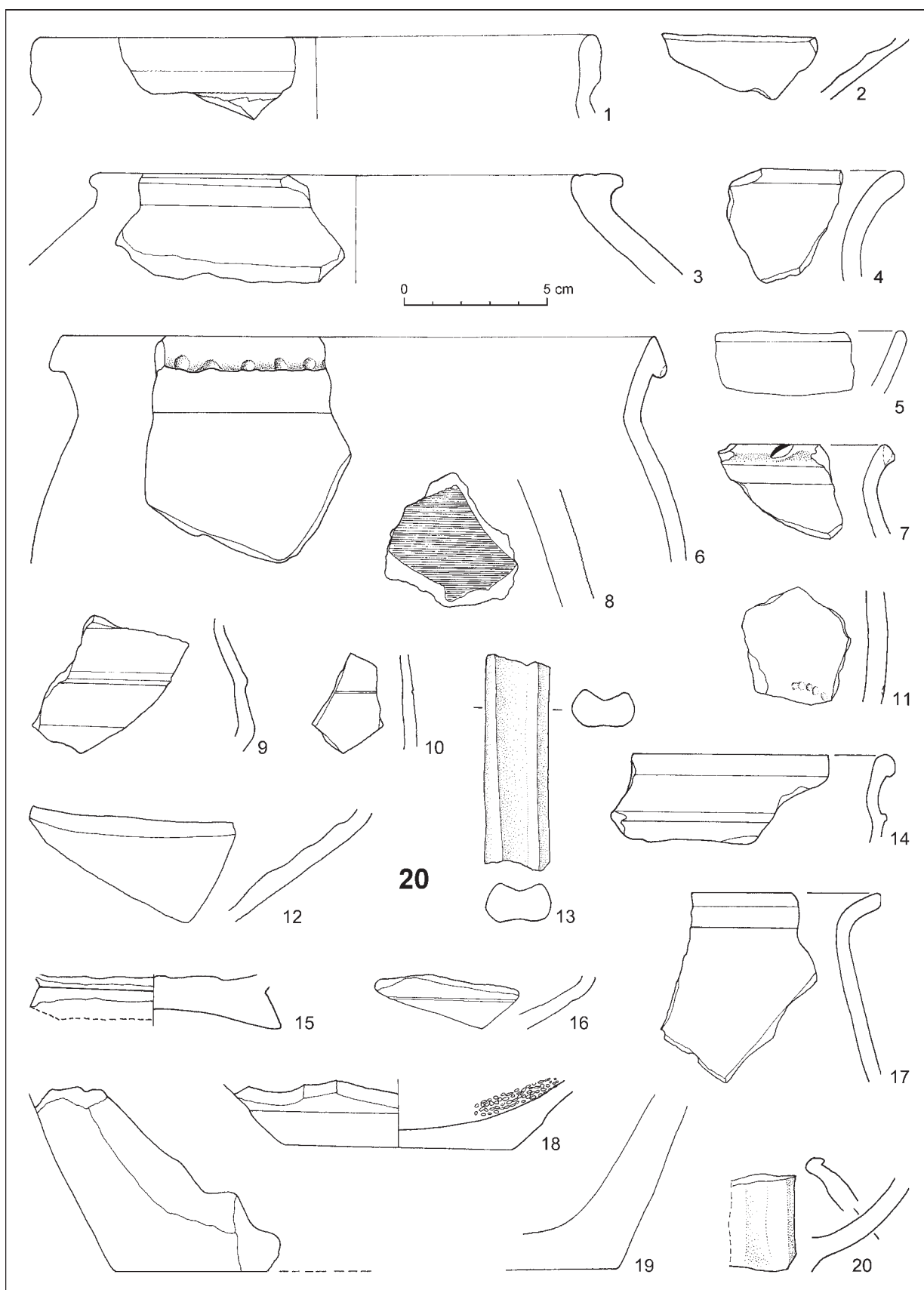
Tab. XV. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

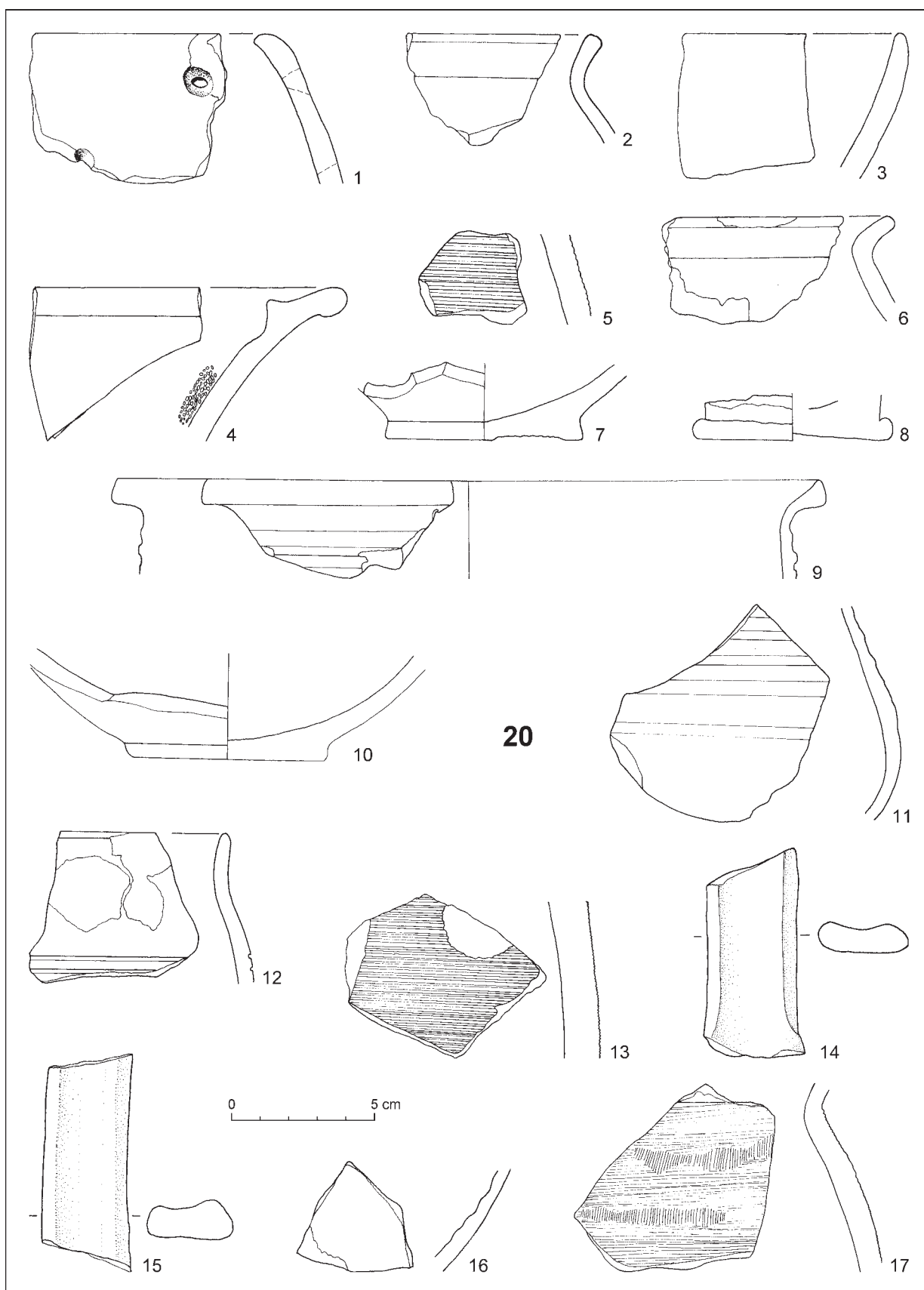
Tab. XVI. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

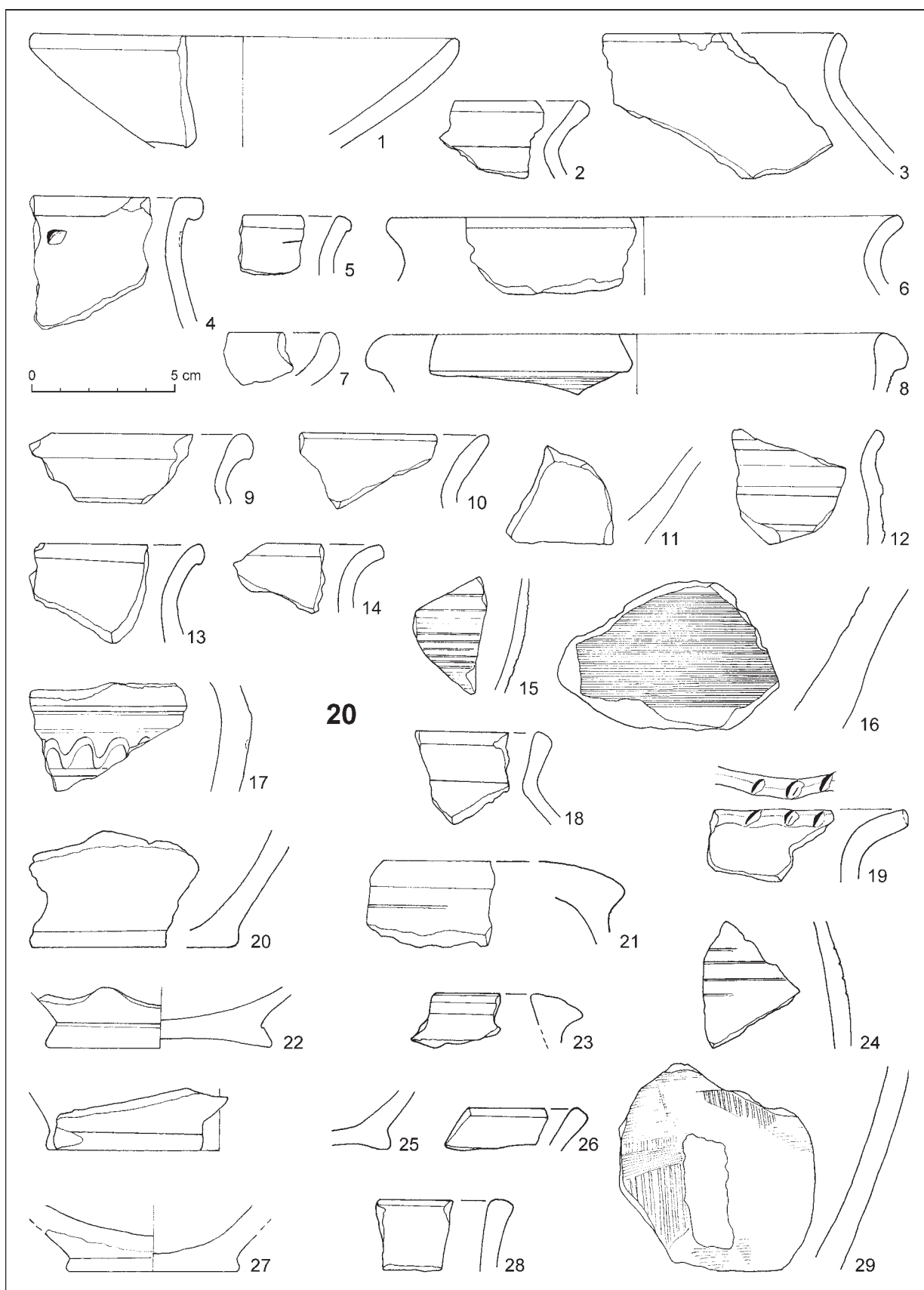
Tab. XVII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

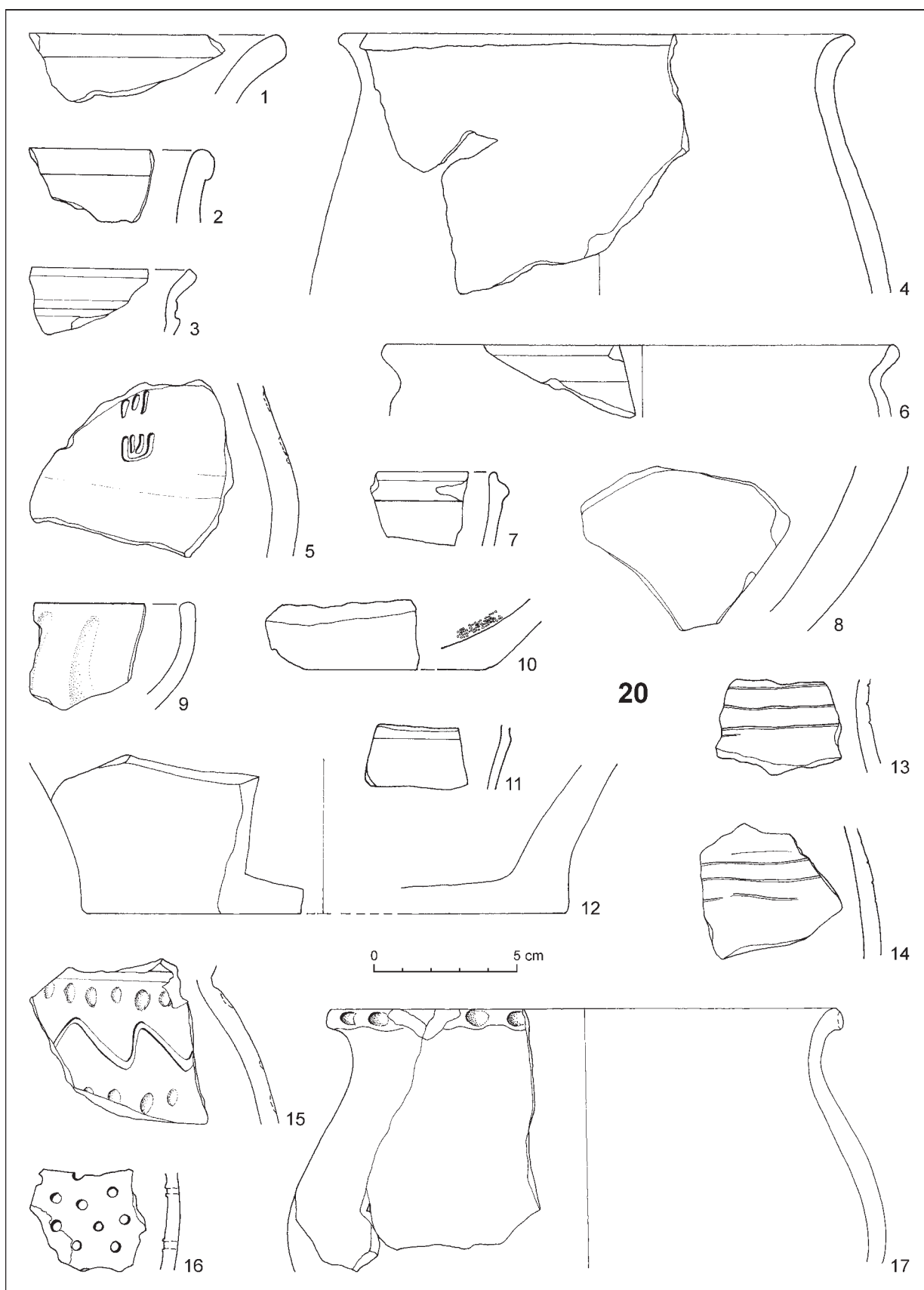
Tab. XVIII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

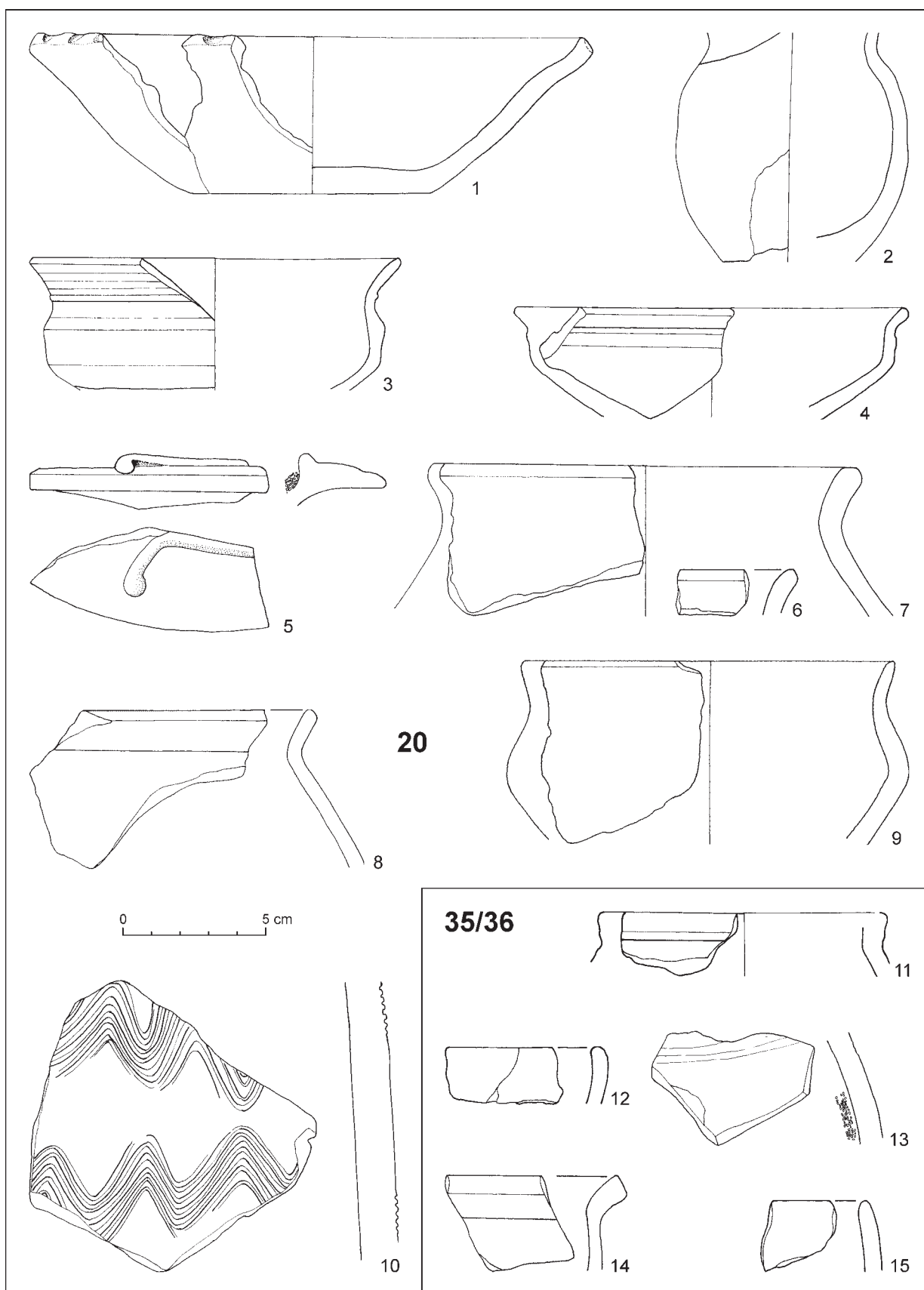
Tab. XIX. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

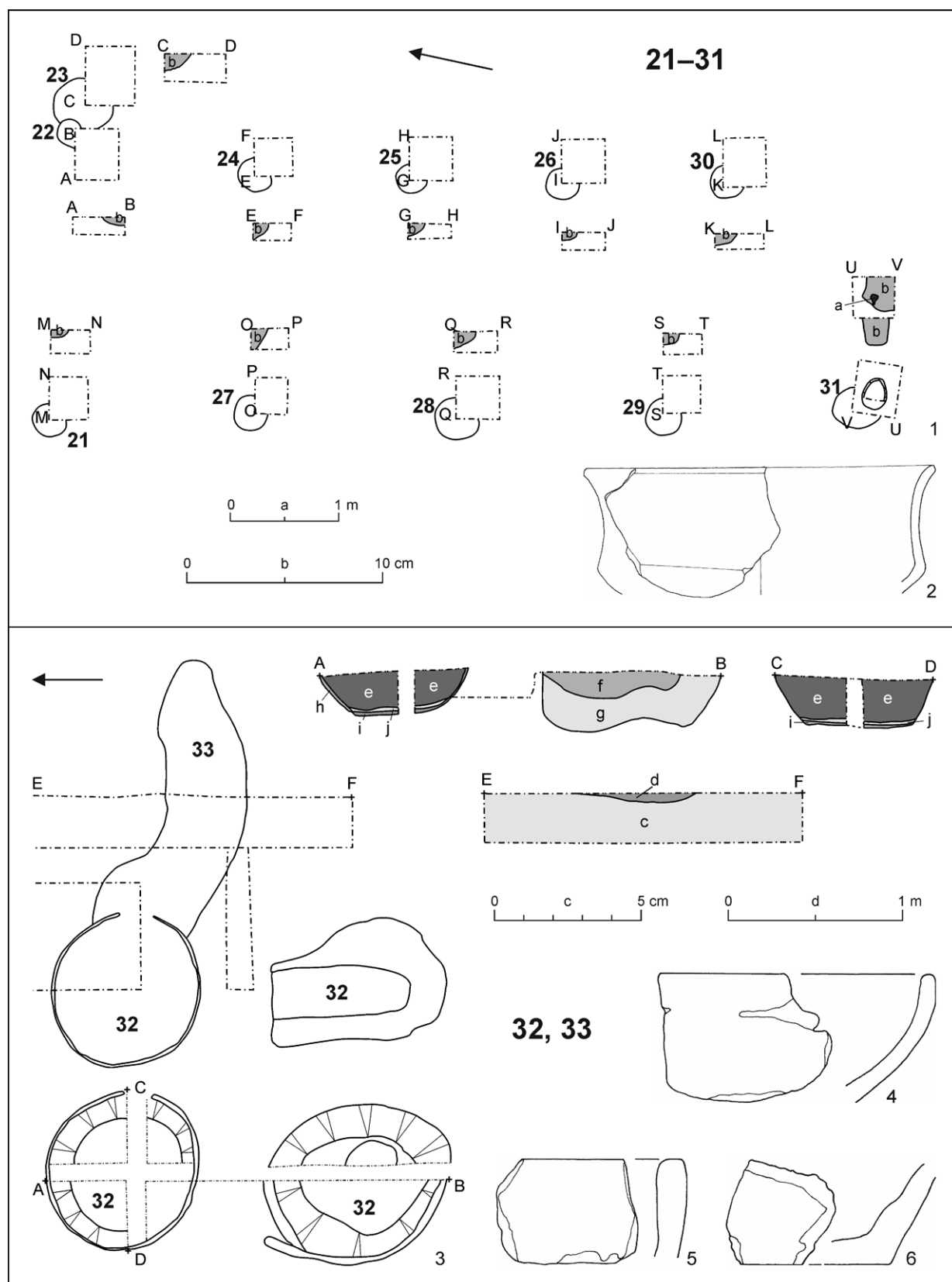
Tab. XX. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

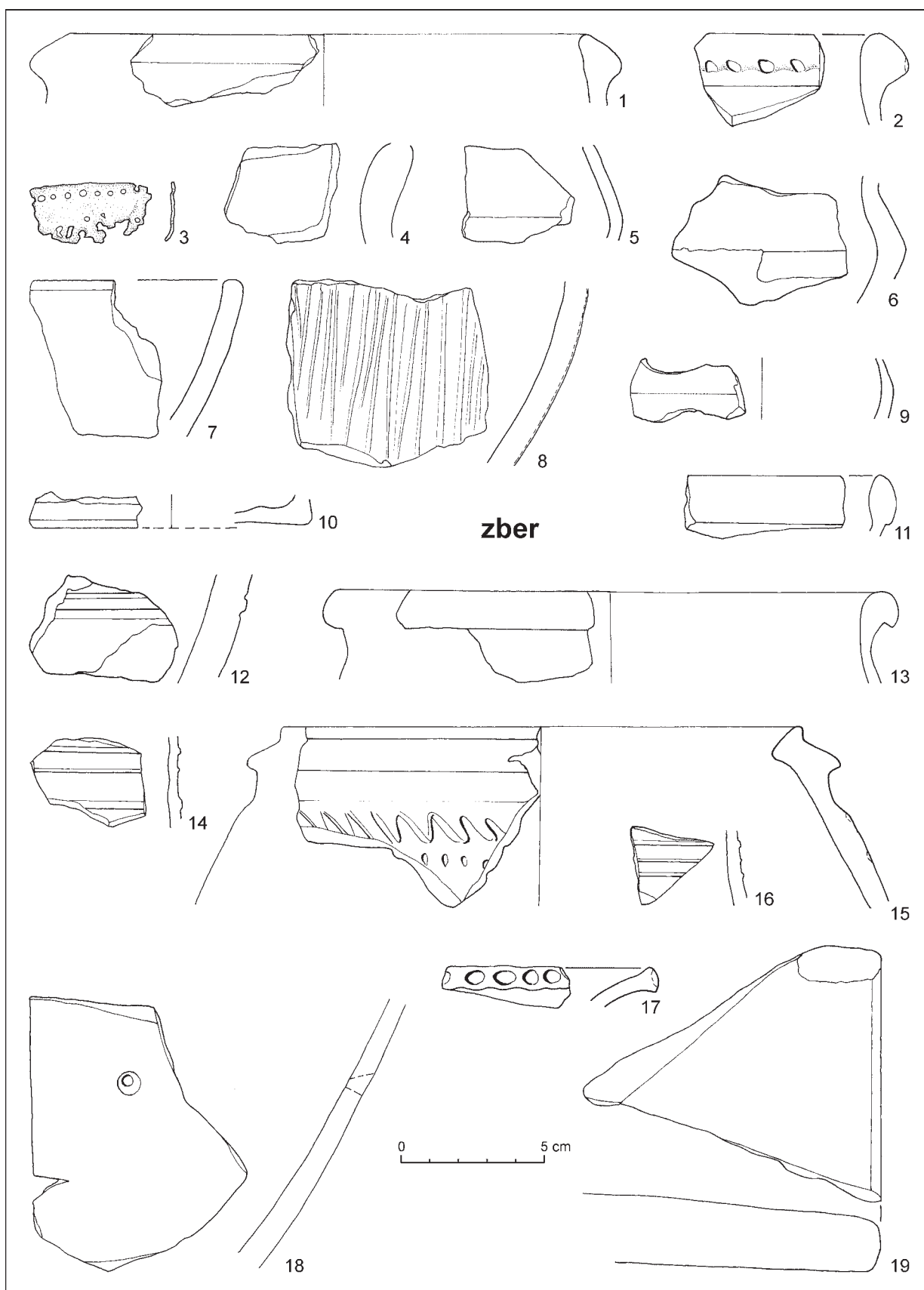
Tab. XXI. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Objekt 20. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

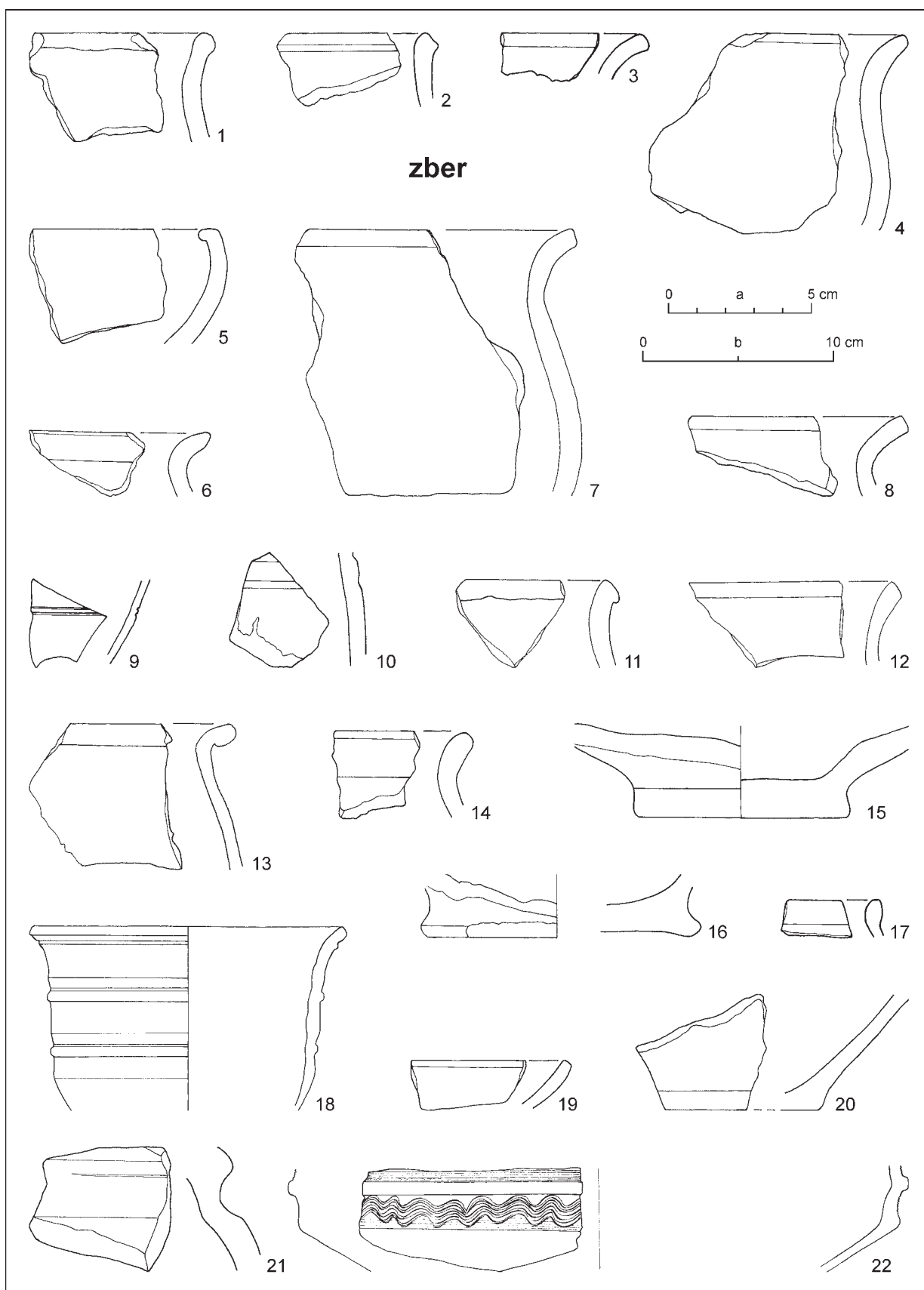
Tab. XXII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Výber nálezov. 1–10 – objekt 20; 11–15 – objekty 35 a 36. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

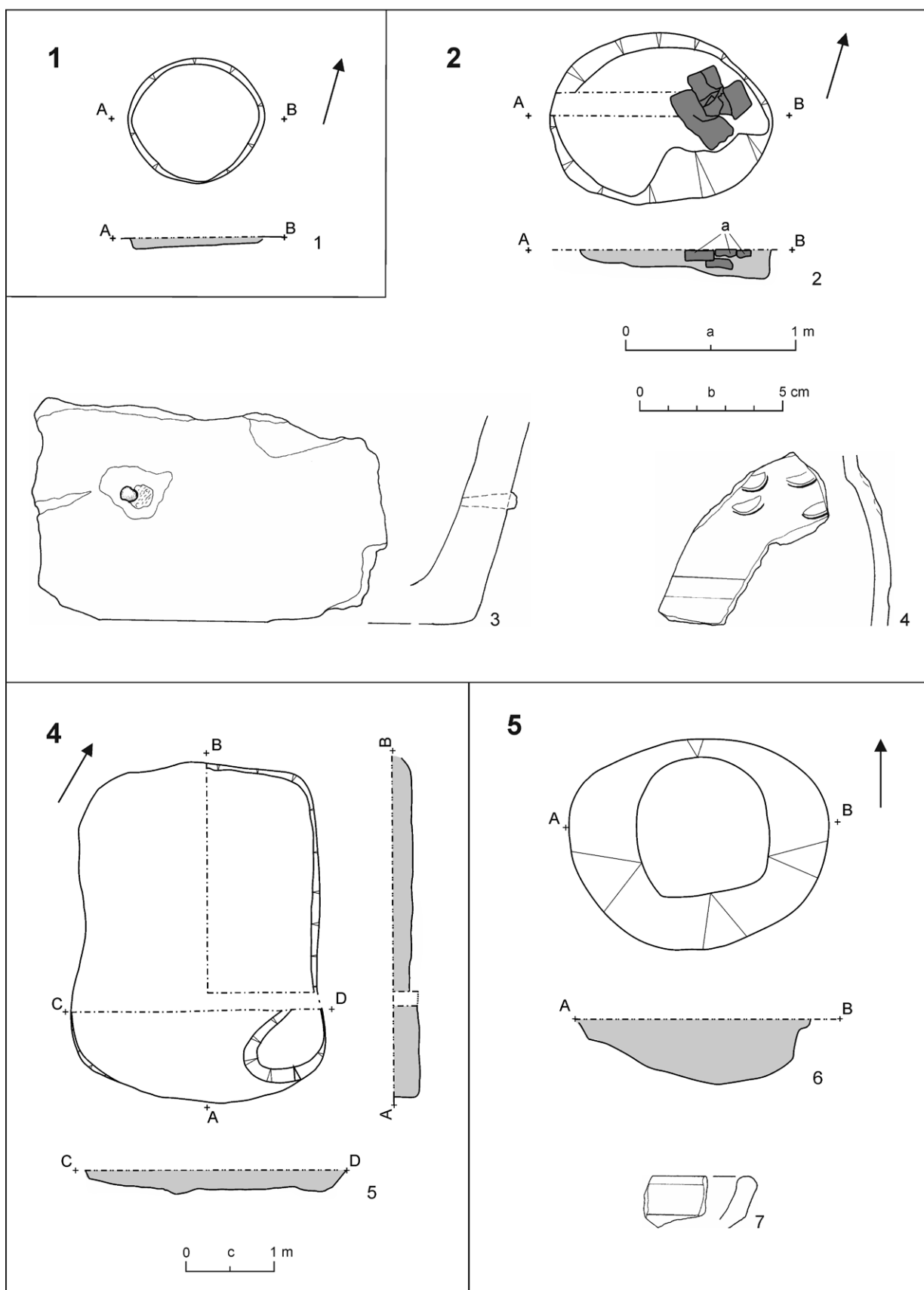
Tab. XXIII. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1 – objekty 21–31; 2 – objekt 31; 3–6 – objekty 32 a 33. 2, 4–6 – hlina. Legenda: a – zvieracia kosť; b – sivočierna hlina; c – ílovité podložie; d – sivastá popolovitá vrstva; e – čiernosivá vrstva; f – oranžovohnedá vrstva; g – sivohnedá vrstva; h – tvrdá, prepálená vrstva; i – sivastá vrstva; j – čierna popolovitá vrstva s prísadou uhlíkov. Mierka: a – 1; b – 2; c – 4–6; d – 3. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

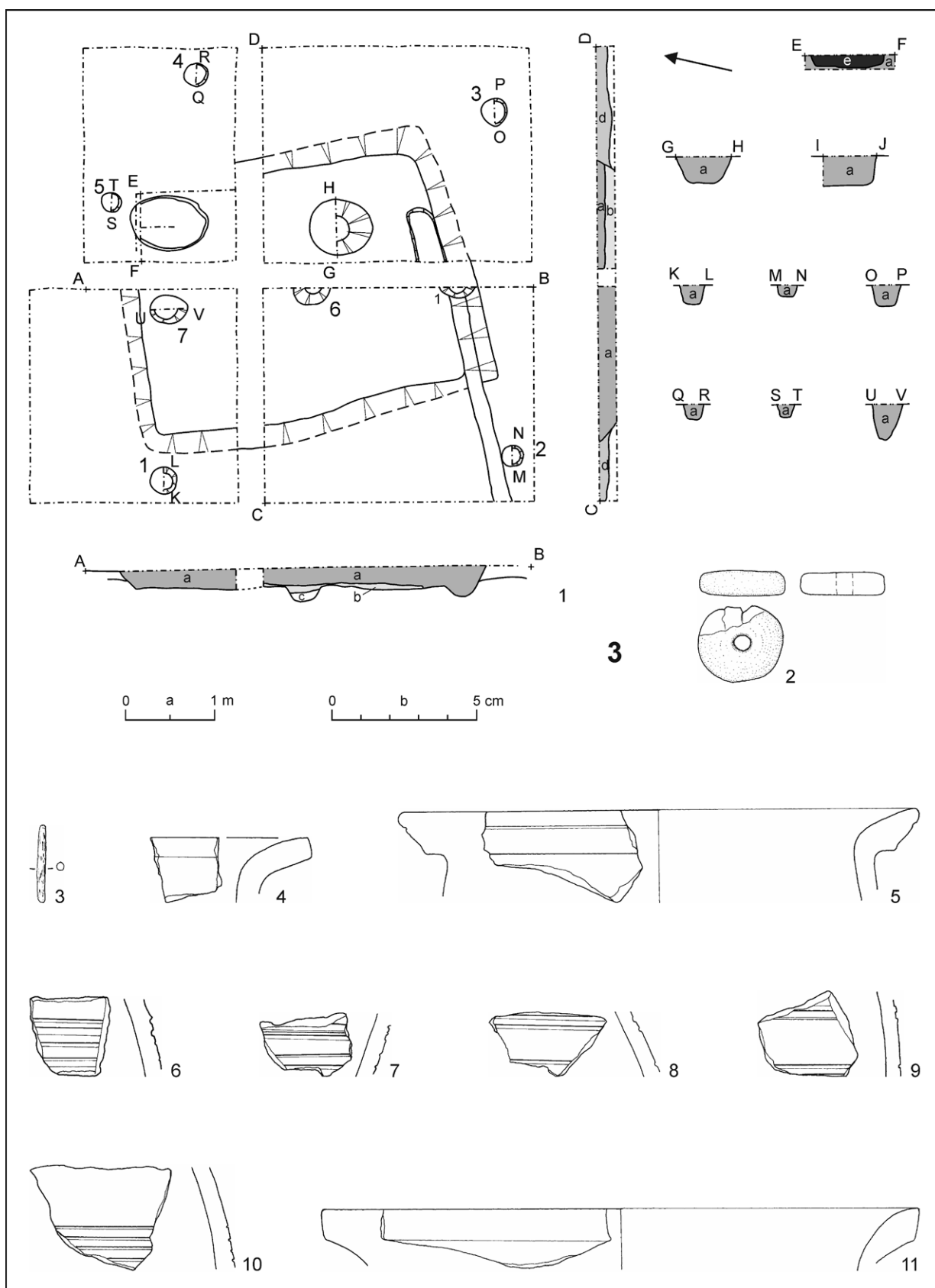
Tab. XXIV. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Zber z plochy. Výber nálezov. 3 – zliatina medi; ostatné – hlina.
Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

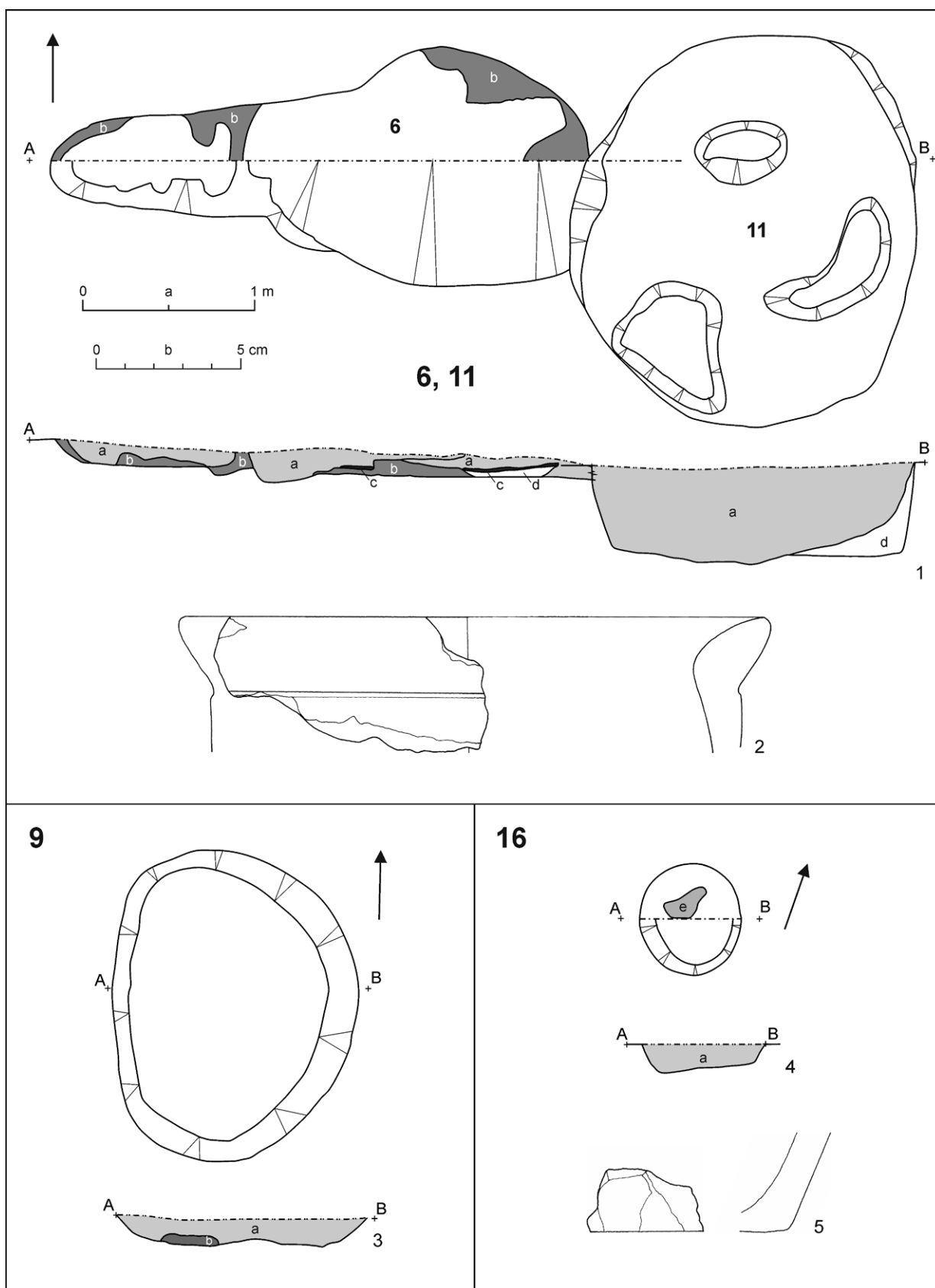
Tab. XXV. Galanta-Nebojsa, poloha Pod záhradami. Zber z plochy. Výber nálezov. Všetko – hlina. Mierka: a – 1–21; b – 22. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

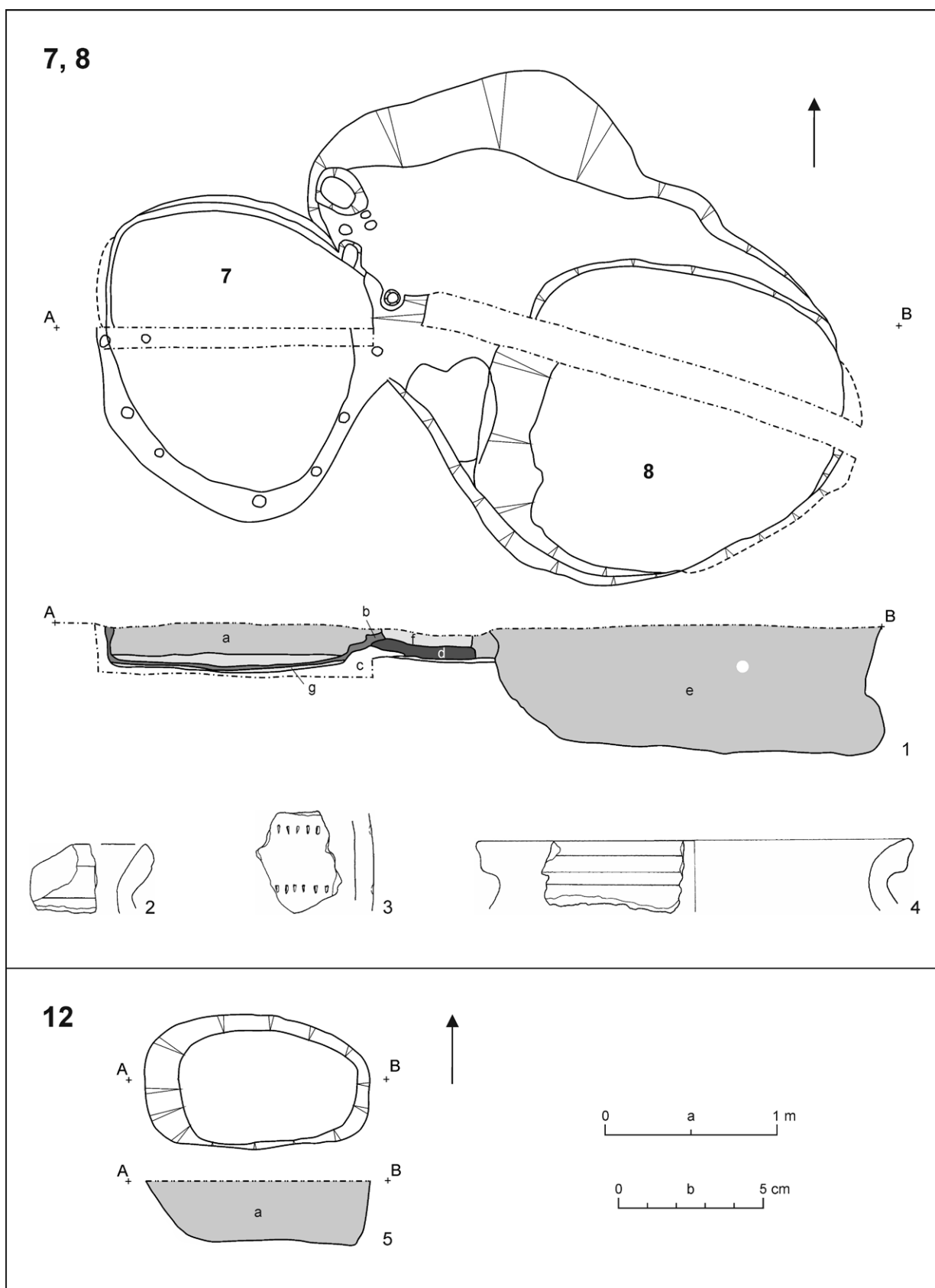
Tab. XXVI. Galanta, poloha Drnové. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1 – objekt 1; 2–4 – objekt 2; 5 – objekt 4; 6, 7 – objekt 5. 3, 4, 7 – hlina. Legenda: a – mazanica. Mierka: a – 1, 2, 6; b – 3, 4, 7; c – 5. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

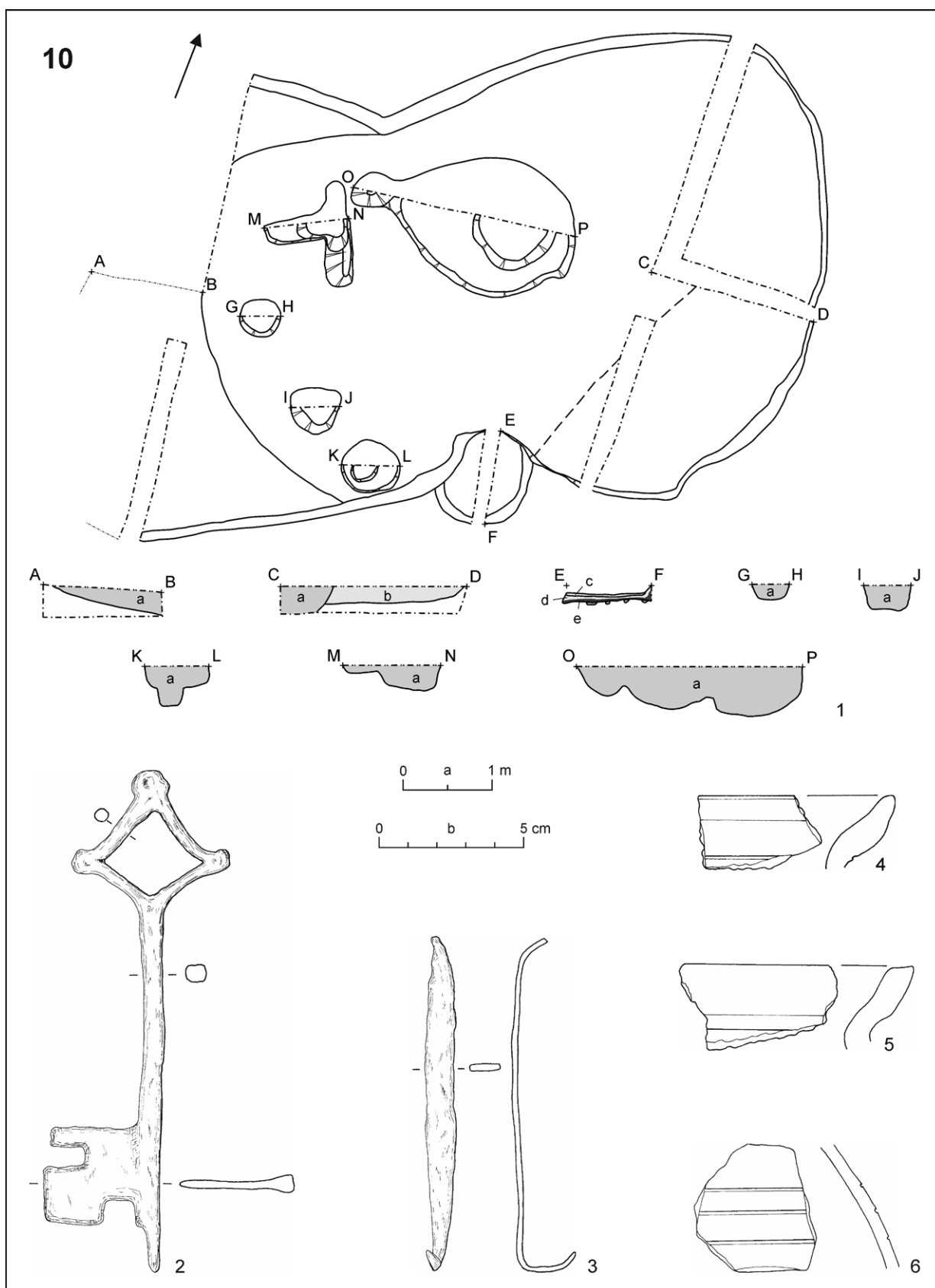
Tab. XXVII. Galanta, poloha Drnové. Objekt 3. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2, 4–11 – hlina; 3 – bronz. Legenda: a – čiernosivá vrstva; b – hnedosivá s prepálenou hlinou; c – ílovitá žltohnedá; d – hnedosivá; e – prepálená vrstva. Mierka: a – 1; b – 2–11. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

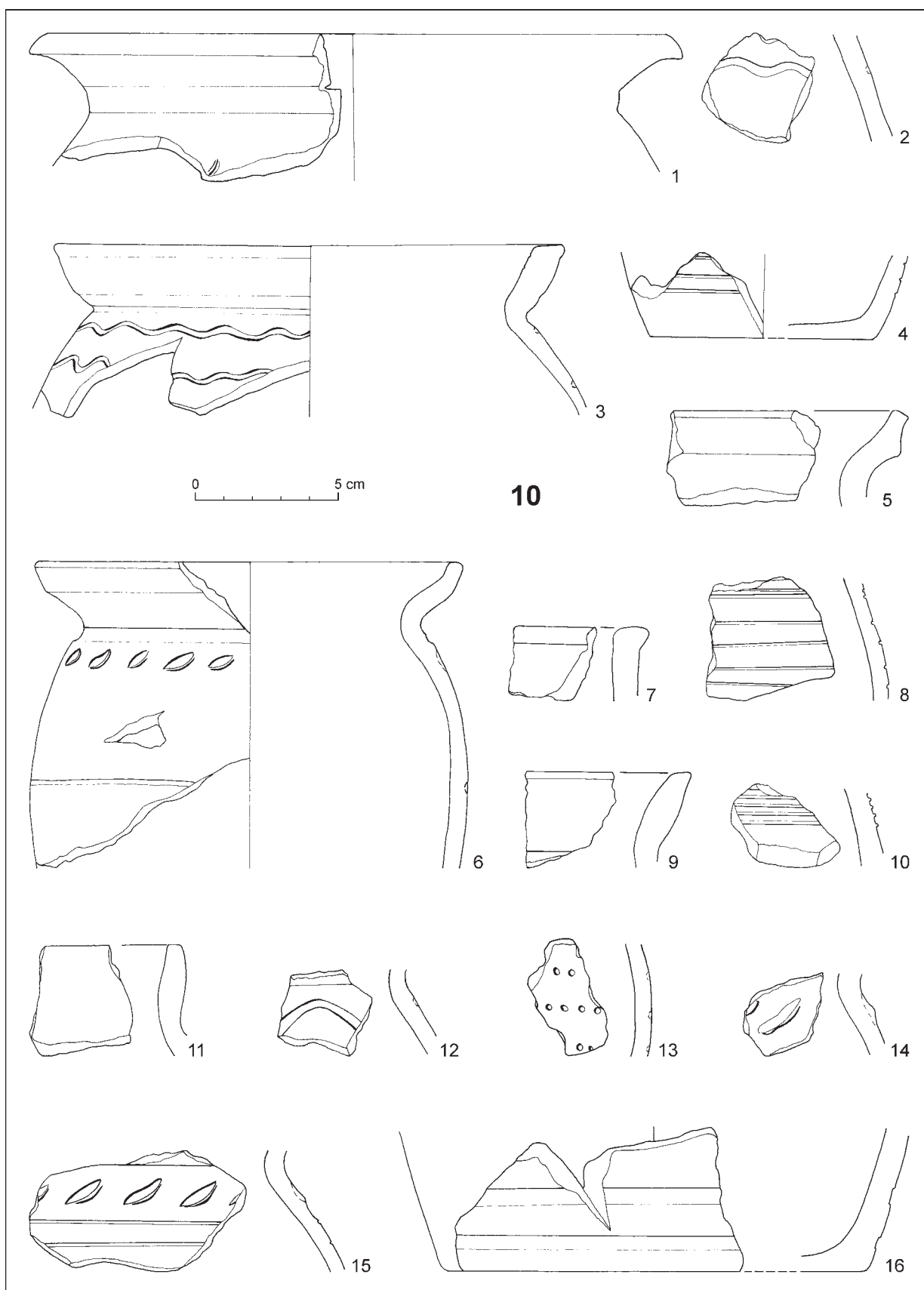
Tab. XXVIII. Galanta, poloha Drnové. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1, 2 – objekty 6 a 11; 3 – objekt 9; 4, 5 – objekt 16. 2, 5 – hlina. Legenda: a – sivočierna hlina s kúskami mazanice; b – červená prepálená vrstva; c – čierna, uhlíková vrstva; d – žlté ílovité podložie; e – kameň. Mierka: a – 1, 3, 4; b – 2, 5. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

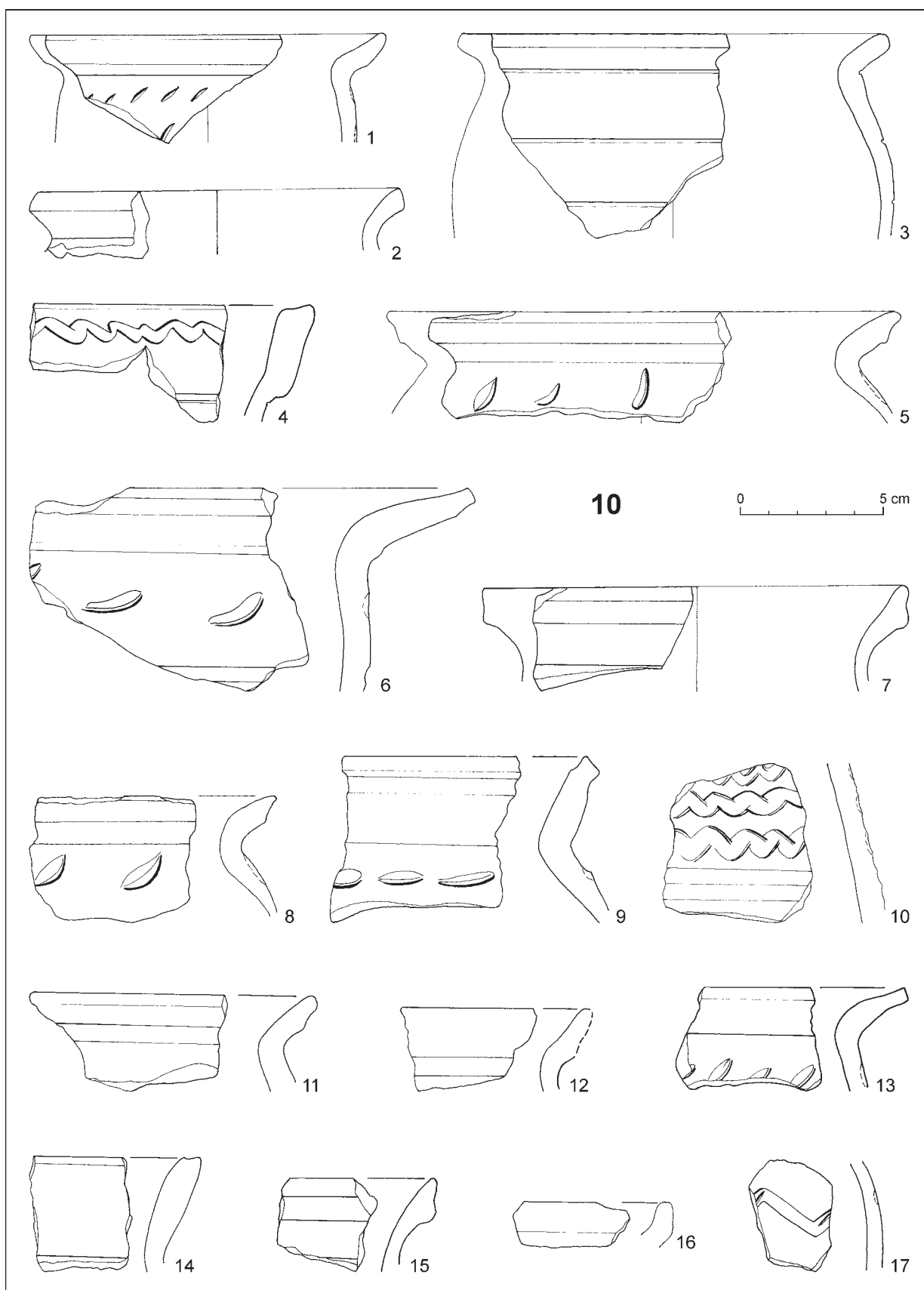
Tab. XXIX. Galanta, poloha Drnové. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1–4 – objekty 7 a 8; 5 – objekt 12. 2–4 – hlina. Legenda: a – sivočierna hlina s kúskami mazanice; b – červená prepálená; c – ílovité podložie; d – premiešaná prepálená; e – sivohnedá; f – sivohnedá s mazanicou; g – sivožltá premiešaná. Mierka: a – 1, 5; b – 2–4. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

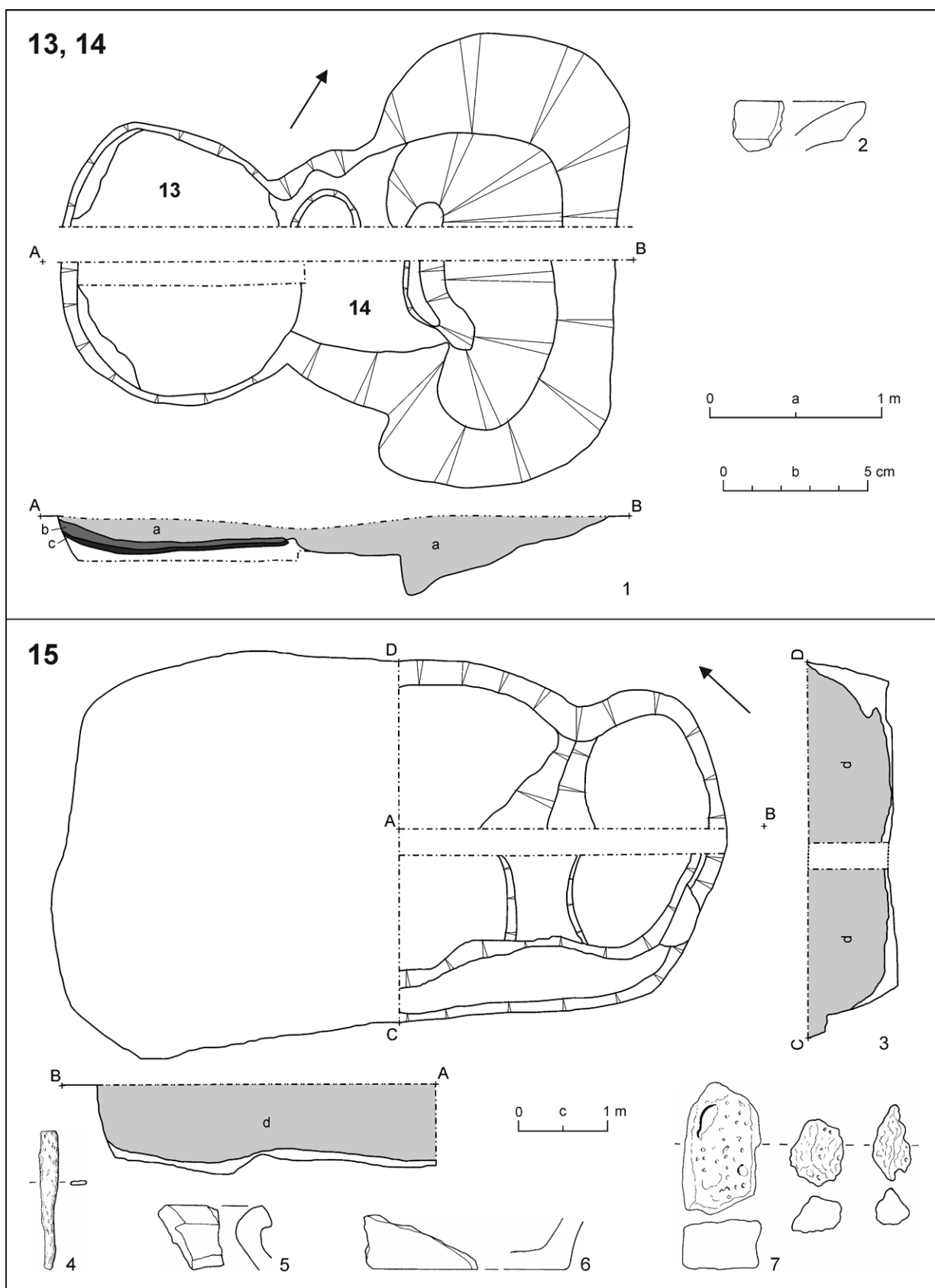
Tab. XXX. Galanta, poloha Drnové. Objekt 10. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2, 3 – železo; 4–6 – hlina. Legenda: a – sivočierna s kúskami mazanice; b – žltosivá premiešaná; c – červená prepálená; d – sivohnedá s uhlíkmi; e – červená prepálená, dno pece. Mierka: a – 1; b – 2–6. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

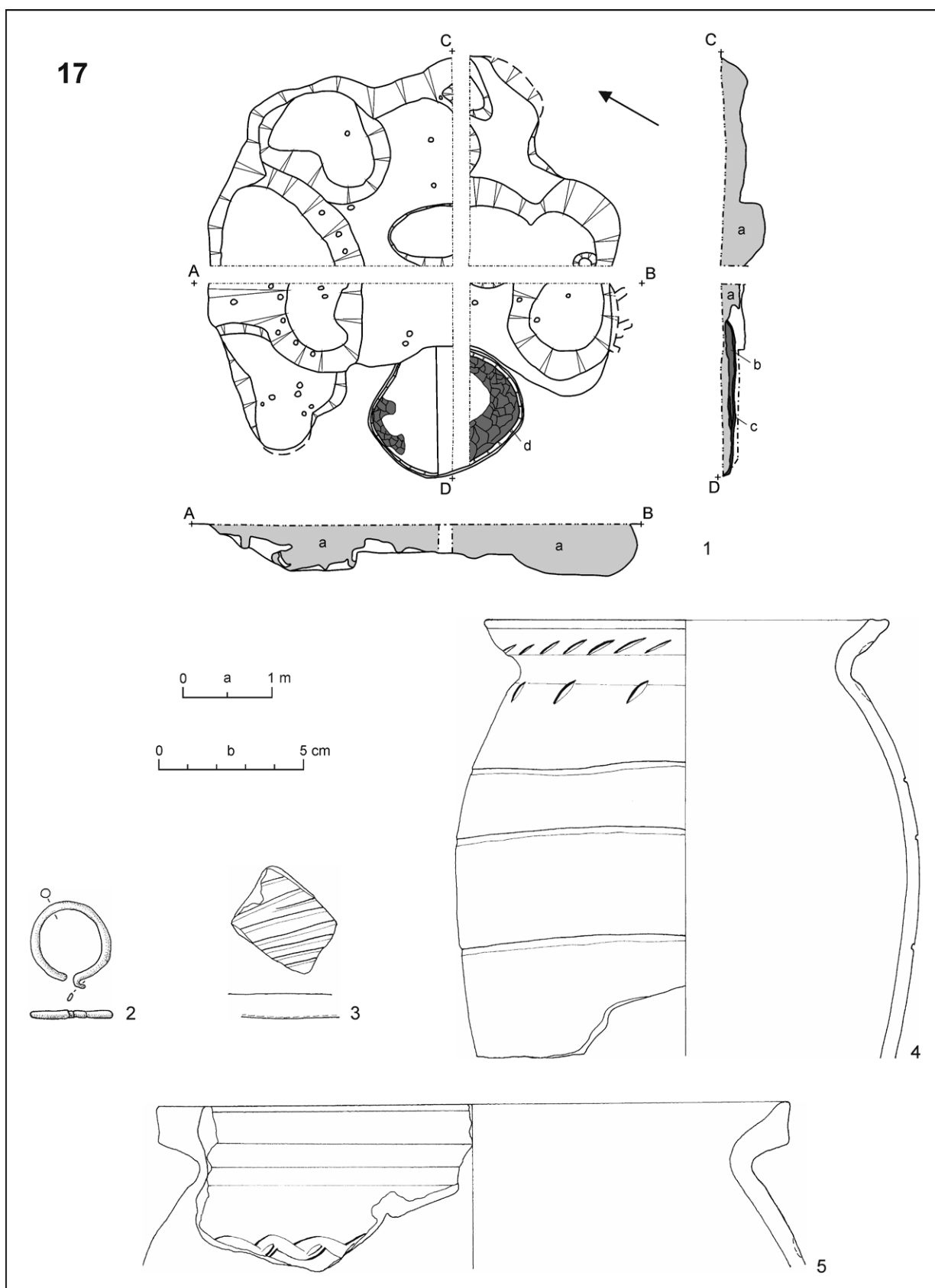
Tab. XXXI. Galanta, poloha Drnové. Objekt 10. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

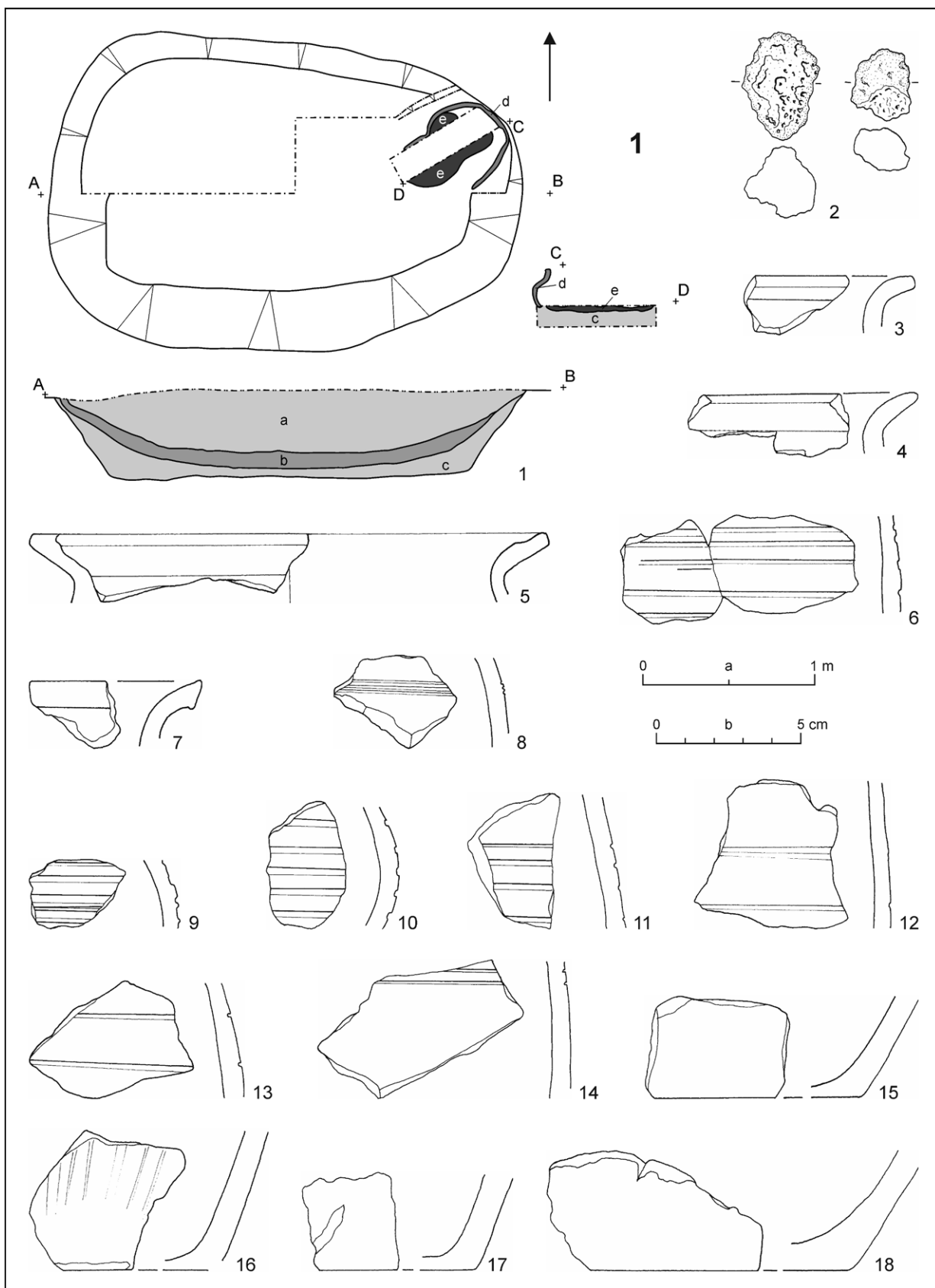
Tab. XXXII. Galanta, poloha Drnové. Objekt 10. Výber nálezov. Všetko – hlina. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

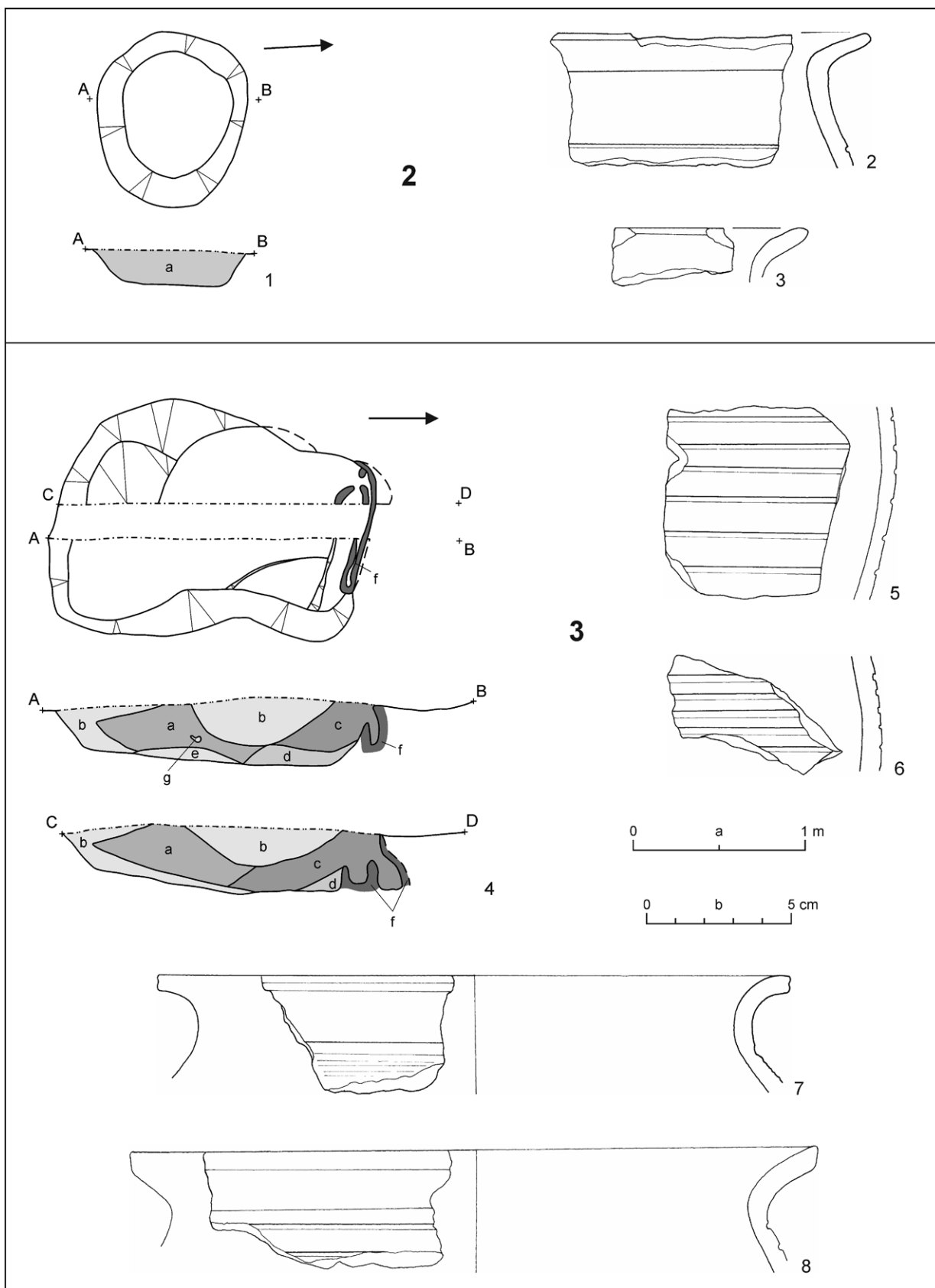
Tab. XXXIII. Galanta, poloha Drnové. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1, 2 – objekty 13 a 14; 3–7 – objekt 15. 4 – železo; 7 – troska; 2, 5, 6 – hlina. Legenda: a – sivočierna hlina s uhlíkmi; b – červená prepálená; c – vrstva s uhlíkmi; d – hnedočierna hlina. Mierka: a – 1; b – 2, 4–7; c – 3. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

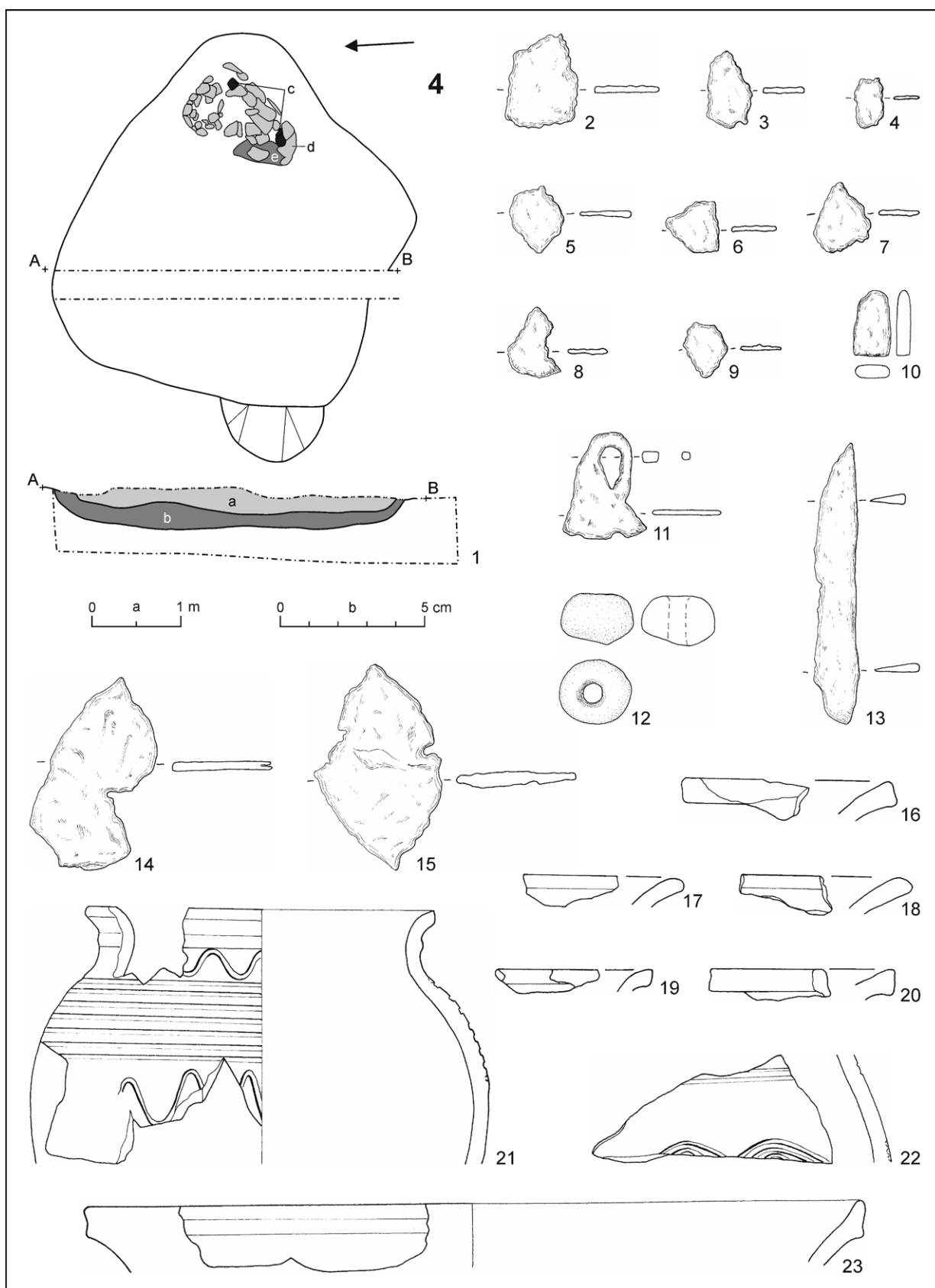
Tab. XXXIV. Galanta, poloha Drnové. Objekt 17. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2 – bronz; 3–5 – hlina. Legenda: a – hnedočierna hlina; b – oranžová prepálená vrstva; c – prepálené dno pece; d – prepálená kupola pece. Mierka: a – 1; b – 2–5. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

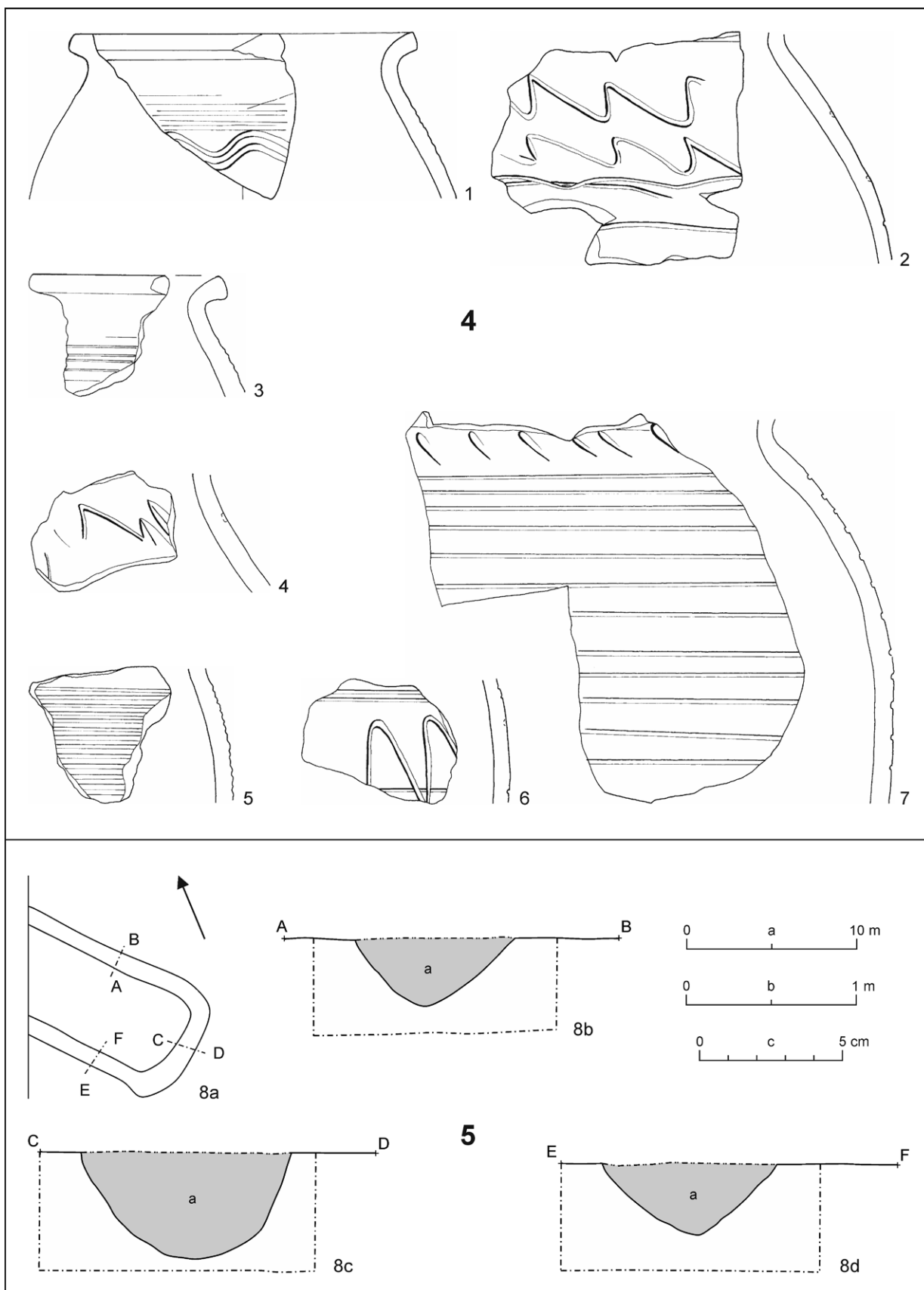
Tab. XXXV. Galanta, poloha Richtárske. Objekt 1. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 2 – troska; 3–18 – hlina. Legenda: a – tmavosivá s prímiesou mazanice; b – sivožltá s výraznou prímiesou uhlíkov; c – tmavosivá hlina; d – prepálená kupola pece; e – uhlíky. Mierka: a – 1; b – ostatné. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

Tab. XXXVI. Galanta, poloha Richtárske. Pôdorysy, prierezy a výber nálezov. 1–3 – objekt 2; 4–8 – objekt 3. 2, 3, 5–8 – hlina. Legenda: a – sivočierna s prímiesou mazanice a uhlíkmi; b – svetlosivá; c – sivá s mazanicou; d – sivohnedá s mazanicou; e – sivá; f – prepálené steny pece; g – zvieracia kosť. Mierka: a – 1, 4; b – 2, 3, 5–8. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

Tab. XXXVII. Galanta, poloha Richtárske. Objekt 4. Pôdorys, prierez a výber nálezov. 2–10, 13–15 – železo; 11 – bronz; 12, 16–23 – hlina. Legenda: a – hnedočierna s mazanicou; b – sivočierna; c – črepy; d – kamene; e – prepálená vrstva s popolom a uhlíkmi. Mierka: a – 1; b – 2–23. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

Tab. XXXVIII. Galanta, poloha Richtárske. Pôdorys, prierezy a výber nálezov. 1–7 – objekt 4; 8 – objekt 5. 1–7 – hlina. Legenda: a – sivohnedá hlina. Mierka: a – 8a; b – 8b–8d; c – 1–7. Kresba A. Nemergut, M. Kissová.

LITERATÚRA

- Barkóczi 1988 – L. Barkóczi: *Pannonische Glasfunde in Ungarn*. Studia Archaeologica 9. Budapest 1988.
- Bartík/Varsík 1994 – J. Bartík/V. Varsík: Výnimočný import kameového skla z Abrahámu. *Zborník SNM* 88. *Archeológia* 4, 1994, 63–74.
- Bazovský 2000 – I. Bazovský: Sídliisko z obdobia sťahovania národov v Bratislave-Rusovciach. *Zborník SNM* 94. *Archeológia* 10, 2000, 91–102.
- Bazovský 2011 – I. Bazovský: Tehla v dobe rímskej. In: P. Nagy/M. Čurný (zost.): *Laterārius. Dejiny tehliarstva na Slovensku*. Zborník SNM. *Archeológia. Supplementum* 3. Bratislava 2011, 21–24.
- Bazovský et al. 2022 – I. Bazovský/K. Hladíková/R. Čambal/J. Rajtár/J. Halama/A. Šefčáková: Žiarové pohrebisko z doby rímskej v Závode. *Zborník SNM* 116. *Archeológia* 32, 2022, 179–271.
DOI: <https://doi.org/10.55015/HKYM2944>
- Bátora 1983 – J. Bátora: Terénny prieskum zameraný na zistenie sídlisk nitrianskej skupiny. *AVANS* 1982, 1983, 38–40.
- Belcredi 1988 – L. Belcredi: Užití kovu ve středověké osadě: Výsledky dosavadního archeologického výzkumu zaniklé středověké osady Bystřec. *Archaeologia historica* 13, 1988, 459–485.
- Belcredi 1989 – L. Belcredi: Terminologie, třídění a kód středověkých kovových předmětů. *Archaeologia historica* 14, 1989, 437–472.
- Beljak 2009 – J. Beljak: Osada zo začiatku obdobia sťahovania národov v Štúrove v kontexte osídlenia na dolnom Pohroní. *Zborník SNM* 103. *Archeológia* 19, 2009, 227–246.
- Beljak 2010 – J. Beljak: Germánska osada v Šarovciach. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsík (ed.): *Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliiskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek*. Zborník referátov z V. protohistorickej konferencie Nitra, 21.–25. septembra 2009. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes* 10. Nitra 2010, 33–66.
- Beljak/Kolník 2007 – J. Beljak/T. Kolník: Rímskoprovinciálna keramika z germánskej osady v Štúrove. In: E. Droberjar/O. Chvojka (ed.): *Archeologie barbarů 2006. Příspěvky z II. protohistorické konference, České Budějovice, 21.–24. 11. 2006*. Archeologické výzkumy v jižních Čechách. Supplementum 3. České Budějovice 2007, 135–159.
- Beljak/Kolník 2008 – J. Beljak/T. Kolník: Germanic settlement from the Late Roman and Early Migration periods in Štúrovo. In: B. Niezabitowska-Wisniewska/M. Juściński/P. Łuczkiwicz/S. Sadowski (Hrsg. – Ed.): *The Turbulent Epoch I. New materials from the Late Roman Period and the Migration Period*. Monumenta Studia Gothica 5. Lublin 2008, 63–87.
- Beljak Pažinová/Beljak 2014 – N. Beljak Pažinová/J. Beljak: Sídliiskové objekty kultúry Makó-Kosihiy-Čaka v Iži. *Slovenská archeológia* 62, 2014, 83–123.
- Benedíková/Pieta 2018 – L. Benedíková/K. Pieta: Využitie krajiny stredného Liptova v praveku a včasnej dobe dejinnej. *Študijné zvesti AÚ SAV* 63, 2018, 147–196.
- Bialeková 1990 – D. Bialeková: Hydrologické pomery v hornej časti dolného Považia vo včasnóm stredoveku. *Študijné zvesti AÚ SAV* 26, 1990, 115–127.
- Bialeková zost. 1989 – D. Bialeková (zost.): *Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. I. zväzok. Bratislava, hlavné mesto SSR a Západoslovenský kraj*. Nitra 1989.
- Bielich/Ruttkay 2008 – M. Bielich/M. Ruttkay: Záchranný archeologický výskum v Tesárskych Mlyňanoch. *AVANS* 2006, 2008, 43, 44.
- Březinová a kol. 2003 – G. Březinová: *Nitra-Chrenová. Archeologické výskumy na plochách stavenísk Shell a Baumax*. Katalóg. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Catalogi* 9. Nitra 2003.
- Bujna/Romsauer 1990 – J. Bujna/P. Romsauer: Záchranná akcia v Seredi. *AVANS* 1988, 1990, 46, 47.
- Cvjetičanin 2006 – T. Cvjetičanin: *Late Roman Glazed Pottery. Glazed Pottery from Moesia Prima, Dacia Ripensis, Dacia Mediterranea and Dardania*. *Archaeological Monographies* 19. Belgrade 2006.
- Čaplovič 1965 – P. Čaplovič: Včasnostredoveké pohrebisko a sídliisko v Hurbanove. *Slovenská archeológia* 13, 1965, 237–247.
- Daňová/Gabulová 2014 – K. Daňová/M. Gabulová: Osídlenie v mikroregiónu potoka Jarč na strednom (dolnom) Považí (archeologické predikčné modelovanie). *Študijné zvesti AÚ SAV* 55, 2014, 183–206.
- Dekanová 1975 – J. Dekanová: Hroby z doby rímskej v Šoporňi-Štrkovci. *AVANS* 1974, 1975, 45, 46.
- Dévai 2016 – K. Dévai: Glass Vessels from Late Roman Times in Pannonia. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 67, 2016, 255–286.
DOI: <https://doi.org/10.1556/072.2016.67.2.4>
- Donat 2001 – P. Donat: Langhäuser im östlichen Germanien. Überlegungen zu einem Forschungsproblem. *Slovenská archeológia* 49, 2001, 103–118.
- Droberjar 1997 – E. Droberjar: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. *Fontes Archaeologici Pragenses* 21. Pragae 1997.
- Droberjar 1999 – E. Droberjar: Dobřichov-Piňhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reiches.) *Fontes Archaeologici Pragenses* 23. Pragae 1999.
- Elschek 1995 – K. Elschek: Die germanische Besiedlung von Bratislava-Dúbravka während der älteren römischen Kaiserzeit. In: J. Tejral/K. Pieta/J. Rajtár (Hrsg.): *Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonauegebiet. Vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert*. Materialien des VII. Internationalen Symposiums „Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonauegebiet“. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 3. Brno – Nitra 1995, 39–52.
- Elschek 2017 – K. Elschek: Bratislava-Dúbravka im 1. bis 4. Jahrhundert n. Chr. Germanischer Fürstensitz mit römischen Bauten und die germanische Besiedlung. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Studia* 29. Nitra 2017.
- Elschek/Groh/Kolníková 2015 – K. Elschek/S. Groh/E. Kolníková: Eine neue germanische Siedlung und römisch-germanische ländliche Niederlassung von Stupava-Mást (Westslowakei). *Slovenská archeológia* 63, 2015, 63–114.
- Fottová 2003 – E. Fottová: Záchranný výskum germánskeho sídliiska z mladšej doby rímskej v Šali-Veči. *AVANS* 2002, 2003, 39–41.

- Furholt 2008 – M. Furholt: Pottery, cultures, people? The European Baden material re-examined. *Antiquity* 82, 2008, 617–628.
- Fusek 1994 – G. Fusek: *Slovensko vo včasnოსlovenskom období*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Studia 3. Nitra 1994.
- Fusek 2000 – G. Fusek: Torzo stredovekého sídliska v Bieľovciach. *Slovenská archeológia* 48, 2000, 101–158.
- Fusek/Spišiak 2005 – G. Fusek/J. Spišiak: Vrcholnostredoveká grafitová keramika z Nitry-Šindolky. *Archeológia a mineralógia*. *Slovenská archeológia* 53, 2005, 265–336.
- Gassner/Jilek 1999 – V. Gassner/S. Jilek: Carnuntum zur Zeit der Soldatenkaiser – eine Bestandsaufnahme. In: J. Tejral (Hrsg.): *Das mitteleuropäische Barbaricum und die Krise des römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert*. Materialien des IX. Internationalen Symposiums „Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonaugebiet“. Kravsko 3.–4. December 1996. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 12. Brno 1999, 51–70.
- Grünwald 1979 – M. Grünwald: *Die Gefäßkeramik des Lagers von Carnuntum (Grabungen 1968–1974)*. Der römische Limes in Österreich 29. Wien 1979.
- Hajnalová/Varsik 2010 – M. Hajnalová/V. Varsik: Kvádske roľníctvo na Slovensku z pohľadu archeológie a archeobotaniky. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsik (ed.): *Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek*. Zborník referátov z V. protohistorickej konferencie Nitra, 21.–25. septembra 2009. Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes 10. Nitra 2010, 181–224.
- Hečková 2005 – J. Hečková: *Rimania a Germáni na strednom Dunaji*. Nitra 2005.
- Hlinka et al. 1978 – J. Hlinka/E. Kolníková/L. Kraskovská/J. Novák: *Nálezy mincí na Slovensku III*. Bratislava 1978.
- Horňák/Hrnčiarik/Kolon 2019 – M. Horňák/E. Hrnčiarik/T. Kolon: Keramický materiál z vybraných objektov hospodárskeho zázemia neskoroantického dvorca v Bratislave-Podunajských Biskupiciach. *Zborník SNM* 113. *Archeológia* 29, 2019, 283–316.
- Hoššo 1997 – J. Hoššo: Príspevok k štúdiu materiálnej kultúry na území Bratislavy v období stredoveku a na začiatku novoveku. *Archaeologia historica* 22, 1997, 287–300.
- Hrabkovský 2021 – M. Hrabkovský: *Germánsky kniežaci dvorec v Milanovciach/Veľkom Kýre a jeho neskoroantický kultúrny kontext*. Trnava 2021.
- Hrnčiarik 2013 – E. Hrnčiarik: *Römisches Kulturgut in der Slowakei. Herstellung, Funktion und Export römischer Manufakturzeugnisse aus den Provinzen in der Slowakei*. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 222. Bonn 2013.
- Hunka/Roth 1987 – J. Hunka/P. Roth: Prieskum v Šali. *AVANS* 1986, 1987, 51.
- Hüssen et al. 2020 – C.-M. Hüssen/B. Komoróczy/J. Rajtár/M. Vlach: Archaeological footprints of a superpower in hostile territory. Recent research on the traces of Roman military activities in the barbarian region north of the Middle Danube. In: A. Rubel/H.-U. Voß (eds.): *Experiencing the Frontier and the Frontier of Experience. Barbarian perspectives and Roman strategies to deal with new threats*. Archaeopress Roman Archaeology 76. Oxford 2020, 10–36.
- Ištok/Ižóf 1990 – P. Istok/J. Ižóf: Podmienky vzniku a vývoja osídlenia krajiny dolného toku Váhu vo svetle geografických a archeologických prieskumov. *Študijné zvesti AÚ SAV* 26, 1990, 145–170.
- Iván 2021 – R. Iván: Pece z rímskeho dočasného tábora v Cíferi-Páci. *Zborník SNM* 115. *Archeológia* 31, 2021, 189–198.
DOI: <https://doi.org/10.55015/TFSV6217>
- Kolník 1962 – T. Kolník: Nové sídliskové nálezy z doby rímskej na Slovensku. *Archeologické rozhledy* 14, 1962, 344–397.
- Kolník 1980 – T. Kolník: *Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Teil 1*. Archaeologica Slovaca. Fontes 14. Bratislava 1980.
- Kolník 1981 – T. Kolník: Sídliskové nálezy z doby rímskej v Abraháme. *AVANS* 1980, 1981, 133–135.
- Kolník 1986 – T. Kolník: Römische Stationen im slowakischen Abschnitt des nordpannonischen Limesvorlandes. *Archeologické rozhledy* 38, 1986, 411–434.
- Kolník 1993 – T. Kolník: K výskytu, etnickému určeniu a funkcii kvadratických a vaničkovitých misiek z doby rímskej na Slovensku. *Východoslovenský pravek* 4, 1993, 111–116.
- Kolník 1998 – T. Kolník: Haus und Hof im quadischen Limesvorland. In: A. Leube (Hrsg.): *Haus und Hof im östlichen Germanien. Tagung Berlin 4. bis 8. Oktober 1994*. Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 50. Schriften zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgeschichte 2. Bonn 1998, 144–159.
- Kolník/Varsik 2006 – T. Kolník/V. Varsik: Hrnčiarске pece z mladšej doby rímskej v Cíferi-Páci. *Zborník SNM* 100. *Archeológia* 16, 2006, 409–432.
- Kolník/Varsik/Vladár 2007 – T. Kolník/V. Varsik/J. Vladár: *Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Catalogi 10. Nitra 2007.
- Kolon 2023 – T. Kolon: Evidence of Reparation, Recycling and Reutilization of Pottery in the Middle-Danube Barbaricum. A Contribution to the Life Cycle of Pottery among the Germanic People in the Roman Period. *Anodos. Studies of the Ancient World* 16, 2023, 43–59.
- Kopčeková 2011 – M. Kopčeková: Archeologický výskum v Galante. *AVANS* 2008, 2011, 129–131, 325, 326.
- König 2004 – T. König: Príspevok k včasnostredovekému osídleniu Tomášikova a okolia, okr. Galanta. *Archaeologia historica* 29, 2004, 415–418.
- Kraskovská 1974 – L. Kraskovská: *Gerulata-Rusovce. Rímske pohrebisko I*. Fontes Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v Bratislave 2. Bratislava 1974.
- Krekovič 1981 – E. Krekovič: Rímska importovaná keramika na Slovensku. *Slovenská archeológia* 29, 1981, 341–376.
- Krekovič 2014 – E. Krekovič: Miniaturgefäße im Quadischen Kultur-Gebiet in der Slowakei. In: R. Madyda-Legutko/J. Rodzińska-Nowak (red.): *Honoratissimum assensus genus est armis laudare*. Studia dedykowane Profesorowi Piotrowi Kaczanowskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin. Kraków 2014, 443–453.
- Kučeráková 2013 – K. Kučeráková: *Rímskoprovinciálne sklo z auxiliárneho tábora v Iži ako súčasť sklárskej produkcie v severnej Panónii (sklené nádoby)*. Filozofická fakulta. Trnavská univerzita v Trnave. Dizertačná práca. Trnava 2013. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=0D77803B6B9621F08369DB294FA2> [10. 4. 2024]

- Kulcsár 2009 – G. Kulcsár: *The Beginnings of the Bronze Age in the Carpathian basin. The Makó-Kosihy-Čaka and the Somogyvár-Vinkovci cultures in Hungary*. *Varia Archaeologica Hungarica* 23. Budapest 2009.
- Kuzmová/Roth 1988 – K. Kuzmová/P. Roth: *Terra sigillata v barbariku. Nálezy z germánských sídlisk a pohřebisk na území Slovenska*. *Materialia Archaeologica Slovaca* 9. Nitra 1988.
- Lamiová-Schmiedlová 1969 – M. Lamiová-Schmiedlová: Römerzeitliche Siedlungskeramik in der Südostslowakei. *Slovenská archeológia* 17, 1969, 403–501.
- Lányi 1981 – V. Lányi: Die graue spätrömische Keramik von Tokod. In: A. Mócsy (Hrsg.): *Die spätrömische Festung und das Gräberfeld von Tokod*. Budapest 1981, 73–120.
- Leube 2009 – A. Leube: *Studien zu Wirtschaft und Siedlung bei den germanischen Stämmen im nördlichen Mitteleuropa während des 1. bis 5.–6. Jahrhunderts n. Chr.* *Römisch-Germanische Forschungen* 64. Mainz am Rhein 2009.
- Mellnerová Šuteková 2012 – J. Mellnerová Šuteková: Niekoľko slov ku mladoeneolitickej keramike na lokalitách juhozápadného Slovenska. In: J. Peška/F. Trampota (ed.): *Otázky neolitu a eneolitu 2011. Sborník referátů z 30. pracovního setkání badatelů pro výzkum neolitu a eneolitu Čech, Moravy a Slovenska*. Mikulov 19.–22. 9. 2011. Mikulov – Olomouc 2012, 91–100.
- Mellnerová Šuteková et al. 2015 – J. Mellnerová Šuteková/P. Jelínek/J. Hlavatá/D. Kendrala: Sídliiskový objekt wieselburskej kultúry v Bratislave-Rusovciach. *Zborník SNM* 109. *Archeológia* 25, 2015, 19–29.
- Méri 1963 – I. Méri: Árpád-kori szabadsan levő kemencék. *Archaeologiai Értesítő* 90, 1963, 273–281.
- Nevizánsky 2001 – G. Nevizánsky: Príspevok k mladšiemu stupňu kultúry Makó (Kosihy)-Čaka na juhozápadnom Slovensku. *Slovenská archeológia* 49, 2001, 19–38.
- Ottományi 1991 – K. Ottományi: Késő római kerámia a Leányfalui őrtoronyból. *Studia Comitatus* 22, 1991, 5–144.
- Ottományi 1996 – K. Ottományi: Eine Töpferwerkstatt der spätrömischen Keramik mit Glättverzierung in Pilismarót-Malompaták. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 48, 1996, 71–134.
- Peškař 1961 – I. Peškař: Nové poznatky o obytných stavbách na moravských sídlištích z doby římské. *Památky archeologické* 52, 1961, 414–422.
- Peškař 1988 – I. Peškař: Hrnčířské pece z doby římské na Moravě. *Památky archeologické* 79, 1988, 106–169.
- Petznek 1998 – B. Petznek: Römerzeitliche Gebrauchskeramik aus Carnuntum. Ausgrabungen des Bundesdenkmalamtes 1971 und 1972. Teil 1. *Carnuntum Jahrbuch* 1997, 1998, 167–323.
- Petznek 1999 – B. Petznek: Römerzeitliche Gebrauchskeramik aus Carnuntum. Ausgrabungen des Bundesdenkmalamtes 1971 und 1972. Teil 2. *Carnuntum Jahrbuch* 1998, 1999, 261–404.
- Petznek 2000 – B. Petznek: Römerzeitliche Gebrauchskeramik aus Carnuntum. Ausgrabungen des Bundesdenkmalamtes 1971 und 1972. Teil 3. *Carnuntum Jahrbuch* 1999, 2000, 193–319.
- Pieta 2020 – K. Pieta: Die Frühvölkerwanderungszeitliche Höhensiedlung in Dolná Súča, Westslowakei. Ein Berg mit Hortungstradition. *Slovenská archeológia* 68, 2020, 37–68.
DOI: <https://doi.org/10.31577/slovarch.2020.68.3>
- Pieta/Ruttikay 1997 – K. Pieta/M. Ruttikay: Germanische Siedlung aus dem 4. und 5. Jh. in Nitra-Párovské Háje und Probleme der Siedlungskontinuität. In: *Tejral/Friesinger/Kazanski* 1997, 145–163.
- Repka 2016 – D. Repka: Vrcholnostredoveké osídlenie na Kapitulskej ulici, poloha nádvorie Eszterházyho paláca v Bratislave. *Musaica archaeologica* 2, 2016, 146–176.
- Rice 2005 – P. M. Rice: *Pottery Analysis. A Sourcebook. Second Edition*. Chicago 2005.
DOI: [10.7208/chicago/9780226923222.001.0001](https://doi.org/10.7208/chicago/9780226923222.001.0001)
- Rodzińska-Nowak 2006 – J. Rodzińska-Nowak: *Jakuszwice. Stanowisko 2. Ceramika z osady kultury przeworskiej z młodszego i późnego okresu wpływów rzymskich i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów*. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. *Prace Archeologiczne* 61. Kraków 2006.
- Romsauer et al. 2019 – P. Romsauer/J. Hečková/D. Repka/G. Březinová/K. Kuzmová: *Chotín VII. Sídliisko z doby halštatskej, rímskej a stredoveku*. Nitra 2019.
- Roth 1987 – P. Roth: Ďalšie nálezy terra sigillaty na juhozápadnom Slovensku. *Študijné zvesti AÚ SAV* 23, 1987, 95–117.
- Roth/Kolník 1986 – P. Roth/T. Kolník: Pokračovanie výskumu na diaľnici v Pobedime. *AVANS* 1985, 1986, 203–205.
- Ruttikay 2002 – M. Ruttikay: Mittelalterliche Siedlung und Gräberfeld in Bajč-Medzi kanálmi (Vorbericht). *Slovenská archeológia* 50, 2002, 245–322.
- Ruttikay 2014 – M. Ruttikay: *Dedina v stredoveku (na dnešnom území Slovenska)*. Habilitačná práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta. Nitra 2014. Dostupné na: <https://opac.czrp.sk/?fn=detail-BiblioForm&sid=9B87F0FC7A1D7917BEA2A602251C> [10. 4. 2024]
- Ruttikay a i. 2016 – M. Ruttikay/J. Ruttikayová/M. Bielich/B. Zajacová/A. Nemergut: Sídliisko z 10.–12. storočia v Nitre-Janíkovciach. *Archaeologica historica* 41, 2016, 41–57.
DOI: <https://doi.org/10.5817/AH2016-2-2>
- Ruttikay/Cheben 1992 – M. Ruttikay/I. Cheben: Včasnostredoveké sídliisko a pohrebisko v Bini. *Slovenská archeológia* 40, 1992, 109–134.
- Ruttikay/Ruttikayová 2013 – M. Ruttikay/J. Ruttikayová: Záchranný výskum vo Vinodole. *Zborník SNM* 107. *Archeológia* 23, 2013, 253–264.
- Ruttikay/Ruttikayová 2021 – M. Ruttikay/J. Ruttikayová: A Roman Period Sunken House from Beladice. In: Z. Robak/M. Ruttikay (eds.): *Celts – Germans – Slavs. A Tribute Anthology to Karol Pieta*. *Slovenská archeológia – Supplementum* 2. Nitra 2021, 261–280.
DOI: <https://doi.org/10.31577/slovarch.2021.suppl.2.24>
- Ruttikayová 2016 – J. Ruttikayová: Miniaturne nádoby z pohrebiska vo Veľkom Cetíne. *Zborník SNM* 110. *Archeológia* 26, 2016, 195–200.
- Salač 2008 – V. Salač: Staršia doba rímska. In: V. Salač (ed.): *Archeologie pravěkých Čech 8. Doba rímská a stěhování národů*. Praha 2008, 17–126.
- Sedlmayer 2015 – H. Sedlmayer: *Große Thermen, Palästra, Macellum und Schola im Zentrum der Colonia Carnuntum*. *Zentraleuropäische Archäologie* 5. Wien 2015.
- Scharrer-Liška 2003 – G. Scharrer-Liška: Die Entwicklung hochmittelalterlicher Vorratsgefäße aus Grafitkeramik im Gebiet des heutigen Österreich und der angrenzenden Gebiete. In: *Beiträge zur historischen Archäo-*

- logie. *Festschrift für Sabine Felgenhauer-Schmiedt zum 60. Geburtstag*. Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich 6/2003. Wien 2003, 45–60.
- Slička 1981 – M. Slička: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku. 3. časť. *Historica Carpatica* 12, 1981, 211–276.
- Stuppner 1997 – A. Stuppner: Die Glasfunde des Oberleiserberges. In: Tejral/Friesinger/Kazanski 1997, 215–232.
- Szabová 2018 – A. Szabová: Nože a nožnice na juhozápadnom Slovensku v dobe rímskej. *Musaica archaeologica* 1, 2018, 65–80.
- Štefan 2010 – I. Štefan: Príspevok k chronológii a výpovedným možnostem esovitých záušnic. *Studia mediaevalia Pragensia* 9, 2010, 171–205.
- Švaňa 2012 – K. Švaňa: Basic characteristics of the Late Roman Glazed Mortars from the Auxiliary Fort at Iža, bridgehead of Brigetio. *Novensia* 23, 2012, 167–179.
- Tarcsay 2010 – K. Tarcsay: Glas. In: M. Mosser et al.: *Die römischen Kasernen im Legionslager Vindobona. Die Ausgrabungen am Judenplatz in Wien in den Jahren 1995–1998. Band I. Monografien der Stadtarchäologie Wien* 5. Wien 2010, 509–602.
- Tejral 1999 – J. Tejral: Archäologisch-kulturelle Entwicklung im norddanubischen Raum am Ende der Spät-kaiserzeit und am Anfang der Völkerwanderungszeit. In: J. Tejral/Ch. Pilet/M. Kazanski (dir.): *L'Occident romain et l'Europe centrale au début de l'époque des Grandes Migrations*. Spisy Archeologického Ústavu AV ČR Brno 13. Brno 1999, 205–271.
- Tejral/Friesinger/Kazanski 1997 – J. Tejral/H. Friesinger/M. Kazanski (Hrsg.): *Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike in mittleren Donauraum. Materialien der Internationalen Fachkonferenz. Kravsko* 17.–20. Mai 1995. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 8. Brno 1997.
- Turčan 1981 – V. Turčan: Sídliisko z mladšej doby rímskej v Sládkovičove. *AVANS* 1980, 1981, 321, 322.
- Turčan 1996 – V. Turčan: Germánske sídliskové objekty medzi Trnavou a Bohdanovcami. *Zborník SNM* 90. *Archeológia* 6, 1996, 107–120.
- Turčan 2006 – V. Turčan: Hrnčiarska pec zo Skalice, poloha Trávniky. *Zborník SNM* 100. *Archeológia* 16, 2006, 433–436.
- Turčan 2018 – V. Turčan: Germánsky sídliskový objekt z Dunajskej Lužnej. *Zborník SNM* 112. *Archeológia* 28, 2018, 287–299.
- Vajdíková 1999 – K. Vajdíková: Žiarové pohrebisko z doby rímskej v Šoporni. *AVANS* 1997, 1999, 160, 161.
- Varsík 2003 – V. Varsík: Veľký Meder und Bratislava-Trnávka: zwei germanische Siedlungen im Vorfeld des pannonischen Limes. Befunde und Chronologie: eine Übersicht. In: K. Kuzmová (ed.): *Stadt und Landschaft in der Antike*. Anodos – Supplementum 3. Trnava 2003, 153–196.
- Varsík 2004 – V. Varsík: Zur Entwicklung der quadischen Siedlung von Veľký Meder (SW-Slowakei). *Študijné zvesti AÚ SAV* 36, 2004, 257–275.
- Varsík 2008 – V. Varsík: Germánske sídliská na juhozápadnom Slovensku. Stručný prehľad bádania. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová (edd.): *Barbarská sídliská. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů. Archeologie barbarů* 2007. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37. Brno 2008, 37–45.
- Varsík 2009 – V. Varsík: Rímske sklo z niektorých germánskych sídlisk na západnom Slovensku. *Študijné zvesti AÚ SAV* 45, 2009, 133–150.
- Varsík 2011a – V. Varsík: *Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídlišká z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a v okolí*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Fontes 18. Nitra 2011.
- Varsík 2011b – V. Varsík: *Slovensko na hraniciach Rímskej ríše. Kvádske sídlisko – vnútorná štruktúra a chronologický vývoj. Vysokoškolský učebný text*. Trnava 2011.
- Varsík 2020 – V. Varsík: Germánska na kruhu točená keramika – sivý drsný riad. Príspevok k preberaniu rímskej technológie. *Študijné zvesti AÚ SAV* 67, 2020, 245–258. DOI: <https://doi.org/10.31577/szasav.2020.67.12>
- Varsík/Kolník 2009 – V. Varsík/T. Kolník: Objekty zo začiatkovej fázy doby sťahovania národov v Cíferi-Páci. *Zborník SNM* 103. *Archeológia* 19, 2009, 257–270.
- Varsík/Kolník 2014 – V. Varsík/T. Kolník: Cífer-Pác – nové poznatky o neskorootantickom sídle kvádskej elity. In: B. Komoróczy (ed.): *Sociální diferenciace barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídliskových a šbrových nálezů. Archeologie barbarů* 2011. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 44. Brno 2014, 277–293.
- Varsík/Kolník 2015 – V. Varsík/T. Kolník: Keramika z hlavnej budovy v Cíferi-Páci. *Zborník SNM* 109. *Archeológia* 25, 2015, 401–412.
- Varsík/Kolník 2021 – V. Varsík/T. Kolník: *Cífer-Pác. Eine spätantike Residenz im Quadenland. Teil 1, 2. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie* 369. Bonn 2021.
- Varsík/Kovačiková 1997 – V. Varsík/J. Kovačiková: Prieskum v Abraháme. *AVANS* 1995, 1997, 185, 186.
- Vignatiová 1992 – J. Vignatiová: *Břeclav-Pohansko II. Slovanské osídlení jižního předhradí*. Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 291. Brno 1992.
- Vladár 1966 – J. Vladár: Zur Problematik der Kosihiy-Čaka Gruppe in der Slowakei. *Slovenská archeológia* 14, 1966, 245–336.
- Vladár 1967 – J. Vladár: Žiarový hrob skupiny Kosihiy-Čaka v Šali. *Archeologické rozhledy* 19, 1967, 295–302.
- Vladár 1969 – J. Vladár: Prvé nálezy keramiky kultúry zvoncovitých pohárov na Slovensku. *Slovenská archeológia* 17, 1969, 97–118.
- Zeman 2007 – T. Zeman: Vorläufiger Bericht über die spätkaiserzeitliche Siedlung in Zlechov. In: J. Tejral (Hrsg.): *Barbaren im Wandel. Beiträge zur Kultur- und Identitätsumbildung in der Völkerwanderungszeit*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 26. Brno 2007, 277–305.
- Zeman 2009 – T. Zeman: Archeologické datování kontra absolutní data na příkladu vybraných objektů ze sídlisk ve Zlechově. *Zborník SNM* 103. *Archeológia* 19, 2009, 283–294.
- Zeman 2016 – T. Zeman: Miniaturní keramické nádoby z doby římské z jihovýchodní Moravy. *Zborník SNM* 110. *Archeológia* 26, 2016, 207–211.

NEPUBLIKOVANÉ PRAMENE

Kolník 1969 – T. Kolník: *Galanta-Nebojsa. Poloha SZ od obce.* Nitra 1969. Výskumná správa 4582/69. Dokumentácia AÚ SAV, v. v. i.

Pichlerová 1958 – M. Pichlerová: *Galanta. Poloha Krajské opravárne.* Nitra 1958. Výskumná správa 207/58. Dokumentácia AÚ SAV, v. v. i.

Takács 2015 – M. Takács: *Galanta. Poloha Hody, NSO východ.* Horné Saliby 2015. Výskumná správa 18842/15. Dokumentácia AÚ SAV, v. v. i.

Točík 1970 – A. Točík: *Galanta. Poloha Hodská cesta.* Nitra 1970. Výskumná správa 5217/70. Dokumentácia AÚ SAV, v. v. i.

Točík 1973 – A. Točík: *Galanta. Poloha Hodská cesta.* Nitra 1973. Výskumná správa 6376/73. Dokumentácia AÚ SAV, v. v. i.

Rukopis prijatý 10. 5. 2024

Translated by Miroslava Kissová

Mgr. Miroslava Kissová, PhD.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
miroslava.svihurova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0294-9503>

Mgr. Lucia Nezvalová, PhD.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
nezvalovalucia@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6809-0183>

Mgr. Adrián Nemergut, PhD.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
adrian.nemergut@savba.sk
<https://orcid.org/0000-0002-4176-1733>

PhDr. Ivan Cheben, CSc.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
nraucheb@savba.sk
<https://orcid.org/0000-0002-3803-9360>

Germanic and Medieval Settlement in Galanta

Excavation of Settlement Along the Route of the North-Eastern and Eastern Bypass of Galanta

Miroslava Kissová – Lucia Nezvalová –
Adrián Nemergut – Ivan Cheben

SUMMARY

The development-led excavation, carried out during the construction of the Galanta bypass, provided new knowledge about the settlement of the interfluvium between the Váh and Dudvák rivers. The investigated locations, where relics of settlements were identified, were situated on the old, wide riverbed of the Váh river, now interspersed with the smaller Derňa river. In historical periods, the Váh river and its tributaries formed a network of meanders and wetlands and regularly flooded the plains of the Danube Plain until the river was regulated. The flood-

plains of the Váh were among the places with suitable conditions for settlement in the lowlands. Three distinct sites dating back to the end of the Aeneolithic, the Late Roman, and the Middle Ages have been investigated in these areas. Considering the scarcity of small metal artefacts, the chronological classification of the settlement is primarily based on the dating of pottery.

On the right bank of the Derňa river, in the cadastre of Galanta-Nebojsa, a part of the Late Roman settlement area was investigated, supplemented by a few pieces of

evidence of settlement from the end of the Eneolithic period. 38 features were identified, including six pit-houses (features 3, 4, 14, 16, 17 and 18), one kiln with a stoke-pit area (features 32 and 33), three small kilns/fireplaces (features 1, 6 and 19), and a well (feature 8), 11 post-holes forming a rectangular plan (features 21 to 31), 11 pits of undetermined function (features 2, 5, 7, 10–13, 15, 20, 35 and 36), and several sections of troughs (features 9, 34, 37 and 38). The majority of the datable material clearly belongs to the stages C2–C3 and C3–C3/D1 of the Roman period (the last third of 3rd c. to around the year 400). In terms of dating, it represents a relatively unique piece of evidence of settlement in the intermediate river basin, flanked by settlements along the left bank of the Váh and the right bank of the Dudvák river. Two features (features

5 and 10) are dated to the Final Eneolithic period and can probably be assigned to the Makó-Kosihy-Čaka culture. Five features (features 6, 9, 34, 37 and 38) with no movable finds remain undated.

The expansion of settlements in the area occurred during the Early and High Middle Ages, as evidenced by the sites in the Drnové and Richtárske. 17 features have been discovered in the Drnové site and five features in the Richtárske site. The typological and chronological analysis of the pottery and other accompanying finds places their dating in the 11th–12th c. and 9th–11th c., respectively. Their location on the right and left banks of the Derňa river and their proximity to each other may indicate a shift of settlement along the river. However, the verification of these hypotheses remains a task for future research.

Fig. 1. Galanta, dist. Galanta. Route of the road with marked archaeological sites on the map. A – at a scale of 1 : 10 000; B – on the map of the 2nd military mapping. 1 – site Pod Záhradami; 2 – site Drnové; 3 – site Richtárske. Data source of the map background Geodetic and Cartographic Institute Bratislava. Author M. Kissová.

Fig. 2. Galanta-Nebojsa, Pod Záhradami site. The site plan. Legend: a – the Roman period; b – the Final Aeneolithic; c – undated. Authors M. Kissová, A. Nemergut.

Fig. 3. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 14. Photo A. Nemergut.

Fig. 4. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Features 15 and 16. Photo A. Nemergut.

Fig. 5. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 17. Photo A. Nemergut.

Fig. 6. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 18. Photo A. Nemergut.

Fig. 7. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 15. Photo A. Nemergut.

Fig. 8. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 3. Photo A. Nemergut.

Fig. 9. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 4. A – after the removal of its filling; B – detail on the heart. Photo A. Nemergut.

Fig. 10. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Features 21–31. Photo A. Nemergut.

Fig. 11. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 32. Photo A. Nemergut.

Fig. 12. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Features 32 and 33. Photo A. Nemergut.

Fig. 13. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Percentage of the imported Roman provincial and Germanic pottery. Legend: a – glazed; b – brick-coloured; c – fine grey; d – coarse grey; e – wheelmade Germanic; f – Germanic handmade pottery. Author M. Kissová.

Fig. 14. Galanta, Drnové site. The site plan. Authors M. Kissová, A. Nemergut.

Fig. 15. Galanta, Drnové site. Feature 3. Photo A. Nemergut.

Fig. 16. Galanta, Drnové site. Feature 10. Photo A. Nemergut.

Fig. 17. Galanta, Drnové site. Feature 17. Photo A. Nemergut.

Fig. 18. Galanta, Drnové site. Features 7 and 8. Photo A. Nemergut.

Fig. 19. Galanta, Richtárske site. The site plan. Authors M. Kissová, A. Nemergut.

Fig. 20. Galanta, Richtárske site. Feature 4. Photo A. Nemergut.

Fig. 21. Galanta, Richtárske site. Feature 3. Photo A. Nemergut.

Fig. 22. Germanic settlement of the southwestern Slovakia. ▲ – Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site (modified according to Hüssen *et al.* 2020, fig. 1).

Tab. 1. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Basic data about the pit-houses. Author M. Kissová.

Pl. I. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1–4 – feature 1; 5–15 – feature 2. 2 – iron; 6, 7 – glass; the others – clay. Legend: a – daub; b – sherds; c – brown-blackish clay with an admixture of daub; d – brown-blackish clay; e – clay loam (bedrock). Scale: a – 1, 5; b – 2, 3, 6–14; c – 15; d – 4. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

Pl. II. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 3. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2 – glass; 3–16 – clay. Legend: a – boundary of excavation. Scale: a – 1; b – 2–16. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

Pl. III. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 4. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2–25 – clay. Legend: a – black-brownish clay; b – yellowish loam clay; c – brownish mixed clay; d – stones; e – sherd. Scale: a – 1; b – 2–25. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

Pl. IV. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 5. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2, 3 – stone; 4–14 – clay. Legend: a – sherds; b – animal bones; c – brown-blackish clay. Scale: a – 1; b – 3–14; c – 2. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

Pl. V. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1 – feature 6; 2 – feature 7; 3, 4 – feature 10; 5, 6 – feature 11; 7 – feature 13; 8 – feature 19. 4, 6 – clay. Legend: a – grey-brownish clay with an admixture of daub; b – bedrock; c – blackish clay; d – reddish burnt clay; e – a layer of larger pieces of daub with an admixture of animal bones and sherds; f – grey-blackish clay; g – daub. Scale: a – 2, 3, 5; b – 1, 7, 8; c – 4, 6. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

Pl. VI. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 8. Ground plan, cross-section and selection of finds. 2–16 – clay. Legend: a – grey-blackish clay with an admixture of daub; b – stony bedrock; c – reddish burnt layer. Scale: a – 1; b – 2–16. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

Pl. VII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 8. Selection of finds. 1–15 – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

- Pl. VIII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Ground plans and cross-sections. 1 – features 9; 2 – features 34, 37 and 38. Legend: a – grey-blackish clay with an admixture of daub; b – clay-gravel bedrock; c – stones; d – brown-blackish clay; e – boundary of the excavation; f – dug over machine. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. IX. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 12. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2–4 – clay. Legend: a – black-greyish clay with an admixture of daub; b – dark grey gravel layer; c – yellow-brownish loam clay; d – grey-brownish clay; e – stones. Scale: a – 1; b – 2–4. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. X. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1–5 – feature 14; 6–10 – feature 17. 7 – glass; 9 – stone; the others – clay. Legend: a – grey-black clay; b – grey-brownish clay; c – brown-blackish clay with an admixture of daub; d – yellowish loam clay; e – yellowish sandy clay; f – brown-blackish clay. Scale: a – 1, 6; b – 2–5, 7–9; c – 10. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XI. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Features 15 and 16. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2–13 – clay. Legend: a – brown-blackish clay; b – yellowish loam clay; c – brown-blackish clay with an admixture of daub; d – reddish burnt layer. Scale: a – 1; b – 2–13. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 18. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2 – iron; 3–8 – clay. Scale: a – 1; b – 2–8. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XIII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Features 20, 35 and 36. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2–5, 8, 9 – iron; 6, 7 – slag; 10 – stone; 11–13 – clay. Legend: a – black burnt layer; b – grey-blackish clay; c – brown-blackish clay with an admixture of daub; d – grey-blackish clay with an admixture of daub; e – orange-brownish layer; f – yellowish loam bedrock; g – yellow-brownish clay; h – daub; i – grey-yellowish clay; j – grey, crumbly layer; k – grey-blackish layer with a smaller daub and gravel; l – grey-brownish layer with larger pieces of daub; m – porous grey-brownish layer with gravel and small pieces of daub; n – dark brown layer with an admixture of daub; o – grey gravel layer; p – dark brownish layer with larger pieces of daub; r – similar to the 'm' layer, but less porous. Scale: a – 1; b – 2–9, 11–13; c – 10. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XIV. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XV. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XVI. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XVII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XVIII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XIX. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XX. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXI. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Feature 20. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Selection of finds. 1–10 – feature 20; 11–15 – features 35 and 36. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXIII. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 1 – features 21–31; 2 – feature 31; 3–6 – features 32, 33. 2, 4–6 – clay. Legend: a – animal bone; b – grey-blackish clay; c – loam bedrock; d – greyish ashy layer; e – black-greyish layer; f – orange-brownish layer; g – grey-brownish layer; h – hard, burnt layer; i – greyish layer; j – black ashy layer with pieces of carbon. Scale: a – 1; b – 2; c – 4–6; d – 3. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXIV. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Finds from a surface of the site. 3 – copper alloy; the others – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXV. Galanta-Nebojsa, Pod záhradami site. Finds from a surface of the site. All – clay. Scale: a – 1–21; b – 22. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXVI. Galanta, Drnové site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1 – feature 1; 2–4 – feature 2; 5 – feature 4; 6, 7 – feature 5. 3, 4, 7 – clay. Legend: a – daub. Scale: a – 3, 4, 7; b – 1, 2, 6; c – 5. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXVII. Galanta, Drnové site. Feature 3. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 3 – bronze; 2, 4–11 – clay. Legend: a – black-greyish layer; b – brown-greyish layer with a burnt clay; c – yellowish loam clay; d – brown-greyish clay; e – burnt layer. Scale: a – 1; b – 2–11. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXVIII. Galanta, Drnové site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1, 2 – features 6 and 1; 3 – feature 9; 4, 5 – feature 16. 2, 5 – clay. Legend: a – grey-blackish clay with pieces of daub; b – reddish burnt layer; c – black, ashy layer with carbons; d – yellowish loam bedrock; e – stone. Scale: a – 1, 3, 4; b – 2, 5. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXIX. Galanta, Drnové site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1–4 – features 7 and 8; 5 – feature 12. 2–4 – clay. Legend: a – grey-blackish clay with pieces of daub; b – reddish burnt layer; c – loam bedrock; d – mixed burnt layer; e – grey-brownish clay; f – grey-brownish clay with pieces of daub; g – grey-yellowish mixed clay. Scale: a – 1, 5; b – 2–4. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXX. Galanta, Drnové site. Feature 10. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2, 3 – iron; 4–6 – clay. Legend: a – grey-blackish clay with pieces of daub; b – yellow-greyish mixed clay; c – reddish burnt layer; d – grey-brownish clay with carbons; e – reddish burnt layer, bottom of the kiln. Scale: a – 1; b – 2–6. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXXI. Galanta, Drnové site. Feature 10. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

- Pl. XXXII. Galanta, Drnové site. Feature 10. Selection of finds. All – clay. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXXIII. Galanta, Drnové site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1, 2 – features 13 and 14; 3–7 – feature 15. 4 – iron; 7 – slag; 2, 5, 6 – clay. Legend: a – grey-blackish clay with carbons; b – reddish burnt layer; c – layer with carbons; d – brown-blackish clay. Scale: a – 1; b – 2, 4–7; c – 3. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXXIV. Galanta, Drnové site. Feature 17. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2 – bronze; 3–5 – clay. Legend: a – brown-blackish clay; b – orange burnt layer; c – reddish burnt layer, bottom of the kiln; d – reddish burnt vault of the kiln. Scale: a – 1; b – 2–5. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXXV. Galanta, Richtárske site. Feature 1. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 2 – slag; 3–18 – clay. Legend: a – dark greyish clay with pieces of daub; b – grey-yellowish clay with pieces of carbons; c – dark grey clay; d – reddish burnt vault of the kiln; e – carbons. Scale: a – 1; b – the others. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXXVI. Galanta, Richtárske site. Ground plans, cross-sections and selection of finds. 1–3 – feature 2; 4–8 – feature 3. 2, 3, 5–8 – clay. Legend: a – grey-blackish clay with an admixture of daub and carbons; b – light grey clay; c – greyish clay with pieces of daub; d – grey-brownish clay with pieces of daub; e – greyish clay; f – reddish, burnt walls of the kiln; g – animal bone. Scale: a – 1, 4; b – 2, 3, 5–8. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXXVII. Galanta, Richtárske site. Feature 4. Ground plan, cross-section and selection of finds. 2–10, 13–15 – iron; 11 – bronze; 12, 16–23 – clay. Legend: a – brown-blackish clay with daub; b – grey-blackish clay; c – sherds; d – stones; e – reddish, burnt layer with ash and carbons. Scale: a – 1; b – 2–23. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.
- Pl. XXXVIII. Galanta, Richtárske site. Ground plan, cross-sections and selection of finds. 1–7 – feature 4; 8 – feature 5. 1–7 – clay. Legend: a – grey-brownish clay. Scale: a – 8a; b – 8b–8d; c – 1–7. Drawing A. Nemergut, M. Kissová.

